szolgálat

„HIRDESSÉTEK AZ EVANGÉLIUMOT"

A tartalomból:

Életfeladatunk, az evangelizálás
A kérügma teológiája
A tanúság igéjével
Egyházközség és katekézis
Katekézis tengeren innen és túl

non ministrari, sed ministrare

szolgálat

37. szám 1978 húsvét

TARTALOM

„Hirdessétek az evangéliumot" (Mk 16,15) 3

TANULMÁNYOK

Alszeghy Zoltán: Életfeladatunk, az evangelizálás 5
Rácz Imre: A kérügma teológiája és jelentősége lelkipásztorkodásunkban 12
Lukács László: A tanúság igéjével 16
Dieter Emeis: Az egyházközség mint a katekézis előfeltétele és célja 25
Benkő Antal: Tallózás a katekétika mezején 30
Lelóczky Gyula: A hitoktatás helyzete az Egyesült Államokban 36
† Sombor J. Gertrud: Ward Mária életútja 45

AZ EGYHÁZ SZAVA

Az V. püspöki szinódus (Szabó Ferenc) 54
A szinodusi atyák felszólalásaiból 60
Szent Ágoston tanácsai a hitoktatónak (Balás Dávid) 65

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

Teréz anya keresztútja 68
Liturgia és katekézis (Medvigy Mihály) 69
A katolikus papok cölibátusának kérdéséhez (J. Ratzinger) 73
Illés útja (Nagy Ferenc) 76
Húsvét felé (Giny Kranenburg) 78
Hithirdetés a vadon élő törzsek között (Salvius testvér) 79
Levelek a misszióból 81
Levelesládánkból 84

KÖNYVSZEMLE

A II. Vatikáni Zsinat tanítása (Szabó F.) 88
Stefan László: Priesterliche Spiritualität heute (K. G.) 89

Cserháti József: Mindennap együtt az Úrral (R.) 90
W. Egger: Közösen olvassuk a Bibliát. — Hűség és haladás (Szabó F.) 91
Kereszty R.: Krisztus. — Horváth T.: A kinyilatkoztatás kritikája (Békési I.) 92
S. Moore: The Crucified Jesus Is No Stranger (Lelóczky Gy.) 92

HALOTTAINK 95

Msgr. Dr. Ádám György (R.) 96
Dr. Golenszky János Kandid ciszterci (Bajcsy Lajos) 97
Dr. Maklári Lajos piarista (Confrater) 99
Kerényi Lajos Olaf OSB (ha) 101
Barcza József Kornél OSB (Confrater) 102
Ruck György (Confrater) 103
Dr. Dunay Antal (R) 103
Ferencz Béni (Confrater) 104

Szolgálat (Dienst), spirituelle Quartalschrift, Klerusblatt. — Mit Druckerlaubnis des Bischöflichen Ordinariats, Eisenstadt. — Eigentümer, Herausgeber, Verleger und für den Inhalt verantwortlich: Ladislaus Marosi, A-9800 Spittal/Drau, Kapellengasse 15. — Druck: Prugg Verlag - Eisenstädter Graphische GesmbH, Eisenstadt, Österreich.

HIRDESSÉTEK AZ EVANGÉLIUMOT (Mk 16,15)

Az Atya már akkor szeretett, amikor távol voltunk tőle, ezért elküldte Fiát, hogy kiváltson a bűn rabságából, s visszavezesse mindazokat, akik őt elfogadják, a testvéri egységbe, ahol együtt mondhatjuk: Mi Atyánk.. Ez az Örömhír, ez a Jóhír, amit Jézus Krisztus hirdetett, halálával és feltámadásával igazolt. Akinek szívét eltölti, az nem ismer megállást: túlcsordul belőle, hirdeti, viszi, mindenkinek felkínálja, hogy megértsék, megszeressék, életüket eszerint alakítsák.

A tanítványok tisztában voltak a feladat mindent átfogó távlatával, feszültségével: Isten szózatát hirdetni az emberi szíveknek! Ezért a szíveket, veséket vizsgáló Lélek erejével indultak neki. Az irányította őket, hogy maguk is próbálkozzanak, mondhatnánk: kísérletezzenek, keressék a sajátos helyzetnek legmegfelelőbb módszert. Az Apostolok Cselekedeteinek könyve két példát örökít meg erre nézve. Péter elsősorban a zsidóknak hirdeti az örömhírt. Mi sem természetesebb, mint hogy náluk a prófétákra, Dávidra hivatkozzék. Ismerték az Írásokat, s ha szívük tiszta volt, felismerhették az idők teljességét a Názáreti Jézusban. Pál, főként Athénben, Epikurosz és a Sztoa tanítványaival lép érintkezésbe, akik nem tapasztalták meg az Úr különös vezetését népük történelmében. Éredeklődésük középpontja, az „ismeretlen isten" lesz a dialógus alapja. A cél mindkettőjüknél ugyanaz: a Feltámadt Krisztus. — Melyik módszer vezetett jobb eredményre? „. . . néhányan csatlakoztak hozzá . . . néhányan kigúnyolták . . ." „akik megfogadták szavát, azok megkeresztelkedtek . . ." A zsidók csodajeleket várnak, a görögök bölcsességet keresnek. De az apostolok nem csüggednek, mert Krisztus erejét és Isten bölcsességét hirdetik (1Kor 1). Amikor pedig épülni kezd az első közösség, feladatuk új színt kap. Fennáll a veszély, hogy tagjai visszatérnek a pocsolyába, ahol előbb fetrengtek (2Pét 2,22), vagy csak tej után sóvárognak, amikor már férfiként kellene a „fentieket" kívánni. Az apostoloknak hallatni kell sürgető, intő, lelkesítő szavukat, személyesen vagy leveleiken keresztül, azok számára is, akik újjászülettek Krisztusban.

Péter, Pál és a többi apostol nyomán az Egyház azóta is kutatja, hogy lehetne a változó körülményekben az Isten szavának hathatós hirdetője, a krisztusi élet kiteljesedésének szószólója, „faragatlan embereknek" (rudibus), gyermekeknek (katekézis), azoknak, akik még nem ismerik Krisztust (missiones), mindenkinek; szóval és tettel, imával és példával. Mindig megújuló feladat, mert összhangba kell hoznia azt, amit hirdet és azt, akinek hirdeti; anélkül, hogy a krisztusi tan egyetlen pontjá-

ról is lemondana, be kell hatolnia a mindig változó emberek szívébe. Nem hiába tette ezt a témát megbeszélése tárgyává a két utolsó püspöki szinódus: az első (1974) az evangelizálást általában, a második pedig (1977) a katekézist.

Számunk persze nem terjedhet ki ennek az Egyház küldetésének alapjait érintő kérdésnek minden részletére. Hisz „éppen a szinódus nyomán . . . folyik az egészséges vita" (VI. Pál: Evangelii nuntiandi) az evangelizáció mélyebb megértéséről. Alszeghy Zoltán *tanulmánya mégis fel tudta vázolni a két szinódus főbb irányvonalait. Rámutat, miért is vezette be a régebben ismeretlen „evangelizálás" szót, mi ennek az egész egyházat átfogó, minden egyes tagjára vonatkozó jelentősége. Ebben a fejlődésben kétségtelenül döntő szerepet játszott az ún. kérügmatikus teológia. Ennek fontosságát és lelkipásztori követelményeit világítja meg* Rácz Imre *cikke.*

„A hithirdetés azonban csak akkor lehet hiteles, ha aranyfedezetként mögötte áll a hitet hirdetőnek életvallomása, egybehangzóan az Egyház egész közösségének . . . tanúságtételével" — emlékeztet Lukács László. *Ez minden kereszténynek feladata és hivatása (1Pét 3,1).* Dieter Emeis *münsteri pasztorálteológus viszont rámutat, hogy az egyházközségnek mint közösségnek is feladata a tanúság megélése. Olyan mértékben válik az evangelizálás eszközévé, amilyenben ennek alanya lett.*

Benkő Antal *és* Lelóczky Gyula *a katekézis néhány mai törekvését, problémáját ecseteli. Különböző országokat vesznek figyelembe, mégis több közös vonás tűnik elő: pl. a hitoktatás alanyának tevékeny részvétele hitének kifejezésében, a felnőttek katekizálása, a katekétaképzés problematikája. Kiegészül a kép az Egyház Szava rovatban a szinóduson elhangzott püspöki megnyilatkozásokból vett szemelvényeken keresztül. — Életrajzunk a 17. sz. egy nagy női „evangelizátorának", Ward Máriának életművét mutatja be. (Rendtársa,* Sombor J. Gertrud *nemrég hunyt el Ausztriában.)*

A tanulmányokban említett utak, irányok, törekvések szabad megfontolás, esetleg bírálat tárgyai lehetnek. De mindenki tegye magáévá Szent Pálnak efezusi híveihez intézett szavait: „Legyetek éberek, és imádkozzatok kitartóan az összes szentekért és énértem is, hogy megkapjam a beszéd ajándékát, hogy amikor megszólalok, bátran hirdessem az evangélium titkát" (2,19).

TANULMÁNYOK

Alszeghy Zoltán

ÉLETFELADATUNK, AZ EVANGELIZÁLÁS

Beszédes tények

Öt esztendő munkálatai zárultak le, mikor a negyedik „püspöki szinódus" 1977. október 29.-én kiadta „szózatát az Isten népéhez". 1972 tavaszától 1974 őszéig a harmadik érdekében folytatott munkálatok általánosságban vizsgálták az evangelizálás kérdését; az 1975-től 1977-ig húzódó műveletek viszont az evangelizálás egyik fontos részét, a gyermekek és a fiatalok hitoktatását szolgálták.

A módszer, amivel a két szinódust előkészítették, egészen új az egyházban. Eddig az egyházi élet legtöbb megnyilvánulása „felülről", a hierarchikus vezetőktől, tehát az egyetemes egyházban a pápától, az egyes helyi egyházakban a püspököktől indult ki, és a papságon át hatott a hivők széles rétegeire. Aránylag ritkán fordult elő, hogy „alulról", a helyi egyházakból és a hívek között kristályosodó csoportokból jött a kezdeményezés, és az egyház vezetői később tették magukévá a megmozdulást. A múltban a közlekedési viszonyok nem is engedtek meg más módot az egész befolyásolására. A repülőgép és a telefon ma új lehetőségeket nyitott világtávlatban folytatott eszmecserére, és az egyház bátran felhasználta ezeket az új lehetőségeket. A „püspöki szinódusok" nagy újsága éppen abban áll, hogy előkészítésükben az egész egyház folytat huzamos állandó párbeszédet.

A helyi egyházak képviselőiből és a pápa megbízottjaiból álló titkárság, széleskörű tudakozódások alapján, a pápa jóváhagyásával, kitűzi a következő szinódus tárgyát, és szakértői segítségével kérdőíveket állít össze. Ezek segítségével az egyes helyi egyházak, különböző szerveik révén, megvitatják az illető problémát, leírják helyzetüket, kifejezik véleményüket, előadják kívánságaikat és célkitűzéseiket. A válaszok alapján a központi titkárság okmányjavaslatokat állít össze, és ezeket ismét megküldi a helyi egyházaknak. A zsinaton több mint 200, legtöbbnyire a különböző püspöki karokból választott képviselő, csaknem egy hónapon keresztül, munkacsoportokban, bizottságokban és teljes üléseken, megvitatja a terveket, és rendesen írásban is a pápa elé terjeszti munkájának eredményét. A pápa aztán, esetleg bizonyos módosítások után, meghirdeti a zsinat szózatát. Mivel a sajtó és a rádió állandóan tájékoztatja a nagyközönséget a munkálatok minden egyes fázisáról, és kifejezi a benyomást, amit az egyes lépések a világegyház különböző részeiben tettek, és mivel a központi titkárság tagjai nemcsak levelezés, hanem személyes látogatások útján is állandó kapcsolatban vannak a püspöki konferenciákkal, mondhatjuk, hogy egy esztendőn át minden világrészben ezrek és ezrek vesznek tevékeny részt az egyház állásfoglalásának kiérlelésében.

Mi katolikusok hisszük, hogy az egyházban különös módon jelen van és működik a teremtő isteni Szentlélek. Azért nemcsak a tanító egyház végleges megnyilvánulásai értékesek számunkra. Beszédes és tanulságos a lassú vajúdás is, amivel a lezáró okmányok lassan érlelődnek.

A tiszteletteljes figyelem, amivel a tényeket igyekszünk értelmezni, semmiképpen sincs a tanító egyház tekintélyének rovására. Maga az egyház hívja fel figyelmünket, hogy három tényező segíti abban, hogy a Szentlélek befolyása alatt haladjon Isten műveinek és szavainak megértésében: a hívek elmélyedő gondolkodása, a keresztény közösségben gerjedő élményszerű visszhang, és a püspöki hivatallal járó karizma. (Dei Verbum, 8.) A világegyház türelmes útkeresésében mind a három tényező dialogikus egységben érvényesül. Azért segíti a Szentszék az egész folyamat behatóbb tanulmányozását. Az 1974-es szinódusról pl. több mint ezer oldalas félhivatalos kiadvány jelent meg, amely közzéteszi még a szinóduson elhangzott beszédek kivonatát is (G. Caprile, Il sinodo dei Vescovi, Roma 1975). Hamarosan megjelenik egy hasonló kötet az 1977-esről is.

A következő sorokban arra a kérdésre keresünk választ, hogy hogyan értette az egyház az „evangelizálás" fogalmát, az utolsó két szinódussal kapcsolatos, a világot átölelő öt esztendős tanácskozásában.

A változás előtt

Az „evangelizálás" szó néhány évvel ezelőtt sem az egyházi latinságban, sem a modern nyelvekben nem volt otthonos. Az Újszövetség ugyan több mint negyvenszer használja az „euangelizzo" igét, de a század közepéig minden nyelvben körülírtuk a jelentését fordításainkban („meghirdetni az örömhírt", „meghirdetni az evangéliumot" stb.); magát a tevékenységet „hithirdetésnek", „igehirdetésnek" neveztük.

Mit értett ezen a hitében elmélyedő katolikus ember?

A hit hirdetése elsősorban ismeretközlést jelentett. Isten eseményeket nyilatkoztatott ki nekünk, mint pl. az Úr Jézus születését, halálát, feltámadását, és igazságokat közölt velünk az útról, amin az Atya Krisztus Urunk által a Szentlélekben az üdvösség felé vezet bennünket. Ezeknek az eseményeknek és igazságoknak az ismerete alapja az örök életnek, amely már itt a földön csírázik azokban, akik Krisztus tagjává lettek. Az isteni Mester küldetést adott apostolainak, hogy hirdessék meg a világ előtt ezeket az ismereteket; az apostolok utódai számtalan segítőtársuk révén teljesítik feladatukat.

Az evangélium hirdetője ebben az összefüggésben elsősorban a misszionárius, aki a pogány népek előtt elsőnek tolmácsolta a hit igazságait. Ő mint pap, és mint a hitetlenekhez küldött pap, különös módon küldöttje az apostoloknak, akik maguk is küldők és küldöttek, Krisztus Urunk egyedülálló küldetésének részesei.

Természetesen nem felejtjük el, hogy Krisztus örömhírének terjesztése sohasem volt kizárólagosan a papok feladata, és sohasem kizárólagosan a beszéd és az írás révén. Az ismeretközlés és a küldetés szempontjának erős kihangsúlyozása néha mégis homályban hagyta az apostoli életnek nem egy fontos megnyilvánulását. Az utolsó évtizedekben az evangélium hirdetéséről elmélkedő katolikusok tudatvilágában némileg eltolódtak a hangsúlyok, és az evangélium szolgálatának új szempontjai kerültek a figyelem középpontjába. Az „evangelizálás" előbb kissé szokatlan kifejezése éppen azért terjedt el az egész világon, hogy az apostoli tevékenység új szemléletét érvényre juttassa. Így érthető, hogy bár a pápai okiratok lehetőleg a Szentírás és a keresztény irodalom nagy klasszikusainak szókincsét használják, VI. Pál pápa „Evangelii nuntiandi" kezdetű apostoli buzdításának címében megjelent a ma szokásos neologizmus: „De evangelizatione in mundo huius temporis" (AAS 68(1976)5).

Csak tényeket ismertet az apostol?

Ha kezünkbe vesszük az 1848 és 1948 között használatos hittankönyveket, meglep magas értelmi nívójuk. Sok és pontos ismeretet közöltek, gyakran világos és erősen differenciált szakkifejezésekkel, áttekinthető rendben. A hitoktatás, ami ezeket a könyveket kitermelte, nagy segítséget jelentett a keresztény embernek ahhoz, hogy később megértse az Egyház tanítását, kövesse liturgiáját. Ma mégis hiányosnak érezzük ezeket az igényes és tartalmas tankönyveket.

Az első hiány abban áll, hogy ez a hitoktatás az evangéliumi igazságnak csak egy oldalát közölte, mert csak a dolgok valósága iránt érdeklődött, és szinte egészen elvonatkoztatott a dolgok értékétől. Pedig az evangélium nemcsak arról beszél, hogy az Ige megtestesült, hanem azt is kinyilatkoztatja, hogy a Megváltó eljövetele nagy öröm az egész világnak. Az értékszempont háttérbe szorulása történetileg érthető: az Egyház alkalmazkodott a XIX. sz. második felében uralkodó intellektualizmushoz. Ez a túlhajtott intellektualizmus rányomta bélyegét a századforduló teológiájára is, amely inkább iparkodott bebizonyítani, hogy a dogmák a hit forrásaiból erednek, mint megmutatni, hogy mi a szerepük az emberi lét kiépítésében.

Az is érthető, hogy a zsinat előtti korszakban aránylag kevesen ébredtek tudatára ennek a hiánynak. A hittanórára járó gyerekek, a szentbeszédet hallgató hívők, a teológiát tanuló kispapok igen gyakran „hazulról", a családi nevelésből hozták magukkal a keresztény élet szerves egészének ösztönszerű értékelését, és inkább arra volt szükségük, hogy megélt vallásosságuk ésszerűségét is tudatosítsák magukban. Mikor az innsbrucki teológia egyik mestere, Josef Jungmann 1936-ban „Die Frohbotschaft und unsere Glaubensverkündigung" című könyvében sürgette, hogy az igehirdetés az üdvösség misztériumának értékjellegét domborítsa ki, aránylag kevés megértésre talált, sőt volt, aki

megbotránkozott ezen a ma természetesnek tűnő követelésen, és a könyv visszavonását követelte.

A második világháború borzalmai között egyre világosabbá vált, hogy a kizárólagosan értelmi valóságelemzés nem elég ahhoz, hogy valaki elfogadja az evangéliumot, különösen akkor nem, mikor a hivőt a környezete nem segíti, hogy ismereteit érzelmileg is feldolgozza. E sorok írója fájdalmasan érezte ennek az egyoldalú igehirdetésnek elégtelenségét, mikor egy olaszországi fogolytáborban hallgatta egy kiváló teológus Scheebentől ihletett szentbeszédeit a keresztény ember megistenüléséről, és látta, hogy ez az intellektuális szempontból kifogástalan elemzés milyen kevéssé tudta segíteni a szorongó hallgatóságot, hogy bátran elvállalja életfeladatát; sohasem fogja elfelejteni egy eltévelyedett pap vádját kiképzése ellen: „nekem bebizonyították, hogy a görög szöveg szerint Krisztus jelen van az eucharisztiában, de azt már sohasem tanultam meg, hogy mit kezdjek a jelenlevő Krisztussal" . . .

Ez a hiány a múlté. Ma az igehirdetés minden szintjén arra törekszünk, hogy az Isten szava ne csak meggyőzze, hanem szíven találja, a viszontagságok közt is a Szentlélek örömével árassza el hallgatóit.

De ehhez nem elég az egyszerű ismeretterjesztés, még az értékekre különösen figyelő ismeretközlés sem.

Csak tanít az apostol?

Az Egyház ősidők óta tudja, hogy az evangélium elfogadtatásához nem elég a szó. Még a szónál is fontosabb a tanúságtétel, ami bizonyítja, hogy az apostol maga is elfogadja a szózatot, amelyet közvetít, hogy ez a szózat elég erős ahhoz, hogy tartalmat és értelmet adjon egy emberi életnek, és hogy a szózat üdvözítő erejéről a benne működő Isten áll jót. A döntő elem azonban a Szentlélek kegyelme, amellyel az Atya vonzza az embert, hogy tanítványként kövesse Krisztust: ez a kegyelem megvilágítja értelmünket, hogy felfogjuk az Ige igazságát, felgerjeszti szívünket, hogy értékeljük az Igében feltáruló üdvmisztériumot, indítja akaratunkat, hogy elfogadjuk az evangélium szavát, mint tulajdon életünk értelmet adó, irányt szabó törvényét.

A tanítás, a tanúságtétel és a kegyelemközvetítés nem három párhuzamos út, amin az Isten felénk jön, hanem Krisztus Urunk egyetlen, egyszer s mindenkorra érvényes jelenlétének három oldala. Az Üdvözítő élő valóságában mi különböztetünk meg különböző szempontokat, hogy az istenemberi valóság teljességét emberi fogalmakkal leírhassuk. Az apostolok is beszédjükkel, életükkel és halálukkal egyszerre tették jelenlevővé Krisztus szavát, tanúságát, kereszthalálát és feltámadását hallgatóik életében. A katolikus apostolság története mutatja, hogy Krisztus hívásának mind a három oldala tovább élt és él az Egyházban. A nagy misszionáriusok, nevelők, hittudósok és hitszónokok működése azért volt igazán eredményes, mert a tanításon túl fáradozásaikkal kiegészítették azt, ami „hiányzott" Krisztus eleven tanúságtételéből és szenvedéséből, testének, az Egyháznak a javára: nem mintha hoz-

zátettek volna valamit Krisztus művéhez, hanem Krisztus életében részesedve közvetítették, környezetük javára jelenlevővé tették az egy Krisztus üdvözítő lelkületét.

De ha meg is valósul Krisztus misztikus testében az evangélium üdvözítő terjesztésének mind a három dimenziója, mégis megvan az okunk arra, hogy katolikus életünkben bizonyos fejlődést sürgessünk az apostolkodás teljesebb, korszerűbb felfogása, felé. A két püspöki szinódus irodalmából kiviláglik, hogy az Egyház közvéleménye két vonalon érzi a fejlődést szükségesnek.

Az egyik az elmélet vonala. Sajnos gyakran úgy gondolkodunk teológiánkról, az egyházi szónoklatról, a hittantanításról, az Egyház hitterjesztő munkálkodásáról, mintha csak oktató, informáló, véleményt irányító, tudományos tevékenység volna, és a tanúságtétel és a kegyelem közvetítése csak szükséges „ráadás", külső kiegészítő járulék lenne. Ez ellen a túlzottan analitikus szemléletmód ellen védekezik ösztönszerűen a hit nyelvének fejlődése, mikor új szót keres az evangélium teljes, szervesen egységes szolgálatának megjelölésére. Az „evangelizálás" szó hangsúlyozza, hogy hitünk terjesztéséhez és fejlesztéséhez hozzátartozik nemcsak a szó, hanem a tanúságtétel is, meg a szentségi élet is, amely által a kegyelem belép az életünkbe. Világos, hogy itt a „szentség" szót tágabb, a II. vatikáni zsinat óta egyre terjedő jelentésében használjuk: „szentség" a Krisztussal való, az Egyházban megvalósuló belső és külső kapcsolatunk, amely kimutatja és egyre gyarapítja a Szentlélek jelenlétét életünkben. A hét szentség tehát Krisztus és az Egyház „ős-szentségének" hét kiváltságos, kiemelkedő csomópontja.

A másik vonal, amelyen a mai katolikus gondolkozás fejlődést kíván, az evangéliumot terjesztő tanúságtétel és a kegyelemszerző tevékenység korszerűbb konkrét megnyilvánulása.

Korunkat három változás jellemzi: a természettudományok és a technika rendkívüli haladása; a társadalom új struktúrája, amelyben minden ember részesedik a a közösség életének irányításában; végre az emberiség történelmének egységesedése, amely abban áll, hogy a közlekedési viszonyok rendkívüli javulása folytán minden eseménynek világszerte hatása van. Ez a hármas változás lehetővé tette, hogy az emberiség életviszonyai gyökeresen megváltozhassanak: a jövőben az egyes embercsoportok sokkal nagyobb mértékben részesülhetnek azokból a javakból, amikre szükségük van; mélyebb, teljesebb, minden ember számára hozzáférhető művelődést termelhetnek ki; igazságosabb társadalmi rendet teremthetnek. Ez a lehetőség kötelező feladatot is ró különösen a hivő emberre. Mi, akik a teremtő Isten fiának tudjuk magunkat, nem tagadhatjuk meg közreműködésünket a teremtés fejlesztésében; akik Krisztusban minden embernek testvére vagyunk, nem zárkózhatunk el az elől, hogy szolgáljuk testvéreink haladását, fejlődését, felszabadulását. Ez a szolgálat a keresztény szeretet mai megnyilvánulása: nemcsak alamizsnát adunk abból amink van, hanem segítjük a felebarátunkat, hogy megszerezze azt, amink nincs. Világos dolog, hogy ez a szolgálat csak terhes, áldozatos küzdelem által

valósulhat meg, amivel folyvást megtagadjuk önzésünk szolgálni nem akaró restségét.

Krisztus Urunk a szeretetben jelölte meg követőinek megkülönböztető jelvényét, tanítványainak sajátos, a mennyek országát megvalósító tanúságtételét. Ez a szeretet ma környezetünk haladásának, fejlődésének, szabadságának a szolgálata. Krisztus Urunk megváltó kereszthalála nemcsak a szentmiseáldozatban, hanem tanítványainak keresztet hordozó életében is jelen van a világban. Ez a kereszt ma nem utolsó sorban az áldozatos fáradozás annak érdekében, hogy környezetünk emberibb módon élhessen.

Az utolsó két püspöki szinódus előkészítésében különösen a fejlődésre szoruló világrészek, tehát Ázsia, Afrika és Dél-Amerika egyházai sürgették az apostoli tanúságtétel és kegyelemközvetítés korszerű jellegét. Nem szolgálja igazán az Isten igéjét az olyan ember, mondották, aki kihúzza magát az emberiség fejlesztésére világszerte folyó munkából. A tanúságtétel csak akkor hatásos, ha azok, akik kívül állnak, felismerhetik a jelentését; azért az áldozatos szeretet csak akkor lesz hatásos az evangélium terjesztésében, ha azt adja embertársunknak, amit ő hasznosnak, szükségesnek érez.

A tanúságtétel és a keresztet vállaló szeretet új, ma időszerű jellegét emeljük ki, mikor az apostoli működést az „evangelizálás" szóval fejezzük ki, ezzel is hangsúlyozva: az isteni Mester szolgálata megkívánja, hogy ne csak az embereket tegyük tanítványává, hanem magát az emberi élet színhelyét, a világot formáljuk az evangélium követelményei szerint.

Ki az apostol?

Az Atyának egyetlen Fia van, az egyszülött Fiúisten; de mindnyájan Isten fiává váltunk, amennyiben Krisztus testének tagja vagyunk, és Jézus bennünk lakó Lelke felfakasztja szívünkből a megszólítást: Atyánk!

Ugyanígy mondhatjuk, hogy az Atyának egyetlen „küldötte", „apostola" van, Krisztus; de mindnyájan apostolok vagyunk, amennyiben Krisztus életében részesedve az ő jelenlétét hordozzuk a világban. Az Újszövetség szerint a teljes szívvel hivő ember Krisztus tanítványává válik. De a „tanítvány" szó a Szentírás nyelvén nemcsak azt jelenti, hogy valaki elfogadja egy más gondolkodó elméleteit, hanem azt is, hogy személyes kapcsolatba lép mesterével, megosztja sorsát, szolgál neki, meghosszabbítja tanító jelenlétét a térben és az időben. Aki Krisztus tanítványa, az nem tétlen nézője a Mester életművének, amellyel kinyilatkoztatja az Atyát az embereknek, és továbbadja nekik a tanítást, amelyet az Atyától kapott. Nem mehetünk tehát élő hittel Krisztus felé anélkül, hogy Krisztus fényességét ne vigyük az emberek felé. Mindannyian szenvedünk; ha Krisztussal szenvedünk, kudarcaink és fájdalmaink Krisztus keresztjével együtt viszik az evangéliumot a világba. Akár akarjuk, akár nem, mindennapi életünk építi erkölcsi személyiségünket; ha Krisztus szerint élünk, életformánk tanúságot tesz az evangélium ereje mellett. Akarva sem tudnánk elrejteni, milyen meggyőződés vezeti életünket; ha valaki kérdezi, mi az alapja

a reménységünknek, és mi Krisztus szellemében felelünk meg, akkor a talán nagyon rövid, nagyon egyszerű, az alkalomhoz simuló felelet az evangélium hirdetése.

Természetes, hogy nem mind ugyanazon a szinten szolgáljuk az evangélium terjedését. Mint Krisztus misztikus testének minden életmegnyilvánulása, az evangélium szolgálata is szervesen differenciált tevékenység, amelyet mindenki saját egyéni hivatása szerint gyakorol. Van olyan tag a Testben, amelynek feladata a tanítás, és azért megkapja hozzá a karizmát; ha tőle telhetőleg közreműködik vele, hűen és hatékonyan tudja hirdetni az Igét. Van, akinek az a hivatása, hogy egyszerre hallgassa és tolmácsolja is a tanítást. A tanító Egyház és a tanuló Egyház (a hierarchia és a hívek) viszonya nem abban áll, hogy az egyik c s a k tanít és a másik c s a k passzívan tanul. Minden tag aktív; de van, aki vezetve működik, és van, aki vezetetten. Azonban még ez a megkülönböztetés sem kizárólagos. A nagy egyháztanítók nem taníthattak volna édesanyjuk szava, iskolamesterük oktatása, lelkipásztoruk gyermekkorban hallgatott prédikációja nélkül. De az is igaz, hogy az édesanyák, az iskolamesterek és a lelkipásztorok a maguk részéről, anélkül, hogy tudnák, régebbi nagy egyháztanítók szavát visszhangozzák. Az egész Egyház állandó vérkeringése az evangélium befogadása és továbbadása; az egész Egyház közösségi élete az evangélium terjesztése.

A keresztény élet a maga teljességében „evangelizál".

A kör bezárul

Az 1974-es püspöki szinódus előkészítése során nem egy befutó emlékirat erősen, polemikus éllel hangsúlyozta ezt az utolsó mondatot. Ha a század első felének túlzott intellektualizmusa csak ismeretközlést látott az evangélium szolgálatában, az utolsó esztendők harcos antiintellektualizmusa hellyel-közzel az ellentétes végletbe lendült. Volt, aki csak az élet spontán, szerves egészét tartotta evangelizálásnak, és annyira magasztalta a társadalomépítő erőkifejtés evangéliumi értékét, hogy csak kicsinylőleg tudott beszélni arról a tevékenységről, aminek célja a keresztény világnézet kiépítése, megértése, tolmácsolása, hirdetése, védelme.

Az 1977-es püspöki szinódus iratainak olvasása közben más hangnem üti meg a fülünket. Nemcsak evangéliumi világformálásról, hanem az evangéliumi igazság továbbadásáról is van szó. Nemcsak az életet akarják evangéliumi szellemben értelmezni, hanem hangoztatják, hogy az Egyház tényeket is közöl, igazságokra is tanít, ismeretrendszert is továbbít, megállapított szövegeket vés a hívek emlékezetébe, és a minden hivőt megillető hivatás keretei közt megjelöli a püspökök és munkatársaik sajátos szerepét is.

A történelem rendesen az egyik végletből a másikba lendülő inga pályáját követi. Ezt a görbét írja le a dogmafejlődés is: egy tévtan elvetése rendesen a homlokegyenest ellenkező eretnekség veszélyét rejti magában. De míg az egyes kultúrák és társadalmak nem egyszer hajótörést szenvednek, mert a

visszaéléseket követő aránytalanul erős ellenhatás zátonyra viszi életüket, az Egyházat a Szentlélek arra vezeti, hogy az állítások és tagadások ritmikus összjátéka révén haladjon az igazság érett és kiegyensúlyozott szintézise felé.

Az igehirdetés szempontjából az intellektualizmus és az antiintellektualizmus túlhajtásai után a kiegyensúlyozott szintézis ragyog fel az utolsó szinódus „szózatában az Isten népéhez". Egy kör lezárult, de nem tértünk vissza az előbbi egyoldalúsághoz, hanem, tanulva a fejlődés előbbi fázisának hiányaiból, az Egyház egységbe forrasztotta a két egymást kiegészítő részletigazság igényeit.

Az evangelizálás, amire az Egyház öt esztendős kutató munkája vezet bennünket, nem élettelen gondolat és nem gondolattalan aktivizmus, hanem a hit közösségének sajátos magatartása, amely hallgatja, éli és visszhangozza az Isten igéjét.

Rácz Imre

A KÉRÜGMA TEOLÓGIÁJA ÉS JELENTŐSÉGE LELKIPÁSZTORKODÁSUNKBAN

Épp júliusban lesz negyven éve, hogy P. Lakner és Jungmann vezetése alatt Innsbruckban összeült egy kisebb csoport a kérügmatikus teológia tanulmányozására, fejlesztésére. A divatban lévő teológiai irányt nem találták kielégítőnek, s új utat kívántak bevezetni. Felhívásuk lényegében eredményes lett annyiban, hogy ma minden komoly teológiai rendszer kérügmatikus is akar lenni. Evvel azonban megszűnt egy külön kérügmatikus teológia szükségessége.

Nem kívánjuk itt történelmileg jobban elmélyíteni ezt a kérdést, sem pedig elméletileg fejtegetni, mennyiben kell minden teológiának kérügmatikusnak lennie. A legfontosabb fogalmak felfrissítése után néhány tétel formájában szeretnénk egy pár következtetést levonni lelkipásztori munkánkra vonatkozóan, hogy így további gyakorlati meggondolásra és elhatározásra serkentsünk.

A) A kérügma fogalmi körülírása

Az Újszövetségben három szóval találkozunk, amelyek fogalmi körünkhöz tartoznak: k é r ü s s z e i n, k é r ü g m a és k é r ü k s z. Mint ige 61, mint főnév 8 ill. 3 ízben fordul elő. Főnévi jelentésében „hírnöknek" ill. „híradásnak" szokták fordítani; igei formában annyit jelent, mint „közhírré tenni", „hírnök által kihirdetni". Rendszerint az apostoli igehirdetésre vonatkozik, de időrendi sorban első használata Keresztelő Szt. János fellépésével és bűnbánati keresztségre való felhívásával kapcsolatos.

Ez a „híradás", ez a „közhírré tétel" csupán hivatalos megbízás alapján törvényes és hatékony. Végleges gyakorlata a tizenkét apostol húsvét utáni

küldetésében válik valóra. Szt. Pál magát illetőleg a Krisztustól kapott közvetlen kinyilatkoztatásra s küldetésre hivatkozik. De az apostoli kérügmában nemcsak közvetve, tehát a küldetés alapján van jelen Krisztus; közvetlenül is hatékony, amennyiben hirdetőit erővel ruházza föl, csodákkal kíséri és hitelesíti, tehát mindenben együtt működik velük.

Az apostoli kérügma tartalma az evangélium, az örömhír, a „bazileia tu theú", Isten országának közelsége, amellyel szoros kapcsolatban áll a felhívás a Krisztushoz való megtérésre. Végül is Krisztus minden kérügma központi tárgya; keresztjében, feltámadásában és az idők végén történő eljövetelében az üdvösség ténye minden hivőnek valósággá válik. Az üdvösség meghirdetése az apostoli prédikációban sokszor állandó formulákban, megszilárdult kifejezésekben történik, mint pl. 1Kor 15 elején. Ez a paradoszisz (szóbeli hagyomány) teszi ki a kérügma normát alkotó magvát.

Ahogy Jézus maga Isten országáról és uralmáról úgy beszélt, hogy máris jelen van a hivők között, ugyanígy az apostoli kérügma nem csupán az üdvösség elmúlt eseményeit ismételgeti, hanem úgy említi őket, hogy bennük Krisztus misztériuma nyilatkozik meg és válik hatásosan jelen valósággá. Miután az apostoli igehirdetés első hallgatói zsidók és pogányok voltak, hozzájuk fordult elsősorban a kérügma, mint misszionáló prédikáció. De az első keresztény gyülekezetekhez is szólt, amelyekben a környezet befolyása alatt a krisztusi hit állandó veszélyben forgott. Nem volt tehát elég sem itt, sem az apostolok utáni fiatal egyházban a csupán tanító-figyelmeztető igehirdetés, hanem szükség volt a kérügma elsődleges, továbbható missziós használatára. Pál apostol szükségét érezte, hogy komolyan kérdezze korintusi híveitől: „Ha tehát azt hirdetjük, hogy Krisztus feltámadt halottaiból, hogyan állítják néhányan közületek, hogy nincs feltámadás?" (1Kor 15,12)

Ebből az újszövetségi áttekintésből láthatjuk, hogy a kérügma mind a tényközlés, mind pedig a homológia (együttértés, megvallás) fogalmát magában foglalja. Következésképpen tanító és követelő jelleggel lép fel, megtérésre hív, hitet fakaszt és üdvösséget támaszt.

Karl Rahner közismerten bonyolult nyelvén mindezt így foglalja össze: „A kérügma Isten szavának tényleges hirdetése az Egyházban az Istentől meghatalmazott, tanúságtevő igehirdető által. Éspedig úgy, hogy amikor ő a Lélek erejében, hitel, reménnyel és szeretettel elmondja ezt a szót, mint az üdvösség evangéliumi felkínálását és mint kötelező és irányító erőt, akkor az, amit kimond (a szó, amelyben maga Isten mondja ki magát az embernek), meg is jelenik, olyan jelenléttel, amely „most" jelenvalóvá teszi a maga módján a Krisztusban megnyilvánult, kezdete és vége szerint távoli üdvösségtörténetet, úgyhogy a hallgató ugyanabban a Lélekben hittel és szeretettel el tudja fogadni a mondottakat és hallottakat, mint a szóban eseménnyé testesült valóságot... Ahol csak fontolgatva beszélünk a hit valóságáról (tehát a tudományos teológiában, fundamentális teológiában, vallástudományban stb.), ott nincsen kérügma. De az ilyen beszédnek is meg kell őriznie szolgáló viszonyát a kérüg-

ma irányában, ha nem akarja elveszíteni saját valódiságát, és nem akar az eltévelyedés veszedelmébe kerülni."

Az ún. kérügmatikus teológia azt követelte, hogy a tudományos, szisztematikus, skolasztikus teológia mellett legyen egy inkább gyakorlati-didaktikus célkitűzésű teológia, amely különösen a lelkipásztorkodó papság kiképzésében kapjon szerepet. Ez az elgondolás abból a helyes meglátásból született, hogy a lelkészkedő papság a teológiai fakultásokon ugyan kielégítő tudományos kiképzést kap, de igazi feladatára hiányosan készítik elő. A kérügmatikus teológia mégsem tudott tért hódítani. Jól is van ez így, hiszen veszélyes lenne két teológiai irányt teremteni, amelyek egyike a „verum", másika pedig a „bonum praedicabile" után igazodnék. Célunk inkább az legyen, hogy egész teológiánk az aktuális igehirdetés szolgálatában álljon, a mai ember hitbeli szükségeit tartva szem előtt, és ne elégedjünk meg az iskolás teológia ugyan helyes, de lényegében meddő tételeinek puszta ismételgetésével.

Ezzel aztán el is jutottunk gondolatmenetünk második pontjához: a kérügma teológiájából megkíséreljük levonni a következtetéseket gyakorlati lelkipásztori munkánk számára.

B) Gyakorlati tételek

1) Minden keresztény igehirdetés alapja Isten hozzánk intézett szava, amelyet a Szentírásban találunk meg hamisítatlanul. Bár a mai igehirdetés a mai ember üdvösségét akarja előmozdítani, igazodnia kell a kinyilatkoztatott igazságokhoz. Igehirdetésünk tehát csak akkor lelkiismeretes, ha bibliai ismereteinket a szentírástudomány mindenkori álláspontjának megfelelően korszerűsítjük. Elsősorban nem arról van szó, hogy tudományos eszmefuttatások kerüljenek be prédikációnkba. Ez éppen a kérügma szelleme ellen lenne. De minél jobban megértjük, miért hangsúlyoz az apostoli igehirdetés bizonyos körülmények között bizonyos igazságokat, annál inkább megtaláljuk az üdvösséget közvetítő hangot hallgatóink irányában.

2) A kérügmatikus igehirdetés második föltétele az egyházban törvényesen igazolt igehirdető. Pappászentelésünk, jurisdikciónk jogilag ugyan törvényesít bennünket, — hogy azonban Isten is hitelesítsen, ahhoz többre van szükség. Elsősorban arra a magatartásra, amelyet a „sentire cum Ecclesia" (az Egyházzal érezni) fogalmával szoktunk körülírni. Persze aligha értelmeznénk ezt a fogalmat helyesen, ha azt értenénk rajta, hogy pusztán elöljárói rendeletekre kell várnunk, és ismételgetnünk az előírásokat. A „sentire cum Ecclesia" magatartása nemcsak felülről lefelé mutat. Igehirdetésünk mai erőtlenségének oka talán éppen abban keresendő, hogy túl lanyhán keressük az üdvösségnek a mai ember számára is járható útját. Hallgatóink végül is rendszerint nem a püspöki kollégiumok tagjai, hanem a világi hívek közül toborzódnak; agyuk és szívük számukra érthető hangokra szokott csak megmozdulni. Jogosan gyaníthatjuk tehát, hogy Isten azt az igehirdetőt fogadja el, akinek szavát szívesen hallgatják és megértik az emberek.

3) A sentire cum Ecclesia fogalma — mint láttuk — magában foglalja a „sentire cum homine", az emberekkel való együttérzés magatartását is. Az ige hallgatói iránti érdeklődés, szeretet, sőt a velük való azonosulás készsége nélkül kérügmatikus igehirdetés alig elképzelhető. Diákjainkat például nehezen tudom megérteni az előadóterem katedrájának magasából. Sokkal közelebb jutok hozzájuk és problémáikhoz, ha összeülök velük borozgatásra, ha együtt izgulok velük vizsgáik előtt, vagy ha egymást biztogatjuk síelés közben. Csupán így ismerjük meg az idők jeleit, amelyekről a zsinat is annyit beszélt, csupán így látjuk meg a kérdőjeleket, amelyek válaszra várnak. Sokszor az az érzésem, hogy szószékeinkről előszeretettel olyan kérdésekre hangzanak el válaszok, amelyeket senki sem tett fel. Következésképpen alszik is mindenki, vagy ha nem, az inkább megszokásból vagy udvariasságból történik. Pál apostol példájának is ösztökélnie kell minket: ő nem csupán az igehirdető alanyi — vagy mint Krisztus szócsöve eszközi szerepében látja magát, hanem saját prédikációjának tárgyaként is szerepel: Krisztus-élményéről beszél, vagy saját gyöngeségeinek és tökéletlenségeinek béklyóiról szól.

4) A hallgatóság állapotbeli különbözőségének szem előtt tartása. Tudatában vagyok, hogy ezzel a tézissel majdnem lehetetlent követelek. Különösen ma, amikor a papság számának csökkenésével mind kevesebb lehetőségünk nyílik arra, hogy kor, iskolázottság, foglalkozás vagy más kritériumok szerint különbséget tegyünk. Ehhez járul, hogy hallgatóságunk nagyon különböző eszmei, politikai, vallási meg kor- és foglalkozásbeli háttérből kilépve látogatja istentiszteleteinket. Érvényes gyakorlati megoldást sajnos nem tudok ajánlani, de magát az elvet nem akartam említés nélkül hagyni.

5) Hitünk minden igazságát nem tudjuk minden prédikációban egyforma nyomatékkal kiemelni. Ezt a tényt nemcsak tudomásul kell vennünk, de pozitíven kell értelmeznünk. Feljogosít arra, amit már az apostoli igehirdetés is megtett: kiválasztani azokat az igazságokat, amelyek hic et nunc fontosak és a hallgatóság részére üdvösséget hoznak. A hitigazságok hierarchiájáról szóló irányelvet a kérügmatikus igehirdetés érdekében megtoldhatjuk azzal, hogy csak az a szó gyümölcsözik, amely jó földre talál. Remélem, hogy nem erőszakolom meg a magvetőről szóló példabeszédet, ha általános értelmezéséhez hozzáfűzöm: nem minden földnek felel meg ugyanaz a vetőmag. Az aratás bősége tehát nemcsak attól függ, hogy jó föld fogadta-e be a magot, hanem attól is, hogy a magvető figyelemmel volt-e szántóföldje minőségére. Vízparton a fűzfa, hegyen a fenyő érzi jól magát.

6) Az apostoli igehirdetés egyik legfeltűnőbb tulajdonsága, hogy nem logikai érvekkel próbál bizonyítani. Elsősorban a hitre apellál, amennyiben Krisztus szavára és életére hivatkozik. Az egyházi igehirdetés viszont az idők folyamán többször, az utolsó évtizedekben különösen is a logikát hívta segítségül, és szinte kéjelgett a következetes eszmefuttatásokban. Bizonyítani akart mindent, Isten létét sem kivéve. Csupán azt értük el vele, hogy napjainkban a vallásos érdeklődés inkább a szekták sokszor irracionális világa felé törekszik.

Ebből úgy látszik azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a kizárólagosan logikai út nem szükségszerűen az üdvösség útja is, és hogy újra mernünk kell az evangélium irracionalizmusát, Isten hozzánk hajlását, megbocsátó irgalmát, logikátlan emberszeretetét hirdetni. Jelenünk hideg computer-világában a számológépek síkján mások a mesterek. Tőlünk azt várják el hallgatóink, hogy az élet végső értelmének keresésében segítsünk nekik, féltve őrizvén egy-egy talán gyenge mécsest, amelynek a logika törvényei szerint már régen ki kellett volna aludnia.

7) Ezzel el is jutottam utolsó tézisemhez. Ha a kérügmáról beszélünk, elsősorban a szó erejére gondolunk. Már Pál apostol is úgy fogalmazott, hogy a hit a hallásból ered. De ez nem akadályozta őt abban, hogy hivatkozzék az elszenvedett üldözésekre, megvesszőztetéseire, hajótörésére, mint tanúságtételének állomásaira. Hallgatói hihetnek szavának, hiszen következetes meggyőződés áll mögöttük. A mi szavainkból is akkor árad erő, ha életünk sugárzik belőlük. Minél több következetesség, gyakorlati hit, remény és szeretet valósul meg életünkben, annál üdvösséghozóbb lesz kérügmánk, ha Isten szavát hirdetjük.

Lukács László

A tanúság igéjével

I. A szótól a vértanúvallomásig

A beszéd: érintkezésünk eszköze, embertársainknak üzenetét közvetítő hírvivőnk. Közölhetjük egymással mindazt, amit a külvilágról és önmagunkról tudunk, érzünk vagy gondolunk.

Érdekes lehet számunkra a másiknak minden híradása, szóljon a világ bármely tárgyáról vagy eseményéről: érdeklődve hallgatjuk a friss híreket a rádióban vagy akár jólértesült barátainktól is. Ezek az üzenetek azonban ritkán létfontosságúak: ha nem tudom meg az egyiktől, meghallom a másiktól, vagy pedig magam járok utána annak, ami érdekel.

Pótolhatatlanul fontos akkor lesz a szó, ha vallomássá személyesül. A lelkem mélyeit feltáró vallomás kizárólagos birtokom és lehetőségem: csak én oszthatom meg magam mással, és csak a vallomásban oszthatom meg magam másokkal. Vallomásomat senki sem pótolhatja máshonnan szerzett hírekkel vagy akár saját kutatásaival. A vallomásban napvilágra kerülve jutnak szóhoz — tehát öltenek formát — lelkem homályos, alaktalan mélyei, a vallomásban a szó testét felöltve tudom átadni magam a másiknak. A vallomásos szó teremt: embert és közösséget.

A szó csak akkor segít az önkifejezésben és a kapcsolatteremtésben, ha igaz. A hamis beszéd csak a távolságot növeli két ember között, sőt bizonytalanná homályosítja magát az embert is.

Akkor igaz a szavunk, ha megfelel gondolatunknak, tehát őszinte meggyőződésből fakad: ha felnyitjuk az embert embertől elválasztó sorompókat, és megindul az eszmecsere. Ha lezárjuk bensőnket, el kell akadnia szavunknak is. Aki lezárt bensővel tovább beszél, az csak fecseg vagy hazudozik. (Legszemélyesebb kapcsolatainkban persze nemcsak eszmét cserélünk egymással, hanem szívünket-lelkünket is: ilyenkor annyira feltártan egyesül a két ember, hogy beszélgetésükben minden szó szegényesnek bizonyul: együtt-csöndjük a legcsodálatosabb párbeszéd.)

Szavunk igazságának azonban van egy mélyebb feltétele is: gondolatunk is feleljen meg a valóságnak. A tévedés, bármilyen jóhiszemű is, végeredményben éppúgy meghamisítja a szót, mint a szándékos becsapás.

A köznapi érintkezés beszédjéből fontosságával és ünnepélyességével kiemelkedik a tanúskodás külön is hitelesített vallomástétele. A rendes jogi gyakorlatban is a tanúknak többnyire esküvel kell hitelesíteniük vallomásukat. A történelem során azonban nem egyszer előfordult az is, hogy kínvallatásnak vetették alá őket. A tanúk tehát saját személyüknek vagy a számukra legszentebb hatalomnak, Istennek tekintélyével szavatolják szavuk igazvoltát.

A vértanúk azok, akik még a halált is készek voltak elvállalni szavuk igazáért. Tanúságtételük az ember legnagyobb teljesítményei közé tartozik: csak az ember képes önként és tudatosan mindenét kockáztatni, sőt feláldozni, hitéért, hazájáért, elveiért vagy más emberekért.

A halál önkéntes elvállalása azonban önmagában még nem igazolja egy állítás igazságát. A tanúságtétel csak akkor hiteles, ha a vállalt áldozat arányban van az áldozat céljával. Kis ügyekre csak kis gondot szabad fordítani, nagy áldozatot hozni csak nagy dolgokért érdemes. Akik apróságokon képesek véres vitákba bocsátkozni, semmiségekért mindent odadobni, azok nincsenek tisztában a dolgoknak vagy az életnek az értékével. Voltak olyan történelmi korszakok és lehetnek olyan emberi életszakaszok, amikor a halál semmiségnek tűnik. Hányan játszották el könnyelműen a maguk vagy mások életét: Keresztelő János fejének egy leány tánca volt az ára, sok öngyilkos jelentéktelen kudarcokon nekikeseredve dobná el az életét, hányan könnyelmű fogadásból választanák a halált.

Lehet meghalni téves eszmékért is. De csak az igazra lehet igazi tanú az ember. A halálos áldozatvállalást csak az értékes élet igazolhatja. Az igazi tanúvallomást csak életre és halálra lehet vállalni, mélyen belegyökerezve a valóságba.

Első pillantásra úgy gondolhatjuk, hogy a hazugság csak mások beszédjében okozhat gondot. A sajátunkéban nem, hiszen mi magunk mindenképpen tudjuk, hogy mit is gondolunk: akkor is, ha az igazat mondjuk, akkor is, ha nem. Valójában pedig elsősorban saját önkéntelen hazugságainkon kellene fönnakadnunk. Saját szavaink még inkább próbára, igazolásra szorulnak, mint másokéi. Vajon nem felelőtlen vagy fellengzős szólamokat röppen-

tünk-e világgá? Mennyire gondoljuk komolyan azt, amit mondunk, mennyire beszélünk olyan hitelesen, mintha ez volna végső szavunk, mennyire magunkat tartalmazza tehát egy-egy vallomásunk?

A tanúvallomást a valóság igazolja, a szót a tett. Szavunkon fog minket az élet, s leméri, mennyire igazán fakad belőlünk, vagyis mennyire súlyos, velünk azonos egy-egy vallomásunk. „Mennyire gondoltad komolyan azt, amit mondtál? Szeretsz, mondod — de mit jelent számodra ez a szó? Belehalsz a fájdalomba, mondod — de van-e reális oka szomorúságodnak? Megbántad azt, amit tettél — de valóban szakítottál-e a múltaddal, vagy csupán megszégyenültél? Sose felejted el azt a jót, amit kaptál, mondod — de holnap emlékezel-e még rá?"

Vallomásunk valódiságát az érte vállalt áldozat mértékén, elszántságunkat tetteinken mérhetjük le. Teljesen igazzá, velünk azonossá a vértanú-vallomásban, tehát az életre-halálra vállalt elkötelezettségben válhat a szó. Szavunk igazáról csak életünk árán (a végigélt élettel vagy az elvállalt halállal) adhatunk bizonyságot. A vértanú-vallomásban kirostálódnak a fellengzős, felszínes, hamis szavak: a vértanú eggyé vált vallomásával.

Más próba ez, mint egy elkészült híd teherpróbája. A tárgyak kész állapotban kerülnek utólagos ellenőrzésre. A vértanúvallomásban a próba hozza létre az igaz, személyes szót: a tanú éppen azáltal azonosul vallomásával, hogy egyre jobban elkötelezi magát neki. A latin mondás szerint „teher alatt nő a pálma": a próba terhe alatt nő az ember igazi tanúvá, szava pedig saját magát megvalló és megvalósító vallomássá.

A vértanúság szélsőséges határhelyzetben mutatja meg, hogyan formálja az embert saját vallomása. A legtöbb ember mégsem lesz vértanúvá: nem a halálával, hanem „csak" az életével igazolja szavait. Mi közünk a vértanúvallomáshoz nekünk, hétköznapi embereknek? Nem a hősök kivételes fényűzése ez?

A tárgyak természetszerűen azok, amik: az ember csak tudatosan válhat azzá. Minél igazabbul, mélyebben föltárja önmagát, annál teljesebben azonosul önmagával: annál igazibb önmagává lesz. A mélységeit kutató embernek először saját felszínességén kell áttörnie. A modern lélektan ügyes módszerekkel hatol be az ember tudati felszíne alá, és csalogatja napvilágra lelkének mélyeit. Amit a pszichológus egy-egy vizsgálattal kísérel meg, azt életünk eseményei sokkal hatékonyabban teszik meg, s védhetetlenül kikutatják énünk mélyeit. Mint mélytengeri kutatószonda a tengerfeneket, úgy térképezik föl mélyeink rejtett értékeit, veszélyeit, viharzónáit.

A fájdalom, az öröm, a szeretet, a hűség, a rossz egy-egy megrendítő élménye egész valójában megrázhatja az embert. Addig ismeretlen mélységek rezonálhatnak egy-egy ilyen megrendülésre. S minél mélyebb, emberibb rétegek jutnak szóhoz, annál igazabb és valóságosabb az ember. A mélyből feltörő vallomások szavai olyan súlyosak, mint maga az ember, hiszen az ember legigazibb énje jut bennük szóhoz.

Legértékesebb, legmélyebb szavaink ezek a mélyről felfakadó vallomások. A szavak mestereinek, a költőknek szava is megritkul, megsúlyosodik ilyenkor, ha egész magukat adják bele a szeretet, az odaadás, a hűség, a halálos elszántság, a meghatott tisztelet egy-egy szavába.

Mekkora töltése keletkezik egy többévtizedes szerelemben, barátságban ennek az egyszerű szónak: „szeretlek". Milyen súlya volt Assisi Szent Ferenc egyfolytában ismételgetett vallomásának: „Istenem, mindenem!" Mennyire súlyos valóságot hordoz Radnóti egyik legutolsó verssora: „Tarkólövés. Így végzed hát te is." „Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet" — Jézus utolsó leheletével az Atyának adja át magát.

Az ember mély, mint a tengerszem. Mindig csak útban van önmaga felé. Mélyeit tapogatva azonban túljut önmagán. Fölfedezi, hogy valójában feneketlen mélységek fölött jár. Nem tudja kivallani egészen önmagát. Mégis t ö b b - r ő l v a l l, mint csak önmagáról.

Az ember legmélyebb rétegei Istenbe nyúlnak bele. A földön minden tárgyra hat a tömegvonzás, ha ez nem válik is mindig olyan nyilvánvalóvá, mint egy földre ejtett üvegpohár csörömpölése. Ugyanígy hat minden ember életére Isten szeretete, növekedésre serkentő, hívogató, megváltó kegyelme. A kegyelem vonzásában élünk mindnyájan, s mélyeink erről az erőtérről vallanak, akár tudunk róla, akár nem. Kereszténynek azt az embert nevezzük, aki Krisztustól megtanulta ennek az erőnek eredetét és célját, aki tetten érte és nevén nevezte a kegyelmet, és magába fogadta, hogy együttműködjék vele. (Vö.: Karl Rahner: Schriften zur Theologie, X. 164. Theologische Bemerkungen zum Begriff „Zeugnis".)

„Most már tudom őt mindenképpen,
minden dolgában tettem értem,
tudom is, miért szeret engem:
tetten értem az én szivemben." (József Attila: Isten)

Isten kegyelme mindenkiben tevékeny, bár hatékonysága változik a kegyelem befogadásának mértéke szerint. Egyedül az üres felszínesség odázhatja el a kegyelem behatolását az ember életébe. Még az Istennel szembenálló, a kegyelmet tagadó ember életében is nyomon követhető a kegyelem vonzása, bár az elutasítás esetleg taszításra torzította hívását. Hogy Isten szeretettel fölkínálja magát, s az ember szeretetben elfogadhatja, de szabadon vissza is utasíthatja, arról nemcsak a jobb lator tanúskodik, hanem szomorú ellenpárja, a bal lator is Jézus keresztje mellett; nemcsak Péter, aki megbánja árulását, és megtér, hanem Júdás is, aki kétségbe esik árulása miatt.

A kegyelem azonban nem fizikai energia, hanem s z e m é l y e s e r ő: nem eszköznek használja az embert, hanem társává fogadja. Munkatársi kapcsolatba kerülhet azokkal a nemkeresztényekkel is, akik ténylegesen együttműködnek a kegyelemmel, anélkül, hogy ők maguk azt Istennek tulajdonítanák, és hitben, reményben, szeretetben is egyesülnének vele. Teljes, élettársi egy-

ségre a keresztény emberben talál: a közös munkára elszegődő munkatársi viszony a bensőséges szeretet egységévé emelkedik. Így aztán a keresztény ember nem illetéktelenül vállalkozhat még arra is, hogy a kegyelem működését más ember életében is értelmezze, hiszen saját tapasztalata és a Krisztusban megtestesült kegyelem ismerete fölhatalmazza őt erre.

II. Jézus a hűséges és igaz Tanú

Isten kegyelme Jézus Krisztusban öltött testet. Ő a „hűséges és igaz Tanú" (Jel 3,14): benne ragyog föl legszebben az emberi tanúságtétel minden értéke és lehetősége.

Jézus „Isten tanúságtétele" az emberiségnek (1Kor 2,1). Ő az egyetlen, aki az életében működő kegyelmet föltétlen hitellel nevén nevezhette, hiszen személyes egységben van vele: „Az Atya működik általam" (Jn 14,10). Az Atyával való tökéletes egységét életre-halálra megvallotta: „Én és az Atya egy vagyunk" (Jn 10,30). „Istenem, mért hagytál el engem?", jajdul föl a kereszten, mégis rábízza magát egészen: „Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet." Még a halál sem ingatja meg benne ezt az egységet: a megsemmisüléssel szembenézve is az Atya kezében tudja magát meg nem ingó bizalommal.

A szeretet: embereknek egymáshoz vonzódása, közeledése, majd fokozatos egyesülése. A beteljesült szeretet: az örök és teljes egység. Ezt a tökéletes egységet azonban a földi életben megannyi fal szabdalja szerteszét: az ember mindig többé-kevésbé a „szeretet tériszonyában" (Pilinszky) él. A szeretettől felgyulladva azonban elindulhat az Egység felé, és megélheti Krisztussal, hogy „a szeretet erősebb a halálnál".

János részletesen kidolgozza evangéliumában a tanúságtétel gondolatát. Jézus hol saját tanúságára hivatkozik, hol az Atyáéra: „Tetteim tanúskodnak rólam" (5,36). Viszont: „Más tanúskodik rólam" (5,32). Azután egyetlen mondatban egyesíti a két állítást: „Én teszek tanúságot magamról, és tanúságot tesz rólam az is, aki küldött engem: az Atya" (8,18).

A vértanúk vallomása befejeződik halálukkal. Megáll az idejük, és vallomásuk drága, mégis megkövült ereklyeként vonul be a történelem panoptikumába. Jézus befejezi vértanúvallomását, bizonyítva, hogy az életénél is jobban szereti az Atyát és az embereket. Tanúságát azonban az Atya folytatja avval, hogy feltámasztja a halálból: Jézus újra és immár örökké él Isten örök időtlenségében. Sorsa sorsunkat példázza, szeretete a miénknek nyit lehetőséget: az, aki őt feltámasztotta a halálból, minket is fel fog támasztani, ha vele tudtunk halni is: halálunkig fokozódó odaadásunkban elkészülhetünk arra, hogy vele mi is egészen szeretetté váljunk.

A kereszt és a feltámadás tehát az Atya és a Fiú együttes tanúságát tartalmazza. E kettős tanúsághoz hasonlót sem találunk az emberi vallomások között. Tökéletes és hiánytalan vértanúvallomás, amely egészen kifejezi lényének titkát: Jézus a színtiszta szeretet az Atya és az emberek iránt.

„Azért jöttem a világra, hogy tanúságot tegyek az igazságról" (Jn 18,37). Krisztus vértanúvallomása mégsem tárgyi-kísérleti bizonyíték, hanem s z e m é l y e s b i z o n y s á g t é t e l. Az emberélet egyszeri és egyetlen, nem ismételhetjük meg akárhányszor, mint egy természettudományos kísérletet. A vértanúvallomás az ember csúcsteljesítménye — nem mérhetjük le nagyságát tárgyak változásain. Jézus halálában és föltámadásában az Atya és a Fiú szeretete ér össze emberéleten és emberhalálon keresztül. Félreérti a feltámadás eseményét az, aki csak egy halott felélesztését látja benne. A feltámadás nem az Atya és Jézus közös bűvészmutatványa, nem is kísérleti bemutatás, hanem egymás iránti szeretetük természetes folyománya. Úgy szeretik egymást, hogy a halál sem állhat szeretetük útjába. Örök szeretetegységük a megtestesülés óta a feltámadt Krisztusban tündöklik felénk. Akiben van fogékonyság a szeretetre, az megláthatja: van akkora szeretet, amely erősebb a halálnál is. És ha ez a szeretet benne is kivirágzik, akkor minden kísérleti eredménynél erősebb bizonyossága támad Jézus tanúságának valódiságáról és a szeretet erejéről.

Krisztus tanúsága az ember teljesítőképességének határáig ér el, és napvilágra hozza a túlvilágnak eddig rejtett erőterét is: aki így jut el a halálhoz, abba életének odaadásával beléáramlik Isten éltető, örök szeretete.

Krisztus az Örömhírről tanúskodik: az Atya iránti föltétlen bizalommal fogad minden szenvedést, még a bűnt és a halált is. „Aki küldött engem, velem van. Nem hagyott magamra, mert én mindenkor azt teszem, ami neki kedves" (Jn 8,29). Halálában kiderül, hogy az Atya tényleg megfelelt ennek a bizalomnak, és magához emelte feltámadásával. Isten szeretete itt egybeér az emberével, és egybenyitja az öröklétet az elmúló élettel.

III. Krisztus tanúi

Jézus még földi életében apostolokat hívott meg, hogy hirdessék ezt az örömhírt, és tanúskodjanak róla. Az evangéliumok szóhasználatában az apostolok a feltámadt Krisztus s z e m t a n ú i: „Amit szemünkkel láttunk és fülünkkel hallottunk, azt hirdetjük nektek" (1Jn 4,1). Az apostolok „kezdettől fogva szemtanúi és hirdetői voltak az igének" (Lk 1,2). „Az élet szerzőjét (Jézust) megöltétek. Isten azonban föltámasztotta őt halottaiból: ennek mi tanúi vagyunk" (Csel 3,16).

Az Apostolok Cselekedeteiből az is kiviláglik, hogy nem csupán beszédeikben hivatkoztak szemtanú voltukra, hanem életmódjukkal is tanúságot tettek: „Az apostolok nagy hatással tettek tanúságot az Úr Jézus Krisztus feltámadásáról, és nagy kegyelem munkálkodott mindnyájukban" (Csel 4,33). Mint minden keresztény ember, kettős tanúságot tettek: az életükben megtapasztalt kegyelemről és a történelemben megjelent Jézus Krisztusról. Tanúskodtak a Feltámadottról: megtörtént, általuk megtapasztalt eseményekről. De megvallották az is, hogy Krisztus kegyelme hogyan formálta át az ő életüket.

Jézus példabeszédekkel világította meg az Isten Országa titkait. Az apostolok saját életük példáján mutathatták be, hogyan jön el az emberbe az Isten Országa. Jézus a tékozló fiú történetével világította meg, milyen boldogság megtérni Isten irgalmasságához. Szent Pál egyes szám első személyben mondhatta el a hazatalált tékozló fiú vallomását: „Igaz beszéd ez, és teljes hitelt érdemel: Krisztus Jézus azért jött a világra, hogy a bűnösöket üdvözítse, és ezek közt én vagyok az első" (1Tim 1,13—15).

„Aki utánam akar jönni, vegye föl keresztjét, és úgy kövessen engem": az örömhír hirdetőit Szent Istvántól kezdve „tanúságtételük miatt megölték" (Jel 6,9): szemtanúkból így vértanúkká váltak. Az ősegyház Jézus tanúságtételének folytatóit látta bennük. Megkínzatásukban életre-halálra, vagyis emberileg teljesen azonosultak Krisztussal. „Christianus sum", „keresztény vagyok, Krisztushoz tartozom" — e hitvallás tér vissza minduntalan bírósági kihallgatásuk és kínvallatásuk során: megvallják Krisztust szavukkal és életükkel egyaránt. (Vö.: Hagemeyer: Ich bin Christ. Frühchristliche Martyrerakten. Patmos 1961.) Így lesznek szentté, életük pedig Krisztus hirdetőjévé: bennük folytatódik Krisztus tanúságtétele. Nolai Szent Paulinus szerint „a világ kezdete óta szenved Krisztus övéiben. Ő a kezdet és a vég, őt rejti a törvény, őt tárja fel az evangélium. Mindig csodálatos az Úr szentjeiben, akikben szenved, de győzedelmeskedik is".

Jézus maga készítette elő apostolait a rájuk váró szenvedésekre (vö. Mk 8,34), a vértanúság vállalására, s az ősegyház kezdettől Jézus szenvedéstörténetét látta folytatódni a vértanúk szenvedésében. Már az Apostolok Cselekedetei is párhuzamot von Jézus és István diákonus szenvedése között: ellene is hamis tanúk lépnek föl (Csel 6,13; Mk 14,57), őt is kivezetik a városból (Csel 7,57; Jn 19,17; Zsid 13,12), megkövezése alatt ő is gyilkosaiért imádkozik (Csel 7,59; Lk 23,34), és hasonló szavakkal hal meg, mint Jézus (Csel 7,60; Lk 23,46). Szent Ignác pedig egyenesen így nevezi magát: „Istenem szenvedésének követője vagyok." (I. m. 23.)

A vértanúk nem a maguk igazáról tesznek tanúságot, hanem Krisztusról, megváltójukról. S az ő emberi tanúvallomásuk is kiegészül Isten tanúvallomásával, Krisztuséhoz hasonlóan. Miközben életük árán is kitartanak Krisztus mellett, részeseivé válnak megváltásának, amely éppen hitvallásuk által behatol az életükbe. Szent István megnyílni látja az eget haldoklása közben (Csel 7,56), s valami módon — legkésőbb a halálában — ebben az élményben részesül minden vértanú. Halálukban Krisztus feltámadásának lesznek részévé: „Ha tehát meghaltunk Krisztussal, hisszük, hogy Krisztussal együtt élni is fogunk" (Róm 6,8).

A világháborúban nem volt ritka eset, hogy egy-egy lebombázott ház romjai alatt az óvóhelyen rekedtek a ház lakói. Kétségbeesett rohammunka indult meg ilyenkor: kiásni a bennszorultakat. S milyen boldogság volt, ha a kifelé törekvő bennrekedteknek és a befelé hatoló életmentőknek sikerült áttörni az utolsó rétegen is, és végre egymásra találhattak. Valahogy így tör át az élet

mulandóságain és a szeretet töredékességén a vértanú: odaadásában eljut haláláig, s e végső falnál betör sorsába a feltámadt Krisztus örökléte. „Ha Isten velünk, ki ellenünk? . . . Ki emel vádat Isten választottai ellen? Ki ítéli el őket? Velük Krisztus Jézus, aki meghalt, sőt föl is támadt, és Isten jobbján közben is jár értünk. Ki ragadhat el minket Krisztus szeretetétől?" (Róm 8,31—35) Szent Pionius ebben a tudatban fogadja halálát: „Azért sietek (a vértanúhalálba), hogy annál gyorsabban feltámadjak, s ezzel a halálból való feltámadást hirdessem" (i. m. 34). Krisztus követői „legyőzték őt (a Sátánt) a Bárány vérével és tanúságának igéjével, és nem kímélték életüket mindhalálig" (Jel 12,11).

A tanúskodás mindhalálig tart, végső állomása a vértanúság lehet. De addig é l e t ü n k k e l kell tanúságot tenni. H i t v a l l ó k nak először azokat nevezték, akik életben maradtak vértanúvallomásuk után; később, általánosítva pedig mindazokat, akik hitvalló életükkel tanúskodtak Krisztusról.

Ez a hitvallás sem szolgáltat azonban a fizikai kísérletekhez hasonló tárgyi bizonyítékot. Az ő vallomásuk is személyes bizonyságtétel, ahogy Krisztusé is az volt.

Krisztust nem igazolják szuperteljesítmények vagy reklámmosolyok. Nem felsőbbrendű emberek a keresztények sem. Bárki joggal számonkérheti tőlük a mindennapokban megélt hitüket. Tanúságot is tesznek Krisztusról, egyszerűen úgy, hogy hitelesen élnek: Istent és a szeretetet fontosabbnak tartják önmaguknál (ill. maguknak és mindenkinek számára ezt tartják a legfontosabbnak). De nem feltétlenül megy mindig jól a sora annak, aki istenesen él. Nem feltétlenül kísérik látványos külső sikerek (milyen nehezen vette ezt tudomásul a választott nép!) Sőt az is előfordulhat, hogy nem tud felmutatni még látványos erkölcsi teljesítményt sem: botladozó, gyönge ember marad világéletében, aki mindig újra meghasonlik önmagával és az őt hívó kegyelemmel.

A hitvalló szeretetre gyullad Isten iránt, amikor „tetten éri őt szívében", s ez szeretetre lobbantja az emberek iránt is. Ilyen felgyulladt szívű emberrel bárki találkozhat: talán egy váratlan mosolyban, egy szíves szolgálatban, egy becsületes helytállásban, egy türelemmel viselt fájdalomban ismer rá. Nem tárgyi bizonyíték egyik sem, „csupán" az emberség szép példái mind. De a háttérből, rejtetten, ugyanaz a szeretet indítja őket. S aki ismeri a szeretet dinamizmusát, az ráérez a bennük életre kelt isteni szeretetre. Ahogy egy szerelmesnek, egy gyermekét ölelő édesanyának, egy apjához bújó gyermeknek átfénylik az arca a szeretettől, és tanúsítja az emberi szeretet létezését.

Ha hivő ember találkozik egy hitvalló kereszténnyel, hitük egybeér és megerősíti egymást. Ha nemhivő fedezi föl, maga is hitre gyulladhat tőle, mint a negyven szent vértanú megkínzatásakor az egyik őrző katona ugrott be a jeges vízbe a haláltól megfutamodó egyik keresztény helyébe. De el is mehet a hitvalló mellett észrevétlenül, fejcsóválva vagy csodálkozva, közönyösen vagy akár ellenségesen is.

A tanúvallomás csak személyek közegében igazán eleven. Befogadni sem lehet tárgyként, mint egy kénytelen-kelletlen lenyelt tablettát, belénk döfött injekciót. Csak az hallgatja értőn a vallomást, aki közben személyes kapcsolatba is került a tanúval. Az ember legszemélyesebb mélyeit a hidegen kutató szem egymaga nem láthatja át, csak a vele rezonanciába kerülő másik embermély. „Cor ad cor loquitur", szív a szívhez szól, mert csak ott talál teljes meghallgatásra.

Simeon jövendölése szerint az újszülött Jézus jel lesz, amelynek ellene mondanak. Ellentmondásba ütközhetnek Krisztus tanújelei is: saját gyöngeségük éppúgy ellenállhat, mint a mások értetlensége. Tanúságtételük mégis éppen ebben a kettős ellentmondásban válhat az embermélyig elvezető, sőt az emberen túlra is mutató vallomássá. A leghitelesebb örömhírré: saját és mások minden bűne ellenére hisznek az irgalomban, minden fájdalom ellenére az örömben, a halál színe előtt is a feltámadásban.

A legtöbb ember „csak" éli az életét, anélkül, hogy elmondaná. Életének ritka pillanataiban, többnyire a magánélet rejtettségében, nagynéha talán egy-egy ünnepélyes nyilvános eseményben kerül sor arra, hogy életéből valamit meg is fogalmazzon. A művészek hivatása az, hogy az emberélet rejtett titkait az emberiség nyilvánossága előtt is megszólaltassák.

A legtöbb keresztény ember is elsősorban „csak" éli hitvallását, amely őt Istenhez kapcsolja. Legföljebb imádságaiban, családi vagy baráti beszélgetésekben kerül sor arra, hogy hitét meg is fogalmazza. Nagyritkán kerül olyan helyzetbe, hogy hitét a nyilvánosság előtt kelljen megvallania.

Az Egyházon belül is vannak azonban olyanok, akik „az ige szolgálatára" kaptak meghívást: a lelkipásztoroknak hivatásbeli kötelességük az, hogy e hitnek általában rejtett titkait az Egyház közössége, sőt a világ nyilvánossága előtt megszólaltassák. Jézus maga adott parancsot a hit nyilvános hirdetésére. S az Egyház minden korban igyekezett eleget tenni küldetésének. A hithirdetés azonban csak akkor lehet hiteles, ha aranyfedezetként mögötte áll a hitet hirdetőnek életvallomása is, egybehangzóan az Egyház egész közösségének, tehát a hitüket némán megvallóknak tanúságtételével.

Mert hitvalló minden keresztény ember, Jézus példája és parancsa szerint. Életének legkülönbözőbb helyzeteiben kell Jézus módjára élnie, vagyis szeretnie: Istent vagy embert, tehát a másikat elébe helyeznie a saját érdekeinek, szempontjainak. „Nem kímélték életüket mindhalálig": elszántsága, ha kicsiben és kezdő fokon is, előbb-utóbb a vértanúkéval rokon. Ellenfele a saját gyöngesége és mások értetlensége, támogatója a kegyelem és az Egyház közössége.

Mert élet és halál harca folyik minden élőlényben, jó és rossz, kegyelem és bűn harca minden emberben. Ezen a küzdőtéren vállalja Krisztus odaadó életét a keresztény, és így tesz tanúságot a kegyelemről és Krisztus feltámadásáról: Istennek bűnnél és halálnál erősebb szeretetéről.

Dieter Emeis

AZ EGYHÁZKÖZSÉG MINT A KATEKÉZIS ELŐFELTÉTELE ÉS CÉLJA

1. Az egyházközség és a katekézis fogalmának újabban kialakult összefüggéséről

Egyházközség

Napjainkban nyílt teológiai eszmecsere folyik az egyházközség lényege és feladatai, formái és szerkezeti elemei felől. (Lásd főleg F. Klostermann műveit.) Mégis világosan kirajzolódik néhány tájékozódási irány, ahol messzemenő egyetértés uralkodik. Észrevehető ez pl. „A lelkipásztori szolgálatok az egyházközségben" c. nyugatnémet szinodusi határozat 2. részében: „A közös szolgálat az egyházközségben". Röviden jellemezzük ezeket az alapirányokat, amennyiben jelentősek az egyházközség és a katekézis viszonyára nezve. Eközben elsősorban az idézett határozat kijelentéseire hivatkozunk.

Az egyháztan tudatosabban és élesebben kiemeli a helyi egyház jelentőségét. Ez nemcsak az egyetemes egyház egy közigazgatási kerülete, hanem az illető helyen az egyház képe és megjelenítése. A 2. vatikáni zsinat kijelentései — mindenekelőtt a Lumen Gentium 23. és 26. cikkelyében — ugyan a püspök vezette egyházmegyére céloznak, de az egyes egyházközségekről, plébániákról is kijelentik, hogy a Lélekben jelenlevő Úr által, összeköttetésben a püspökkel, láthatóvá teszik mindenkori helyükön az egyházat. Ennek megfelel az a lelkipásztori tapasztalat is, hogy az egyes keresztény számára mindig fontosabbá válik a konkrét egyházközség, amelynek az életében részt vehet: így tudja tudomásul venni keresztényi mivoltát Jézus Krisztus egyházában.

„Az egyházközség fogalmát ne terjesszük ki a keresztény közösségi képződmények minden formájára, főleg ha ezek eleve bizonytalan, pontszerű, jelzésszerű képzőmények, sőt ilyenek is akarnak lenni" (K. Lehmann: Was ist eine christliche Gemeinde? Internat. kath. Zeitschr. 1972, 6/490). Az egyházközség fogalmához hozzátartozik, hogy teljesíti az igehirdetés, liturgia és diakónia hármas alaptevékenységét. Továbbá hozzátartozik a papi hivatal szolgálata, mint (az egyetemes egyházzal is) egyesítő szolgálat és mint a vezetés szolgálata (különösen olyan helyzetekben, amikor „Jézus Krisztus evangéliumát ellenállásokkal szemben és mint kényelmetlen igazságot kell szóhoz juttatni", i. m. 489). Döntő módon azonban az egyházközség a benne képződő kisebb közösségekből, tevékeny kisebbségekből él.

Az egyházközség saját életének alanya az igehirdetésben, liturgiában és szeretetszolgálatban. Nem hivatalból tárgya a lelkipásztorkodásnak. Inkább ő maga hordozza a közös küldetést, és ehhez mindenkinek saját lehetőségei szerint kell hozzájárulnia.

Az egyházközség alapfeladata az, hogy egy kiengesztelődött és testvéries emberiség mintaképe és jele legyen. Ezt egyfelől azzal tölti be, hogy egymásra találnak, egymással közösséget vállalnak benne olyan emberek, akik különben sokszor idegenek maradnak egymásnak, sőt fenntartások és előítéletek választják el őket egymástól. Másfelől — mint az egység jelének és eszközének — döntő jelentősége van a közös küldetés közös felelősségének a sokféle szolgálat összehangolásában és kiegészítésében.

Katekézis

Tény, hogy a katekézisnek a hitoktatáshoz, az ifjúsági munkához és a felnőttek teológiai képzéséhez való viszonyában még fontos kérdések szorulnak további tisztázásra. De azért a katekézis fogalmának újabb alkalmazásában már megnevezhetünk néhány törekvést, amely elősegíti a további tájékozódást.

A katekézis fogalma az egyházközségre utal mint a tanulás helyére. A katekézissel az egyházközség felajánlja, hogy benne, tőle és vele tanuljunk meg hinni Istenben, Jézus Krisztus Atyjában. Olyan helyen, ahol a hitet igehirdetésben, liturgiában és szeretetszolgálatban élik, a legnagyobb esély áll fenn életet átható tanulásra, amely nemcsak az ismeret, hanem az érzelem és a tevékenység körét is átfogja. Így nem annyira elvontan van szó az egyház hitéről, liturgiájáról és szolgálatáról, hanem a konkrét egyházközség hitéről, liturgiájáról és szolgálatáról, közösségben más egyházközségekkel és az egész egyházzal.

Az egyházközségen belül mindaz katekézis, amit tudatosan elgondolnak és felelősséggel megvalósítanak mint a hit elsajátításában nyújtott segítséget. Akár azoknak, akik az első bevezetést keresik, akár azoknak, akik életük folyamán új tájékozódásra, továbbvezetésre szorulnak. Ettől meg kell különböztetni az élet más területeinek (pl. ifjúsági munkának, templomi énekkarnak, liturgiának stb.) kateketikai dimenzióját, vagyis azt a részét, amely a tanulás lehetőségeit hordja magában. Többé-kevésbé tudatosan és célzatosan ezeket is ki lehet használni (pl. énekkatekézis a kórusban vagy az istentiszteleten).

Minthogy az egyházközség nem célja önmagának, a katekézisnek sem egyszerűen az a célja, hogy új egyházközségi tagokat toborozzon vagy kebelezzen be. Nem az egyházközség önfenntartásáról van szó, hanem arról, hogy embereknek megnyissuk a hit egyedülálló lehetőségét. Az egyházközségnek tehát a katekézisben azt kell megmutatnia, hogyan jelent gyógyulást, megmentést, életerőt az embereknek, ha vele hisznek, megülik az ő Istenének emlékezetét és szolgálnak az embereknek. A katekézissel nemcsak a gyülekezetbe kell bevezetnie, hanem a küldetésbe is.

A katekézisben is saját életének alanya az egyházközség. Ezért a katekézist egyházközségi feladatként kell értelmezni és megvalósítani, amely sokféle lehetőséget tár fel az egyházközség adottságainak értékesítésére. Nemcsak a hitről tett kölcsönös tanúság képességét és készségét kell keresni, előmozdítani, felhasználni. Zenei, szervezői, érintkezési és politikai tehetséggel

is közre lehet működni a közös feladatban (utóbbi úgy értendő, hogy a közös alkalmat közösen vegyék észre).

Nagy, sokszor döntő jelentőségű a közösségi élmények közvetítése, mind az egyházközség feladata felől nézve, mind az ember és ember közötti kapcsolatok felől, amelyeknek törékenysége és elértéktelenedése társadalmunkban sok embert fenyeget. A közösségben meg kell tapasztalni azt, amiről hallanak: hogy Isten Jézus Krisztusban föltétel nélkül elfogadta az embert.

2. Az egyházközség mint a katekézis előfeltétele

Az egyházközség és a katekézis fogalmában rejlő szándékok kifejtése már közvetlenül kifejezésre juttatja, hogyan függ össze a kettő. Most ezt néhány oldalról közelebbről is megvizsgáljuk.

A katekézisnek szüksége van az egyházközségre

Az egyházközség konkrét helyzete az igehirdetés, liturgia és szeretetszolgálat terén indítékokat ad vagy nem ad arra, hogy életét megismerjük és részt vegyünk benne. A jóhír vonzóerejének egyik döntő tényezője azoknak a vonzóereje, akik ezt a jóhírt vallják, és hitvallásukat életükkel is kifejezik. A katekézis elsődleges kérdése sokszor nem didaktikája és metodikája, hanem ez: milyen az egyházközség, amely a katekézisben szóban forgó hitet éli. Ez egyformán érvényes az általános feladatra és az egyesekére. Az az egyházközség, amely alapvetően a remény közösségének benyomását kelti (a „Reményünk" c. szinodusi szöveg értelmében, lásd 33. számunkat!), segíti a katekézis fáradozását, hogy az embereket ne valami nem kívánatos üzenettel terhelje, hanem a reményben élt élethez nyisson nekik utat. És csak az olyan egyházközség teszi igazán lehetővé a bérmálási oktatást és a gyónási előkészítést, amelynek a bérmálás ténye jelent valamit, vagy amely meggyőzően tárja elénk a bűnbánat szentségének gyakorlatát.

A keresztény üzenet kétségtelenül vonzóerőt gyakorol egyes keresztények vonzóerején keresztül is. Ilyenformán az is sikerülhet, hogy az illetők az egyházközségtől viszonylag független kateketikai térségben is pozitív tapasztalatokat közvetítsenek. De ilyenkor mindig fölvetődik a kérdés: a keresztény közösségnek és küldetésnek milyen életterében élhet és növekedhet tovább a közvetített jó. Barátságok, közösségek nagy szerepet játszhatnak ebben; de akkor is megmarad a kérdés: milyen viszonyban állnak ezek az egyházközséggel, amelyben átélhetik az egyház összegyülekezését, és részt vehetnek küldetésében. Ha nagy a feszültség a katekézisben közvetített anyag és az egyházközség gyakorlata között, az nem ritkán olyan követelmények elé állítja az érintett egyént, amelyeknek képtelen megfelelni: nem tud megértéssel és türelmesen bekapcsolódni az egyházközségbe és kiállni érte. És ez nemcsak gyerekekre és fiatalokra, hanem felnőttekre is áll.

A katekézis megvalósítása föltételezi, hogy az egyházközségben felkutatják, biztatják, fejlesztik a képességeket. A katekézis azokból az em-

berekből él, akik az egyházközségben érdeklődnek iránta, illetőleg érdeklődést lehet bennük iránta kelteni. Nemcsak és nem is elsősorban azért, mert kevés a főfoglalkozású munkatárs. Hanem mindenekelőtt azért, mert a katekézisnek olyan emberek sokrétű meggyőző erejére, más és más beszédkészségére van szüksége, akik a mai élet különféle körülményei között meg vannak győződve, hogy keresztény mivoltuk páratlan életlehetőség, és így is élnek.

Néhány következmény

A katekézis feladatát az egyházközségnek úgy kell felfognia, mint kihívást, felszólítást saját vonzó és meggyőző erejének megvizsgálására az önbírálat szellemében. Ez ugyan nem kizárólag, de elsősorban a gyermekek és fiatalok szüleire áll. Ha a katekézisnek úgy kell hozzáférhetővé tennie a liturgiát, mint a hit ünnepét, akkor ez azt a kérdést intézi az egyházközséghez: voltaképpen miért is örül Istenében, miért öröm számára, hogy ebben az Istenben hihet. Ha a katekézisben fel kell tárni az embereknek Jézus egységének titkát Atyjával, az Istennel, akkor a hitoktató igazhitűsége egymagában nem sokat segít, hogyha az egyházközség számára már többé-kevésbé idegen az áhítatos csodálkozás ez előtt a titok előtt. Ha a katekézisben arról van szó, hogy a keresztény hivatást a felebarát szolgálatára való küldetésként szemléltessük, akkor az egyházközségre hárul a szolgáló szeretet példáinak bemutatása. A katekézisnek nem feladata, hogy olyan értelemben vezessen be az egyházközségbe, hogy kritika nélkül alkalmazkodjunk annak mindenkori állapotához. Az egyházközséget is ösztönözni kell a katekézis által fölmerülő kérdésekkel.

Ehhez kapcsolatra van szükség a katekézis munkásai és az egyházközség között. Konkréten azt jelenti ez, hogy az egyházközség különböző csoportjaiban, a szülők között, az egyházközségi tanácsban és a vasárnapi istentiszteleten is szó esik a katekézisről. Éspedig nem csupán szervezés szempontjából, hanem mindenekelőtt céljairól és tartalmáról. Persze nem lehet mindent egyszerre csinálni. Különösen gyakorlati és hatékony, ha egy bizonyos ideig egy súlypontot adunk meg, és akkor erről nemcsak elméletileg beszélünk, hanem szembenézünk a szükséges változtatásokkal is (pl. a keresztelés gyakorlatában, a liturgia alakításában vagy a szolgálat hangsúlyában). Így a kapcsolaton túl megmutatkozik az a cél, hogy a katekézist és az egyházközség lelki gondozását közös célra irányítsuk és tevékenységüket összehangoljuk.

Sokhelyütt sürgető kérdés, mi történjék tovább azokkal a csoportokkal, amelyek egy bizonyos kateketikai célra alakultak (pl. elsőáldozás, bérmálási előkészítés), miután az előkészület lezárult. Bármilyen nehéz is erre megoldást találni, türelmesen keresni kell a megfelelő utakat. Mert ha keresztények viszonylag szoros kapcsolatba léptek a katekézisben, meg kell akadályoznunk, hogy ismét elszéledjenek a társadalmi és egyházi élet elmagányosító névtelenségébe.

Az egyházközségekben tervszerűen támogatni kell az önkéntes kateketikai szolgálatot. Az útjában álló előítéleteket ügyesen le kell építeni. Ez minde-

nekelőtt ott sikerül, ahol úgy tervezik meg a feladatokat, hogy valószínű az együttműködés lehetősége másokkal és a siker — bár talán csak szerény — élménye.

3. Az egyházközség mint a katekézis célja

Meg kell engednünk: ha azt nézzük, mi egy keresztény egyházközség, illetőleg minek kell lennie, mi benne a kateketikai követelmény, azután pedig egy pillantást vetünk a valóságos lelkipásztori helyzetre, akkor a felelősökben fölmerülhet a túlzott követelmények és a rezignáció érzése. Ennek a veszélynek megakadályozására először is ki kell emelnünk, hogy az egyháztörténelemben még sohasem léteztek ideális egyházközségek. A kiinduló helyzet ma sokfelé sokkal biztatóbb, mint az egyháztörténelem más korszakaiban volt. Másrészt ezekkel a megfontolásokkal kapcsolatban világosan meg kell mondanunk, hogy a katekézis feladatának teljesítésével egyben egyházközségi munkát is végzünk. Hogyan?

A katekézist nem értelmezhetjük csak úgy, mint az egyházközségi lelkipásztori munka soron levő feladataihoz hozzájáruló munkát. Meg kell látnunk benne annak az esélyét is, hogy segítségével egyházközséget alkossunk.

Jegyezzük meg azokból a következményekből, amelyek az egyházközségnek mint a katekézis előfeltételének jelentőségéből folytak: a katekézisben olyan kérdések merülnek fel, amelyek ösztönzést jelentenek az egyházközség hitének értelmezésében és gyakorlásában. Különösen ki kell emelnünk azt a lehetőséget, hogy egy bizonyos időre megadunk egy súlypontot a katekézis céljával és tevékenységével egybehangolva.

A katekézis az egyik olyan feladat, amellyel az egyházközség megtanulhatja, hogy életének alanya saját maga. Főleg sok szülő őszintén fontosnak tartja, hogy gyermekeik utat találjanak az egyház hívőközösségébe. Ebben az ügyben egymásra találhatnak más szülőkkel, és észrevehetik közös felelősségüket. Fölfedezhetik saját lehetőségeiket, megbeszélhetik tapasztalataikat.

Ha a katekézisben megvalósul a párbeszéd és a közösség megtapasztalása, akkor az egyik legfontosabb lehetőség, hogy az egyházközségben k a p c s o l a t o k a t teremtsünk. A katekézis során az egyházközségben élő emberek megismerhetik egymást, kicserélhetik tapasztalataikat. A katekézisben tudatosan megtanulhatjuk, mit jelent az evangélium szellemében érintkezni egymással.

Ha egy egyházközség rendszeresen és tervszerűen él a kateketikai alkalmakkal (mint: jegyesoktatás, keresztség, elsőáldozás, gyónás, bérmálás), akkor ismételten alkalma van érintkezésbe kerülni a család tagjaival. Különösen jelentősek ilyenkor az ún. távollállókkal való találkozás lehetőségei. De ezt a lehetőséget csak akkor lehet igazán felhasználni, ha az egyházközség magáévá teszi és komolyan veszi azokat az olykor nagyon kritikus jellegű kérdéseket, amelyeket a „távollállók" ilyen alkalmakkor föltehetnek.

Néhány indítás az egyházközségi munkára vonatkozólag:

— Az egyházközség kapcsolatba léphet a szülőkkel olyan ügyben, amely sok szülőt érdekel.
— Szülőket és fiatalokat megnyerhetünk olyan szolgálatra (pl. elsőáldozás megrendezése), amely sem időben, sem tárgyilag nem követel túl sokat, fontosnak tekintik és örülnek neki. Néhány szülő és fiatal így megtalálja feladatát az egyházközségben.
— A gyerekek ösztönzéseikkel (pl. egy dal előadása, egy kép magyarázata, indítványok a hívők könyörgéseire) gazdagíthatják a közös istentiszteletet.
— A gyerekek is megismerik egymást és kapcsolatba kerülnek.

Benkő Antal

TALLÓZÁS A KATEKÉTIKA MEZEJÉN

A századeleji kateketikai irodalomban hitoktatás és katekézis egyet jelentett: a gyermekek vallásoktatását. Jól példázza ezt Gatterer innsbrucki professzornak a 30-as évek elején több kiadást megért klasszikus munkájának s címe: Katechetik oder Anleitung zur Kinderseelsorge (Katekézis, vagy Bevezető a gyermekpasztorációba). Aki azonban az utolsó tíz év — főként német nyelvű — kateketikai irodalmára csak egy pillantást is vet, azonnal észreveszi a változást. Vallásoktatás, egyházközségi katekézis, felnőtt katekézis mintha mást jelentene. Ne gondoljunk arra, hogy pusztán a német alapossághoz illő szőrszálhasogatásról van szó. S elsősorban nem is külső kérdések váltották ki ezt a megkülönböztetést. Inkább belső feszültségről beszélhetnénk, különféle irányok találkozásának nehézségeiről. Ezért foglalkozott a kérdéssel a német püspöki kar legutóbbi szinódusa is.

Amíg a nyugati-európai társadalom keresztségnek tekintette magát, s ez kifejezésre jutott megnyilatkozásaiban — pl. törvényhozásában, nevelési rendszerében, ünnepeiben —, addig természetes volt, hogy a vallásoktatás hitoktatást jelentsen, s így oroszlánrésze legyen az egyén és a közösség hitének kiteljesedésében, éppen iskola és egyházközség szerves kapcsolata révén. Sokhelyütt, mint pl. Franciaországban, Dél-Amerikában ez a kép már régóta megváltozott. Különböző okok miatt az egyháznak már évtizedek óta elsősorban saját keretein belül (felekezeti iskolákban, plébániákon, vallásos egyesületekben) kell a felnövekvő nemzedékek hitét nevelnie, fejlesztenie. Így pl. Paraguayban a katolicizmus 1940 óta ismét államvallás, de az állami iskolákban nem lehet hittant tanítani. Brazíliában az állam és az egyház hivatalosan el van választva, de a törvény lehetővé teszi az elemiben az iskolai hitoktatást; a nehézség itt elsősorban az iskolarendszer hiányosságából és a hitoktatók hiányából származik. Innét magyarázható, hogy bár ezekben az országokban a

lakosságnak több mint 90 %-a katolikusnak van keresztelve s annak is vallja magát, kevés iskolai hitoktatásban volt része.

Németországban (s hasonló a helyzet Ausztriában, Skóciában), a hitleri időt leszámítva, a vallásos nevelés sarkköve a tantervbe beépített hittanóra. Hacsak a szülő vagy egyes esetekben maga a felsős diák az iskola megkezdésétől számított bizonyos határidőn (10 napon) belül kifejezetten másképp nem kívánja, az általános és középfokú iskolák tanulói a tanmenetbe beiktatott kötelező hittanórán vesznek részt — az iskolai oktatás minden előnyével és hátrányával. Mert fölmerült a kérdés: elegendő-e ez az oktatás? Katekézis-e az itt kapott hittan? Vallásosabbak-e, „katolikusabbak-e" a németek, osztrákok, mint pl. a franciák vagy dél-amerikaiak? Ez utóbbira nem könnyű választ adni, mert a kritérium eldöntése vita tárgya lehet. Ha a magzatelhajtást nézzük, akkor a dél-amerikaiak átlaga biztosan katolikusabb, mint az osztrákoké vagy németeké. Ha a templomba járást tekintjük, akkor a két kontinens városlakói közt nem lesz nagy különbség. Ha az életfelfogást — vagyis hogy életemet Isten szeretetében, Krisztus tanítása szerint akarom alakítani —, akkor a brazíliai Minas Gerais állam egyes kerületeinek hívei nem állnak messze a bajor és tiroli községektől. Egy pontban azonban kétségtelenül hátrább vannak: a német nyelvterületek katolikusainak jobb a hittani ismerete. Dél-Amerikában ez sokszor hiányos, indián vagy afrikai elemekkel kevert, éppen mert a hitoktatás igen rövid ideig tart. — A német püspöki kar nem ilyen nemzeti összehasonlítást tett. Azt állapította meg, hogy a mai hitoktatás az előző nemzedékhez képest nagyobb nehézségekbe ütközik. „Ezért a német püspöki szinódus megkülönböztetést tesz az iskolai vallásoktatás és az egyházközségi katekézis között, s mindkettőt elengedhetetlennek tartja. S mivel a kettő célja, tartalma és hallgatói szerint csak részben fedi egymást, ez adott esetben (pl. a szentségfelvétel előkészítésekor) a vallásoktatás és a katekézis szervezett szétválasztásához vezethet." (Az iskolai vallásoktatásról szóló határozat. Synode 1975/1, 92b.)

A határozat elismeri, hogy manapság már a fiatal diákok is bizonyos „stílustörést" érezhetnek a hittanóra és a többi tárgy tanítása között: a szülők nem élik azt, amire taníttatják őket, a közéletben nincs szerepe a hit szerint fontos eseményeknek, s az anyag feldolgozásánál — pl. a bibliai történetekre épített hitoktatásnál — nem használhatják a többi tárgy tapasztalatra vagy kísérletezésre felépített módszerét. Azaz míg régen a családi és közösségi élet kiegészítette a hitoktatást, s a többi tárgyban is inkább elvont, fogalmi elemzésre épült módszerek uralkodtak, a hitoktatás szervesen be tudott kapcsolódni a tanuló életébe. Ma sokszor úgy tűnik, hogy a levegőben lóg, vagy legalábbis igen különbözik a többitől.

Egyes hitoktatók a tananyag átcsoportosításával, új módszerek bevezetésével próbálták áthidalni az űrt. Emiatt hagyták abba sok helyen a 60-as években virágzó „biblikus katekézist": kiinduló pontja túl messze esik a mai fiatalság

világképétől. A leegyszerűsítés néha a végletek felé vezetett. Így Halbfas „Fundamentalkatechese"-je már nem kifejezetten keresztény hitoktatást ajánlott az iskolában, hanem a vallásnak általában vett tanulmányozását, Tillich felfogásának megfelelően: vallás az, „ami engem lényegileg érint." Mások „ökumenikus" vallásoktatást kívántak: katolikus és protestáns gyerekeknek együtt tanították a hittant. Nem lehet csodálkozni, ha Miller (Geschichte ist Gegenwart — religionspädagogische Konzeptionen der letzten 50 Jahre; Katechetische Blätter 1977) nem kevesebb, mint tíz jelentősebb hitoktatási módszert különböztet meg Németországban az utolsó húsz év folyamán. Ezek nem teljesen függetlenek egymástól. Fő jellemzőjük is egy: megtalálni a legalkalmasabb kiinduló pontot a hit megismertetéséhez, tartalmának feltárásához. Így jelent meg a problémákra irányított, oktatási célokra irányított, gyógyításra irányított stb. hitoktatás. Közben sokszor annyira hangsúlyozták a régi — elvont teológiai kifejezések betanulását kívánó — módszerekkel, könyvekkel szemben a mai kor, a mai fiatalság problematikáját, hogy maga a keresztény tanítás nem jutott elegendő szóhoz. — A legutóbbi módszer, az ún. „célmezőterv" (Zielfelderplan) (a Deutscher Katecheten-Verein, München, Preysingstr. 83c tankönyvei és „Grundlegung"-ja) mindezeket az elemeket egyesíteni igyekszik, egyszerre antropológiai és teológiai is akar lenni. A tanuló tevékeny részvételét igényli, de nem kevesebb munkát tételez fel a hitoktató részéről sem: „Ebben a könyvben, hitoktatótokkal együtt, nektek kell megfontolni és felfedezni a munkamódot" — olvassuk a sorozat 10-12 éveseknek szánt könyvének 3. lapján. Ezért az anyagbeosztás is újszerű. Nincs kérdés—felelet, hanem valóban „anyag", amit fel kell dolgozni. Itt 29 „problémavázlat" adja meg az indítást, teremti meg a motivációt szövegeken, rajzokon, karikatúrákon stb. keresztül. A „válasz" a csaknem 60 oldalt felölelő 101 címszó (Stichworte) alatt található; ezek kis lexikon formájában közlik azt, amit „év végéig meg kell tanulni." Az „anyaggyűjtemény" pedig — énekek, képek, színes művészi reprodukciók stb. — a szemléltetést, a probléma és felelet összehangolását segíti elő. — Az egész felépítés hangsúlyozza az alapmeglátást: ha Isten szava emberekben szól hozzánk, ha Krisztusban maga is emberré lett, akkor kinyilatkoztatásának ma is a konkrét emberi helyzetekben kell megvalósulnia; csak úgy lesz bennünk életté, ha a mindenkori térben és időben értelmezzük. Amikor tehát az életkörülmények oly különbözők, az egyéni adottságok oly változók, s minden oly gyors átalakuláson megy keresztül, nem elég a megszokott formulákat átadni. A hitoktatónak állandóan kutatnia kell, hogyan tudja egy megadott fejlődési fokon álló növendék számára, egy konkrét területen (sajátmaga vagy más életére nézve) a legmegfelelőbb célokat kitűzni, a legalkalmasabb anyagot összeállítani, ami képesíti növendékét a személyes hitében való növekedésre. Az ideál az, hogy csupa „telitalálatot" érjenek el. Ezt persze sokan csak megközelíteni tudják.

Ezt a tényleges helyzetet ismeri el a német püspöki szinódus, amikor egyrészt nélkülözhetetlennek tartja az iskolai vallásoktatást, másrészt azonban

tudja, hogy ez sokszor — a körülményektől függően — csak annyit tud elérni, hogy a növendék valamiképpen megismerje az Isten felé vezető utakat, vagy a keresztény feleletet az élet fontosabb kérdéseire. Az iskolai keret nem adja meg neki a keresztény közösséget, sem nem biztosítja a keresztény életforma konkrét lehetőségét. Ezért említi a szinódus első helyen mint az iskolai vallásoktatás célját: „a vallásoktatásnak a vallásra és a hitre vonatkozó felelős gondolkodásra és magatartásra kell képesítenie" (uo. 96. o., 2.5.1.). Főleg kisebb helyeken ez a vallásoktatás teljes katekézist is jelent, azaz eléri a II. Vatikáni Zsinattól a katekézisnek kitűzött célt: „hogy az emberekben az ismeret által megvilágított hit élő, tudatos és tevékeny legyen" (CD 14). De mivel mindig több és több helyen érezhető ennek hiánya, fokozottabb szerephez jut az egyházközségi katekézis és az ún. felnőtt katekézis.

Nem könnyű egyértelműen meghatározni, mit értenek a német szerzők egyházközségi katekézisen. Legtöbbször megelégszenek avval, hogy felsorolják azokat a feladatokat, amelyeket a mai iskolai hitoktatás nem tud megvalósítani, s így másnak, a hívők közösségének kell pótolni. Elsősorban a szentségi és imaéletbe való bevezetés, az ebben való fejlődés lenne a tárgya. Több helyen már nem az iskolai hitoktató készíti elő a gyerekeket az első áldozásra, hanem maguk a szülők és egyházközségi vezetők. Természetesen a pap irányítása alatt. Hasonlóképpen járnak el a bérmálási előkészületnél. — Mások tovább mennek. Még akkor is sürgetik a szentség felvételét megelőző katekézis egyházközségi jellegét, ha lenne megfelelő hitoktatás. Lényegesnek találják, hogy ezeknél a gyermek lelkét oly mélyen befolyásoló lépéseknél érezze és lássa, hogy Krisztussal a közösségen keresztül, annak keretében és együttesében találkozik. Nem ez táplálja-e az új keresztény hitét, akár gyermek, akár felnőtt? Ide kell begyökereznie, innét szívja későbbi táplálékát. S hogy ezt megélje, ahhoz nem elég csak a hitoktató egyéni fáradozása, sem a szülők esetleges részvétele; az egyházközséggel kell érintkezésbe lépnie, annak kell befogadnia őt, vele együtt örülnie, lépéseit támogatnia. — E felfogás következetes megvalósítása az egész közösség megújulásához, s ennek következtében még átfogóbb közösségi katekézisfogalomhoz vezet: „Az egyházközségi katekézis közelről megismertet keresztény mivoltunk minden lehetőségével. Feltárja az egyházközségben megélt és megtapasztalt hit birodalmának kapuját. A tervszerű életvitelben és tanulmányi folyamatban az egyházközséget úgy tapasztaljuk meg, mint hívő, ünneplő, szerető és missziós közösséget" — mondja J. Müller, a bécsi egyetem tanára és a kérdés egyik fő értelmezője (Gemeindekatechese. Prospektiven zu einer pastoralen Konzept. Mainz 1976).

Ez a felfogás szükségképpen magával hozta a felnőttek hitbeli fejlődésének kérdését is. A szentbeszéd főcélja tulajdonképpen mindig ez volt, s ezen az úton felnőttek is kaptak katekézist. De a pluralista társadalom, az egyházban érezhető változások kifejezetten is fölkeltették az igényt a felnőttek részéről a hit mélyebb és rendszeresebb megismerésére. Az Egyház maga is érezte ennek fontosságát, s ezért sürgeti az új szentségi liturgiában az igehirdetést. Az

írott katekézisek közül legismertebb az ún. holland katekizmus. Milyen lelki szükségletet elégít ki világszerte az ilyen fajta kiadvány, azt mutatja, hogy 1965 (megjelenési éve) és 1975 között már 14 nyelven adták ki, s új nyelvekre való fordítása is folyamatban van. — Más felépítésű, de ugyanazt a célt akarja szolgálni az 1976-ban angolból fordított „Ein katholischer Katechismus" (Kösel), továbbá Exeler, Emeis, Kalteyer és Dreher művei, hogy csak a legismertebbeket említsük a német nyelvterületről. De sokaknak — főként Dél-Amerikában, ahol a lakosság fele még analfabéta — az írott igehirdetés nehézkes vagy hozzáférhetetlen. Azért a francia példát követve Dél-Amerikában az egyházi törvényektől előírt jegyesoktatásnak és keresztségi előkészítésnek adnak új formát. Igen sok egyházmegyében a házassági előkészülethez három, a keresztségihez pedig legalább két megbeszélést ill. oktatást írnak elő. De maga a hangsúly is eltolódott. A házassági akadályok megvizsgálásán túl mindenekelőtt katekézist kapnak a jegyesek. Így próbálják náluk pótolni, amire gyermekkorukban nem volt alkalmuk. Központi helyet foglal tehát el az egyházi életbe való tudatosabb bevezetés. A házasság szentségi jellegének értelmezésénél — amire az egyik megbeszélést fordítani kell — ez természetesen adódik. A keresztségi előkészítésre pedig íme egy kis példa Rio de Janeiro egyik legnagyobb plébániájáról: Az első oktatásra a hét kitűzött napján közösen jelennek meg a plébániateremben mindazok a szülők és keresztszülők, akik keresztelést kértek. A plébánoson kívül részt vesz két, de legalább egy házaspár is az egyházközségből. Jórészt ők vezetik ezt a megbeszélést; így kívánják szemléltetni, hogy az egyház, mint élő közösség, hívek és papok közössége. A második megbeszélés tárgya azután a keresztség szentségének részletesebb — dogmatikai és liturgiai — kifejtése. Egy körkérdés alapján ui. megállapították, hogy a Rio de Janeiro-i katolikusoknak csak kb. 30 %-a tartja fontosnak, hogy a keresztség által az egyházba kapcsolódunk be. 50 % pedig pusztán valami Istentől kapott vagy megszerzendő védelemre gondol, amikor gyermekét megkereszteltetti.

A felnőttek katekézise ma már sok helyen éppen olyan fontos szerepet tölt be, mint a gyermekkatekézis. Az 1971-es római kateketikai kongresszus is az előbbit hangsúlyozta. Nem abban az értelemben, mintha a kettőt fel kellene cserélni. Dél-Amerika a legjobb példa arra, hogy erről szó sincs. Csak azt akarják kiemelni, hogy amíg a gyermekkatekézisben már van bizonyos gyakorlatunk, s itt többé-kevésbé érezzük problémákat (mint a német példa is ékesen bizonyítja), addig a felnőtt katekézisre fel kell ocsúdni, ott még vár ránk a módszerek kiépítése. Ebből a szempontból Dél-Amerika kétségtelenül érdekes tapasztalatokkal szolgálhat. Egyrészt csaknem az egész földrész katolikus. Másrészt nincs sok tradíciója, megkötött formája — még az egyházi élet terén sem. Sokkal könnyebb új lehetőségeket keresni, mint pl. Ausztriában. Ugyanakkor a nép természetes szaporodása új lehetőségek kipróbálását követeli. Brazíliában pl. ez évi 3 millió körül van. Azaz nem egészen négyévenként Magyarország egész lakosságának megfelelő hívő számára kell új pasztorációs

lehetőségeket, s főként új kateketikai lehetőségeket biztosítani. Hogy képesek erre, amikor a papok száma viszonylag igen kevéssé növekszik?

Így elérkeztünk egy olyan ponthoz, ahol a német nyelvterületek és a latin népek katekézise nagy különbséget mutat. Vessünk először egy pillantást az osztrák helyzetre. 1976-ban Austriában kb. 8000 katekéta dolgozott. Ezeknek valamivel több mint a fele nem pap. A kettő aránya tartományok szerint változik. Viszonylag legtöbb pap hitoktató működik a gurki egyházmegyében, legkevesebb (1 : 3) Bécsben. De minden hitoktatónak teológiai karon vagy pedagógiai főiskolán kell képesítést szereznie. Ez az egyik oka annak, miért volt 1976-ban a bécsi egyetem kb. 1000 teológiai hallgatója között 85 % világi. Ezek fele ugyan ún. kombinált programot követ, vagyis egyéb szakból is akar képesítést szerezni, de mindenesetre készül arra, hogy hitoktatást (is) vállalhasson. Ezért képesítése nem lehet alacsonyabb szintű, mint a többi szaktanáré. — Vessük össze evvel a francia helyzetet. Mivel Franciaországnak kb. hétszer annyi lakosa van, mint Ausztriának, s a katolikusok számaránya is hasonló, kb. 60 000 katekétára számíthatnánk. Msgr. Orchampt angers-i püspök szinódus alatti konferenciájából tudjuk, hogy számuk több mint 150 000 (valószínűleg a nem „főfoglalkozású" pap hitoktatók nélkül!). A különbség egyik oka az, hogy Franciaországban nem kell főiskolai végzettség. A katekéták képzésére sok gondot fordítanak. Csak Párizsban 700 végzett 1976-ban továbbképző kurzust. De a tanfolyamokat az egyházmegyék szervezik, amint a munkahelyet is ők jelölik ki. A katekéták sok esetben nem is számíthatnak fizetésre, mint német vagy osztrák kollégáik. — Ha tovább megyünk Dél-Amerikába, a kép még jobban kitárul. A nagyobb városokban vannak kifejezett, európai szintűnek tekinthető kateketikai kurzusok. Rio de Janeiro-ban jelenleg öt ilyen működik. Legtöbb egyházmegyének azonban nincs lehetősége ilyet szervezni. Azoknak a tanítóképzős hallgatóknak adnak bizonyos kiegészítő képzést, akik készek hitoktatást is vállalni az iskolában. A lakosság 50 % analfabétája azonban nyíltan mutatja, hogy nem egy vidéken még iskola és tanító sincs. Itt az írni-olvasni tudók közül hívják meg egy kurzusra azokat, akik a katekézisben közre akarnak működni. Bizony néha ez a kiképzés csak néhány napig tart. Sokszor pedig egyszerűen fölkérik azt, akinek van valamelyes hittani ismerete. Így segített mellettem is egy éven keresztül egy katolikus iskola felsős gimnazistája. A várostól eléggé kieső, gyéren lakott vidékre mentünk havonta egyszer. Amíg én a felnőttekkel foglalkoztam (gyónásra, házasságra való előkészítés, keresztelés), addig ő a gyerekeknek magyarázta nagy lelkesedéssel a hitet. Nem kell tehát csodálkozni, ha csak a már említett Minas Gerais tartomány egy érseksége 10 000 katekétát említ területén, akik közül csak kb. 4000 tanítónő.

Nem jelenthet veszélyt az ilyen kevésbé képzett katekéta működése? Nem használhat akaratlanul is kevésbé szabatos kifejezéseket, hisz maga is alig egy fejjel van a többiek előtt? Ennek elkerülésére törekszenek Dél-Amerikában is a katekéták továbbképzésére, hitbeli ismereteik fejlesztésére. Mindenesetre

rámutat egy fejlődő közösség törekvésére, hogy Krisztus ismeretét vigye — lehetősége szerint — az embereknek. Érzik, tudatossá akarják tenni, hogy minden megkeresztelt a „királyi papsághoz" tartozik, s így az Egyház minden tagjának sugároznia kell a Krisztustól kapott örömhírt. Európa országaiban természetesen más a helyzet. De itt sem kevésbé érvényes, hogy a gyermekek első katekétái a szülők. Itt sem kevésbé fontos az egyházközség szerepe. Mindenesetre tanulságos, hogyan próbál az Egyház megbirkózni a katekézis feladatával a föld különböző részein.

Lelóczky Gyula

A HITOKTATÁS HELYZETE AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

„Jöjjön, atya, nézze meg maga is" — ezzel fogadnak az Egyházmegyei Hitoktatási Iroda második emeleti helyiségében. Az Iroda mind a hat — két apáca és négy világi — alkalmazottja egy munkába merült szerelő körül áll. Odamegyek s látom, hogy a szerelő magnószerű készüléken dolgozik. „Most érkezett", mondja Helen nővér, „videoszalagos magnó. Csak ráteszünk egy szalagot, hozzákapcsoljuk a tévékészülékhez, és a legjobb előadókat láthatjuk, hallhatjuk. A magnó könnyű, vihetjük magunkkal a plébániákra." A szerelő végez, a képernyőn Bernhard Häring alakja jelenik meg, és a keresztény lelkiismeret szabadságáról kezd beszélni. Még néhány percig tart az izgalom, majd Lois nővér, az Iroda feje, a szobájába tessékel és kérdéseimre kezd válaszolni. Ebből a beszélgetésből származik az alábbi cikk javarésze. A cikk az országos helyzetet próbálja bemutatni, de emellett — mint „cseppben a tengert" — a dallasi egyházmegye életéből vett adatokkal, jellemző példákkal illusztrálja ezt a helyzetképet.

* * *

Az Egyesült Államok egyházi életének az 1884-ben megtartott III. Teljes Baltimore-i Zsinat adta meg jellegzetes, sok szempontból egyedülálló formáját. Ekkor öltött formát és vált előírássá az az ideál is, hogy minden katolikus gyermeknek katolikus plébániai elemi iskolába kell járnia. Iskolák ezreit építették fel plébániatemplomok mellett, és az apácák túlnyomó többségének ettől fogva az ezekben az iskolákban való tanítás lett az életfeladata. Az iskolák fejlődésük csúcspontját az 1963/64-es tanévben érték el: mintegy 11 000 iskolában 76 000 apáca és 38 000 világi tanerő 4.5 millió diákot tanított. Főként financiális nehézségek következtében az utóbbi 15 év során sok iskola becsukta kapuit; 1972-re az iskolák száma 9000-re, a diákok száma 3 millióra csökkent. Úgy tűnik, hogy a számok ezen a szinten megállapodtak, nem mutatnak további lényeges változást. Az elemik mellett természetesen igen sok katolikus kö-

zépiskolát, sőt egyetemet is alapítottak az elmúlt száz év során, főként szerzetesrendek, de egyházmegyék is.

A katolikus iskolákban a hitoktatás nagyon intenzív; sok helyen minden tanítási napon van hittanóra is. Probléma volt azonban kezdettől fogva, hogy az 1884-ben törvénnyé vált ideál teljesen sohasem valósulhatott meg. Az állami iskolákban a diákok ingyenesen tanulnak; ezzel szemben a katolikus iskolákat a hívek adományaiból, elsősorban tandíjakból tartják fenn. Sok szülőnek nem áll módjában tandíjat fizetni, és ezért gyermekeiket az állami iskolába járatják. Az egyház és állam szétválasztottsága miatt az állami iskolákban nincsen hitoktatás. A plébániai iskolák hitoktatása mellett tehát egy teljes másik hitoktatási rendszert kellett felállítani. Így jött létre az állami iskolások hitoktatási szervezete egy még a tridenti reform által kezdeményezett és X. Szent Pius pápa által felújított testület, a Confraternity of Christian Doctrine (Keresztény Tanítás Társasága), röviden C. C. D. szárnyai alatt. Ez az oktatás hétköznapok esti óráiban, szombat és vasárnap délelőtt folyik a plébániai iskolák tantermeiben. A hitoktatók túlnyomó többségben önkéntes felnőtt világiak, helyenként apácák és a plébánia papjai is segítenek a munkában.

A Zsinat után történt az a felismerés, hogy a hitben való növekedés életre szóló feladat, nem korlátozódhat az iskolás korra. Sok helyen már iskolás kor előtti gyermekeknek elkezdik a hitoktatást, 3—4—5 évesek részesülnek rendszeres tanításban, természetesen koruknak megfelelő játékos formában. Egyre nagyobb hangsúlyt kap a plébániák életében a felnőttek oktatása. Különböző korosztályú felnőtteknek szerveznek biblikus, dogmatikai, gyermeknevelési, lelkiségi kurzusokat. Különös hangsúly van a lelkiségen. Nemcsak a szigorúan vett hittani kurzusok elsődleges célja, hogy a résztvevők vallásos életét elmélyítse, de pl. olyan tanfolyamon is, ahol az a téma, hogy hogyan legyenek a hallgatók jobb szülők, először nem annyira a nevelési módszereket hangsúlyozzák, hanem a lelkiség színvonalának emelésére törekednek, hogy a hallgatók előbb jobb keresztények, jobb emberek legyenek, s akkor természetszerűleg könnyebben válnak jobb szülőkké is. Néha a résztvevők húzódoznak attól, hogy saját magukkal faglalkozzanak — ez mindig nehezebb, mint objektív, „külső" témákat megbeszélni —, gyakran viszont igazi igényt, éhséget mutatnak imaéletük mélyülése, személyiségük érése iránt.

Egy ilyen sokirányú, sok személyre kiterjedő oktatási hálózat színvonalas és zökkenőmentes munkáját biztosítani nem könnyű feladat sem plébániai, sem egyházmegyei szinten. Minden plébániának van vallásoktatási igazgatója, aki sok esetben az egyik plébániai pap, de gyakran rátermett világi. Az ő feladata ősszel az évi munkát megszervezni, megfelelő számú képzett oktatót biztosítani, az év során órákat látogatva figyelni, nincs-e fennakadás, probléma.

Egyházmegyei szinten minden püspökségen működik egy hitoktatási iroda, melynek célja, hogy a plébániákat hitoktatási munkájukban segítse. A segítség főként kétirányú: egyrészt megszervezik és vezetik a hitoktatók képzését, más-

részt gyűjteményükből diafilmeket és más audio-vizuális segédeszközöket adnak kölcsön a plébániáknak.

Állandó nehézség volt, hogy a laikus hitoktatóknak, bár nagyon áldozatkészek és lelkesek, nincs meg a kellő felkészültségük. Az egyházmegyék nagy erőfeszítéseket tesznek, hogy segítsenek ezen a helyzeten. Így pl. Dallasban 1977-ben az egyházmegye hitoktatási irodája irányítása alatt, római jóváhagyással, megalakult a X. Szent Pius Kateketikai és Pasztorális Intézet, amelynek fő célja jó hitoktatók képzése az egyházmegye számára. Már az első évben 640 beiratkozott hallgatója van az intézetnek. Az előadások a város különböző plébániáin és több vidéki városban folynak. 13 tanfolyam Dallasban, nyolc vidéken hallgatható, három továbbin pedig levelező úton lehet résztvenni; e háromban 62 a résztvevők száma. Néhány éven belül csak az taníthat majd hittant, aki megfelelő számú tanfolyamot elvégzett. Általános iskolai fokon 120, középiskolások és felnőttek oktatásához 180 órát kell hallgatni. Egy tanfolyam általában 20 órából áll. Rendes körülmények között két év alatt lehet megszerezni a hitoktatási bizonyítványt. A tanfolyamok nemcsak hitoktatásra, hanem különleges lelkipásztori munkára, mint pl. betegek és rabok pasztorális szolgálatára is felkészítenek.

A dallasi egyházmegye területén 2.5 millió ember él, de ebből csupán 130 ezer a katolikus. A katolikus plébániák száma hatvan. Az általános iskolás korú gyermekek közül 9700 jár katolikus iskolába; rajtuk kívül még 15 200 állami iskolába járó tanuló kap hitoktatást. Az egyházmegye 7 katolikus középiskolájába 3500 diák jár, ezeken felül mintegy 4000 állami iskolába járó középiskolást tanítanak hittanra. Összesen tehát 32—33 ezer fiatal részesül vallásoktatásban. Már az iskolások magas száma is mutatja, hogy a katolikus népesség aránylag fiatal; ezt még jobban kiemeli a tény, hogy míg az elmúlt évben 5250 személyt kereszteltek meg (ebből 750 felnőtt volt), csak 900 katolikus halt meg.

* * *

Beszámolónkat a tankönyvekről stílszerűen ilyesféle megállapítással kezdhetnénk: „Kezdetben vala a baltimore-i katekizmus." Kétségtelenül ez a legismertebb amerikai hittankönyv, nemzedékek hite táplálkozott belőle. Mintegy félévszázados törekvés gyümölcseként a III. Teljes Baltimore-i Zsinat tekintélyével először 1885-ben jelent meg, mint az egész országban egységesen használandó hittankönyv. Alapanyaga a tridenti reform szellemében megírt, 1649-ben kiadott angol Douay-katekizmus, kibővítve részint 19. századbeli amerikai katekizmusokból kölcsönzött, részint új, saját szöveggel. Pedagógiai szempontok figyelmen kívül hagyásával, kérdés—felelet formájában a katolikus teológia leegyszerűsített summáját adja. 1941-ben átdolgozott kiadásban jelent meg, s ebben a formában kb. 1960-ig volt általános használatban.

A jó hitoktatás egyszerre értelmi és érzelmi nevelés, nemcsak ismereteket ad, hanem a szívet is alakítja Isten befogadására. Míg ez a felismerés Európá-

ban már több mint 25 éve megtörtént, az Egyesült Államokban a 60-as évek elejéig a hitoktatás szinte kizárólag pusztán a kognitív szinten folyt. Amikor aztán a hitoktatók végre rájöttek az affektív oldal fontosságára, akkor a másik végletbe estek és az ismeretközlést elhanyagolva egyedül arra törekedtek, hogy tanítványaik „megtapasztalják" Istent és világát. Csak mintegy öt éve kezdődött az egyensúly keresése a két véglet között, egyre jobb eredménnyel: egyre inkább sikerült az értelmi és érzelmi elemeket szerves egységben alkalmazni a hitoktatásban.

A fejlődés a tankönyvkiadásban is figyelemmel kisérhető. A 60-as évek elején érkeztek el Amerikába a II. világháború utáni kateketikai irányok és azok gyümölcsei, mint pl. a német katekizmus vagy a párizsi Saint Severin plébánia hittankönyvsorozata. Ezek fordításai mellett egymás után jelentek meg eredeti amerikai hittankönyvek is, előbb az Európából érkező liturgikus-biblikus-kateketikus irányok elveinek alkalmazásával, majd, a Zsinatot követő években, egyre nagyobb számmal a több-kevesebb sikerrel megszerkesztett önálló kísérletek. A püspöki kar 1971-ben kiadott felmérése nem kevesebb, mint 25 hittankönyvsorozatról mond értékelő itéletet. A felmérést követően már valamennyi tankönyvsorozatot átdolgozták és újra kiadták, némelyiket nem is egyszer. Az egyházmegyék nagy része a kapható sorozatok közül kiválasztotta a legjobbakat — általában négyet-hatot —, és azokat írta elő mint használandó tankönyveket.

* * *

Helen nővér feladata az általános iskolás korú gyerekek hitoktatóinak képzése, tanácsokkal való ellátása. Kérésemre elmondja, mit szokott általában ajánlani a hitoktatóknak.

Talán mindennél fontosabb az alapos készülés. Jól felkészülve egy gyengébb oktató is jó órát tud tartani, készülés nélkül a legtehetségesebb nevelő órája is lapos lesz. Legyen a készülés imádságos. A hitoktató a Szentlélek munkatársa és eszköze: az Ő számára készíti a talajt, Ővele hinti a magot a lelkekbe. A Lélek jelenléte nélkül az óra csak hiú ügyeskedés lenne.

A hitoktató egyedül tehetetlen a szülők segítsége nélkül. A tanév kezdete előtt hívja össze a szülőket, mutassa be nekik az év anyagát. Több tankönyvsorozat külön segédkönyvet ad ki szülők számára, amelynek segítségével nemcsak figyelemmel kísérhetik, de el is mélyíthetik gyermekeikben a tananyagot, s igyekezhetnek, hogy életükkel jó példát adjanak, megmutassák, hogyan kell gyakorlattá váltani a tanultakat. A hitoktató tartson állandó kapcsolatot a szülőkkel, engedje meg azt is, hogy látogathassák az órákat.

Az „óravázlat" legyen minél egyszerűbb. Valójában csak arra kell ügyelni, hogy három alapvető lépés meglegyen az órában:

1.) ahhoz, hogy az anyag életszerű legyen, hozzá kell kapcsolni a gyermek élettapasztalatához az ő életéből vett példával vagy egy történettel;

2.) az óra tulajdonképpeni anyaga legyen a nevelő mondanivalója, ne a könyvé: ő beszéljen, könyv nélkül, a könyv csak az irányvonalát adja meg a beszélgetésnek;

3.) engedjük meg a gyermekeknek, hogy hitük válaszát a tanultakra kifejezzék, szavakba öntsék. Adjunk időt csendes gondolkodásra, hogy a tanuló felelni tudjon az Úrnak: mit tehetek én, hogyan mutathatom meg hálámat, s hogy milyen sokat jelent számomra az új misztérium. Irányítsuk a gyermekeket, hogy írjanak egy imát, amelyben érzéseiket kifejezésre juttatják.

Minél idősebbek a tanulók, annál többet alapozhatunk a korábban tanultakra és élettapasztalatukra; de egyúttal az idősebb tanuló egyre inkább probléma lesz önmaga számára, s így segítenünk kell őt önmaga megértésében is. Mivel ebben a korban könnyen visszahúzódnak a felnőttektől, újra és újra éreztetnünk kell velük, hogy megbízhatnak bennünk.

Az audiovizuális segédeszközök, mint pl. film, diafilm, maradjanak mindig segédeszközök; sohasem helyettesíthetik az oktatást. Ezeket használhatjuk vagy a korábban elmondott anyag megerősítésére, vagy mint bevezető, életből vett példát az érdeklődés felkeltésére. Kövessen minden bemutatót rövid beszélgetés, hogy a tanulók kicserélhessék egymással gondolataikat a látottakkal-hallottakkal kapcsolatban. Hatásos segédeszköz a hangszalagról, lemezről játszott zene is, — sok vallásos témát dolgoztak fel újabban színvonalas dalban. Ahogy a gyermekek hallgatják a zenét, szöveget, elmélyül bennük a tanult anyag.

Bevált önkifejező eszköz rajzolni engedni a tanulókat. Rajzolás közben gondolkoznak, jobban magukévá teszik a hallottakat, és teremtő módon kivetítik gondolataikat. 5.—6. általános iskolás korig nagyon szeretnek a gyerekek kis dráma formájában lejátszani egy-egy bibliai történetet, vagy élethelyzetet, erkölcsi probléma-esetet.

Imádság nélkül sohase legyen hittanóra. Nem szükségszerű, hogy mindig imával kezdődjön; bárhol be lehet illeszteni akár egy ismert ima elmondását, akár alkalmat adni a spontán hangos imádkozásra.

Legyen meg az anyag rövid összefoglalása is: mit kell ennek az órának az anyagából megtanulni, mire emlékezzünk. A könyvek általában tartalmaznak ilyen rövid összefoglalást, amelyet a gyerekek otthon megtanulhatnak. Ajánlatos osztályzatot is adni a gyerekeknek; ez lehetőleg kétféle legyen: egy az anyag elsajátításáért, egy az órákon való részvételért, bekapcsolódásért.

* * *

Összehasonlítva az 5—6 évvel ezelőtti helyzettel, ma a középiskolás vallásos nevelés helyzete sokkal jobb. Jobbak a könyvek, jobb a tanítás is, de elsősorban jobban a diákok: komolyabbak, érdeklődőbbek, nyitottabbak a vallásos kérdések iránt.

Katolikus középiskolákban általánossá vált a gondolat, hogy az iskola hitközösség: nem a „hitoktató" egyedüli felelőssége és gondja a diákok hitbeli

növekedése, hanem az egész tanári karé. Ezt az elvet a nevelők többfelé a tanári karok számára rendezett lelkigyakorlatokon teszik magukévá, mélyítik el.

Elfogadott alapelv ma az is, hogy az első a fiatalok pasztorális szolgálata. A katekézisnek túl kell mennie a puszta tananyag-oktatáson, inkább a hit fejlődését igyekezzék elsősorban előmozdítani. Ne váljék a jóhír továbbadása katekézis helyett teológiai fejtegetéssé sem; inkább mutassa be annak emberi és hitbeli dimenzióit, amit a diák beleépíthet saját életébe.

Hogy a diákokban kialakuljon a meggyőződés: az emberi élet lényeges része másoknak szolgálni, sok középiskola a felebarát valamilyen formában való szolgálatát az iskolai munka részévé tette. Példák: gyengébb tanulókat instruálni, betegeket látogatni, kisgyerekekkel foglalkozni.

Nagyon népszerűekké váltak a középiskolákban a lelkigyakorlatok. Legtöbb helyen azt is megértették: nem szabad, hogy a lelkigyakorlat az iskolaév elszigetelt eseménye legyen, ellenkezőleg igyekeznek a vallásos nevelés egész évi programjának egy jelentős állomásává, szerves részévé tenni.

Több egyházmegye hitoktatási irodája tanterveket dolgozott ki a hozzátartozó középiskolák számára. Egy ilyen tanterv csak akkor éri el a célját, ha elég rugalmas ahhoz, hogy az iskola helyi szükségleteihez alkalmazni lehessen. A legfőbb szempont mindig a diák érdeke legyen, ne pedig felsőbb irányelvek követése.

Az utóbbi öt év egyik legfontosabb fejleménye a tizenévesek vallásos nevelésében a „totális ifjúsági program" gondolatának kialakulása. A programot az jellemzi, hogy az egész a fiatalok által, az ő számukra és óvelük történik. Az egyik dallasi káplán rövid idő alatt igen szép eredményeket ért el ezen a téren. Elégtelennek találta a tantermi hitoktatást, úgy érezte, hogy a fiataloknak többre van szükségük. Vezetőcsoportot alakított, melynek tagjai egy apáca, egy nős diákonus, egy fiatalasszony és egy világi férfi. Ez a gárda ifjúsági vezetők képzését végzi, akik 10—20 fiatalból álló csoportot irányítanak. Totális, átfogó a program annyiból is, hogy nem merül ki vallásos ismeretek oktatásában, hanem kiterjed a fiatalok életének más területeire is, pl. együtt mennek szórakozni, kirándulni, vagy közösen vesznek részt valami másoknak segítő programban. Eddig harminc ilyen vezetőt képeztek ki a plébánián.

* * *

A Zsinat szerint a hitoktatás feladata, hogy „a tanítás fénye által az emberekben élő, tudatos, tevékeny hitet alakítson ki" (Christus Dominus, 14). Hogy változó világunkban ez a feladat kellő módon megvalósulhasson, a Zsinat azt is előírta, hogy a megfelelő római hatóság hitoktatási direktóriumot adjon ki (uo. 44). Válaszként erre a felhívásra a Papi Kongregáció 1971-ben kiadta az Általános Hitoktatási Direktóriumot, amely elveket és útmutatásokat fektet le a vallásoktatás számára, s egyúttal sürgeti a különböző országok püspökeit, hogy ezeket a helyi körülményekre alkalmazva országos direktóriumokat állítsanak össze. Az U.S.A. püspökei is megkezdték a munkát. A feladat óriási volt:

hatalmas területen szétszórt, igen különböző körülmények között élő, sokarcú, közel 50 milliós katolikus népesség számára egységes irányelveket lefektetni emberfeletti vállalkozás, s így nem csoda, hogy hat évet vett igénybe. A munkát egy bizottság végezte, de belevontak nagyszámú minden rendű és rangú katolikust is. Csak egy példa a munka széles körére és alaposságára: az első fogalmazványt 650 000 példányban adták ki, 11 000 gyűlésen tárgyalták meg negyedmillió résztvevővel, eredményként 76 000 változtatási javaslatot adtak be. 1977 novemberében a püspöki konferencia őszi gyűlése a harmadik átdolgozott fogalmazványt fogadta el mint végleges, római jóváhagyásra felterjesztendő szöveget, de még ezen a gyűlésen is 300 változtatás kérdésében szavaztak.

A hat év során két fontos dokumentum jelent meg, mint ideiglenes útmutatás: a „Tanítani, ahogy Jézus tette" c. pásztorlevél 1972-ben és az „Alapvető tanítások katolikus vallásoktatás számára" c. írás 1973-ban. Az előbbi inkább gyakorlati alapelveket és tanácsokat fektet írásba, az utóbbi a tananyagot foglalja össze, melyre az oktatásnak ki kell terjednie. Mindkét dokumentum anyagát beledolgozták az országos direktórium szövegébe is.

Az országos direktórium tervezett címe: Megosztani másokkal a hit fényét. A végleges szöveg püspököknek szétosztott gépelt kiadása 253 oldalra terjed. Fejezetfelosztása a következő:

I. Kulturális és vallási jellegzetességek, amelyek befolyásolják a hitoktatást az Egyesült Államokban. (Faji és nemzetiségi etnikus különbségek, sok vallás jelenléte, tudományos és technikai fejlettség, a család helyzete.)

II. Az Egyház hitoktatási szolgálata általában. (A katekézis mint igeszolgálat; a katekézis forrása, formái, jelei.)

III. A kinyilatkoztatás, hit és katekézis viszonya. (Isten önkinyilatkoztatásának és a hitnek a mibenléte. Ezek megértése elengedhetetlen az eredményes hitoktatáshoz.)

IV. Az Egyház misztériuma és a katekézis. (Az Egyház természete, jegyei; ökumenizmus.)

V. A keresztény tanítás fő elemei. (A dogmatikai és morális tanítás összefoglalása.)

VI. Liturgia, szentségek és katekézis. (Előkészítés a szentségek felvételére.)

VII. Hitoktatás és a társadalom szolgálata. (A társadalmi igazságosság és a keresztény tanítás.)

VIII. Katekézis és a hitben való érettség. (Hitoktatás életkorok és élethelyzetek szerint.)

IX. A hitoktató személye. (Az ideális hitoktató tulajdonságai; felkészülés a hitoktatásra.)

X. A hitoktatás megszervezése. (Plébániai, egyházmegyei és országos szinten, különböző fokú iskolákban; a szemináriumi nevelés.)

XI. A hitoktatás és a tömegközlési eszközök. (Rádió, televizió, újság.)

* * *

Az amerikai hitoktatás jelenlegi helyzetét, irányzatait, jövő feladatait egy kis tallózással a leghitelesebb forrásból: az U.S.A. püspökeinek az 1977-es római szinóduson elhangzott felszólalásaiból még jobban felderíthetjük.

Joseph Bernardin, Cincinnati érseke és a püspöki konferencia elnöke írásbeli beadványában négy elemet sorol fel, amelyek mindegyikének jelen kell lennie a jövő katekézisében:

1. Ima. Minden pasztorális munka célja egyesíteni az embereket Istennél Jézus Krisztus által. Így az ima, amely a cél megvalósulása, elejétől végéig át kell hogy hassa a katekézist. Nem szabad, hogy mesterkélt függelékké fokozzák le az oktatás végén. Az ima Isten jelenlétének megtapasztalása mibennünk, az alap, amelyre minden katekézis épül, és a csúcspont, amely felé növekszik.

2. Közösség. A katekézis bevezetés az egyházi közösségbe. Elsődleges fontosságú tehát, hogy létezzék egy ilyen közösség, amely befogadja azokat, akik az oktatást kapják. Különben csak hamis reményeket ébresztünk a fiatalokban, és az eredmény elidegenedés lesz az Egyháztól. A közösségteremtés különösen nehéz probléma túlságosan nagy plébániákon vagy nagyvárosi környezetben, ahol az egyes hivő gyakran csak anoním résztvevője a templomi szertartásoknak.

3. Szolgálat. Az elveket gyakorlattá kell váltani, az igazságot tenni kell szeretetben. Tett, szeretetszolgálat lényeges része a katekézisnek. A múltban a katekézis néha túl elméleti volt, túlságosan távoli az élettől. Különösen a fiataloknak kell megtapasztalni a tényt, hogy Krisztus, a Szolga, az Egyházban ma is szolgálja testvéreit.

4. Mondanivaló. Ima, közösség, szolgálat csak elősegítik, de nem helyettesíthetik a hitben való oktatást. A hitet tanulni kell. Sajnos, van, aki azonosítja a hitoktatást szavak memorizálásával. A szóbeli megfogalmazás természetesen hasznos és szükséges, de önmagában nem elegendő. Az emberi közlés sokkal gazdagabb, mint puszta szavak. Isten szava az egész személynek szól és az egész ember — értelem, szív, akarat, érzelmek, belső magatartás és értékrend — mind mélyebb megtérését próbálja létrehozni. A hit Istennek, mint valóságos élő személynek az elfogadása; de Vele együtt elfogadjuk azt is, amit elmond, készek vagyunk felkutatni és életünk, gondolkodásunk részévé tenni mindazt, amit Jézus tanít. Jézus jóhírét tanulni nem annyira kötelesség, mint inkább a keresztény élet központi kalandja. A katekézis feladata, hogy így is mutassa be. A korszerű katekézis ma talán sürgetőbb feladat, mint eddig bármikor: igen fontos, hogy amint az emberek egyre műveltebbek lesznek más területeken, ne maradjanak vallásilag analfabéták, az Egyház tanításainak csak éretlen, gyermeki fokon való megértésével.

A „mondanivaló"-val kapcsolatos egy másik amerikai főpap, John Wright bíboros figyelmeztetése, hogy a katekéta ügyeljen, nehogy új módszerekkel próbálkozva új dolgokat is tanítson. Lerini Szt. Vincét idézi: „Quae didicisti doce ut cum dicas nove, non dicas nova."

John Whealon, Hartford, Connecticut érseke felszólalásában azt a gondolatot fejtette ki, hogy a katekézist ma nem annyira életkorra, mint inkább problémákra kellene alkalmazni. Négy alapproblémát sorol fel:

1. Gyermekek számára különösen nagy probléma az élet változékonysága, a szilárdság, állandóság és az abból folyó biztonságérzet hiánya. Korunkban nemcsak az apa, de gyakran az anya is távol van az otthontól, a válás általános jelenség, a család ereje meggyengült, s ennek következtében a gyermekek problémái megnőttek. A hitoktatásnak ilyen időkben családias szellemet kell sugároznia, Istent Atyának bemutatni, aki törődik velünk, Jézust, mint az Urat, Testvért és Tanítót megismertetni, az Úr anyját, Máriát pedig mint a bennünket gyermekévé fogadó édesanyát.

2. A tizenévesek problémája az egyedüllét. Ezeknek a katekézis minden egyes személy Isten előtti méltóságát és értékét mutassa meg, láttassa meg velük igazi emberi közelségben Krisztust, aki szintén magányos volt: „A tulajdonába jött, de övéi nem fogadták be" (Jn 1,11).

3. Az emberi élet különböző szakaszaiban probléma az elidegenedés a társadalomtól, Egyháztól, még Krisztustól is. Ezek számára az Egyháznak úgy kell megmutatkoznia, mint igazi közösségnek hitben és szeretetben. A plébánia saját létében legyen ennek bizonyítéka.

4. Bizonytalanság, betegség, halálfélelem: az idősebb kor e problémáival Krisztus szenvedése fényében kell szembenézni. Mindig újra meglepő tény, hogy Krisztus életének és halálának példája mennyire megerősít bennünket.

Raymond L u c k e r (New Ulm, Minnesota) azt mutatta meg a szinódus résztvevőinek, hogy ma a felnőttek katekézise égetőbb kérdés, mint a gyermekeké. Csak hittel teli felnőttek teremthetik meg azt a légkört, amelyben gyermekek és fiatalok katekézise eredményesen folyhat. Pedig azon felül, hogy sok felnőtt katolikus nem is jár templomba, az is tény, hogy szívében még sok templombajáró sem tért meg. A gyermekek vallásos nevelésének első lépése a felnőttek vallásos nevelése.

Az U.S.A. püspökeinek egy közös írásbeli nyilatkozata arra a tényre mutat rá, hogy híveik javarésze pluralista környezetben él. „Az Egyház felelőssége", írják, „hogy előkészítsék a gyermekeket és fiatalokat olyan társadalomban élni, amelyben az embereknek különböző hitük van, vagy egyáltalán nincs is hitük. A hála Isten kinyilatkoztatásáért és a hit öröme fel kell hogy ébressze bennük a vágyat, hogy megosszák másokkal, amit az Úr nekik elmondott. Az isteni misztérium iránti tisztelet és szeretet tegye őket nyitottá, hogy értékelni tudjanak minden igazat és szépet, amit mások felfedeztek, abban a reményben, hogy vágyuk az igazság után elviszi őket Isten igazi megismerésére Jézus Krisztusban, aki Isten teljes kinyilatkoztatása."

* * *

„Mi a legbiztatóbb tünet ma az amerikai hitoktatásban?"

Lois nővér habozás nélkül válaszolja, mint akinek mindennapos tapasztalat támasztja alá meglátását: „Az, hogy a családok szükségét érzik, hogy mint család katekézisben részesüljenek. Teljes, ‚totális' család akarnak lenni. Felrázta őket a válások nagy száma, megértették, hogy a hitben való találkozás ha nem

is az egyetlen, de a legerősebb kötelék, ami együtt tartja a családot. Mint család akarnak részt venni a plébániai életben. Azelőtt az apa az egyik plébániai klubnak volt a tagja, az anya az oltáregyletben dolgozott, a gyerekek hittanórára jártak. Ma együtt akarják hallani az Úr szavát, együtt akarnak nőni a hitben; a szülők is tanulni akarnak, egyrészt hogy gyermekeiket jobban taníthassák, másrészt hogy ők maguk is érettebb, igazabb kapcsolatot teremthessenek Istennel."

† Sombor J. Gertrud

WARD MÁRIA ÉLETÚTJA

Korunk nagy hittudósa, Urs von Balthasar szerint két út vezethet a tradíciókhoz való szigorú ragaszkodásból egy új életszakaszba. Az egyik, az erőszakos, kívülről tör be, hagyományokat, műemlékeket, irattárakat rombol, és utána sivárságban kell mindent újrakezdeni. A másik út a lélek mélyéből fakad: ez a túlszárnyalás, a régi hagyományokon átlüktető élet dinamizmusa (Bástyák lerombolása 11. o.).

Ward Mária nehéz, sok újjal megajándékozó életútja forrongó, nagy változásokat hozó korában ezen a második módon, az áldozat erejével teljesedett ki. 1585. jan. 23-án született Old Mulwithban, Anglia yorkshire-i tartományában, amelynek nemrég kinevezett kormányzója megígérte I. Erzsébet angol királynőnek, hogy minden ottani katolikust a protestáns istentisztelet látogatására fog kényszeríteni. Szülei észak-angliai kemény jellemek és bátor hitvallók voltak, otthonuk az imádság háza. Mária gazdag szellemi adottságokat, mély lelkiséget, éles értelmet és másokra ható szép külsőt örökölt tőlük. Szinte szimbóluma életének, hogy Jézus volt első és utolsó szava, az a szent név, amelyet olyan gyakran hallott otthonában. Az értelmes gyermek hamar észrevette, hogy a szülői házban még életük kockáztatásával is vállalják a veszélyeket, segítik hitükért üldözött honfitársaikat, szerzeteseket, papokat rejtegetnek, és ebből a küzdelemből a nők is kiveszik a részüket. Az öt éves gyermek is, korának megfelelően, a megcsodált életpályát választotta, kijelentette: én is páter leszek.

Szülei féltő gonddal nyugodtabb helyre, nagyszüleihez küldték a minden iránt érdeklődő nyolc éves gyermeket. Ez a környezet is éppen olyan kedvező volt lelki fejlődésére. Éjjel, mikor néha felébredt, észrevette, hogy nagyanyja még ágya előtt térdelve imádkozik. Máskor adományokat küldött fogságban szenvedő honfitársainak, hiszen fiatal korában ő maga is több évet töltött hitéért börtönben. Mária követni akarta példáját, megkérte, hogy kedves tyúkjait a foglyoknak ajándékozhassa. Öt év múlva térhetett vissza otthonába. Életírói erről az időről serdülő kora bátorságára jellemző eseményt jegyeztek fel: A

gyermekszobában tűz ütött ki. Mária két kis testvérkéjét az egyik védett sarokba vezette, ott nyugodtan imádkozta a szentolvasót, húgocskái pedig vele mondták az Üdvözlégyeket. Így találta meg őket a lángokon át segítségükre siető apjuk. Majd a folytonos üldözések miatt a családnak egészen északra, Northumberlandba kellett költöznie. Máriának azonban anyira ártott a nedves éghajlat, hogy nem maradhatott velük. Rokonainál, a Babtorphe családnál nyugodtabb vallásos élet légkörébe jutott, naponta hallgathatott szentmisét, és velük együtt ebben a korban szokatlanul gyakran, kéthetenként járulhatott szentáldozáshoz. Unokahúgával, Borbálával, későbbi hűséges társával együtt fiatalságának minden lelkesedésével olvasta a szentek életét, és esténként hallgatta idős alkalmazottjuk elbeszélését, kolostori történeteket. Az ő lelkében is felébredt a szerzetesélet utáni vágy, de ez kemény küzdelmet jelentett, hiszen hazájában nem működhettek zárdák. Apja egyáltalán nem tudta megérteni, miért akarja felcserélni az angol katolikusok küzdelmes életét egy külföldi kolostor nyugalmával éppen akkor, amikor igen kiváló kérője jelentkezett, és így házasságával sokat segíthetne üldözött hitsorsosain. Még gyóntatóatyja, P. Holbey is, akinek szentmiséje előtt kitárta lelkét, le akarta beszélni szándékáról. Ő tovább bízott és imádkozott. És íme a páter átváltozás után egy hirtelen mozdulattal feldöntötte a kelyhet, és a szent vér kiömlött. Megdöbbenve értette meg: ez a vélelen esemény jelkép! Így akarja ő is megakadályozni, szinte kiönteni a gyónógyermeke lelkében működő kegyelmet.

A huszonegy éves fiatal leány így végül is követhette hivatását. Áthajózott Flandriába, hogy ott zárdába lépjen. De még nem látta világosan, hová hívja az Úr, csak azt érezte, hogy teljes áldozatra, a legszigorúbb szerzetbe vágyik. St. Omerban a klarisszáknál kért és kapott felvételt. Mindent odaadott, és mégis: az óhajtott élet első éve nem a lelki szárnyalás, hanem a kemény útkeresés ideje lett. Nem karnővérnek, hanem segítő nővérnek vették fel. Zsolozsmázás és imádságos csendes órák helyett neki kellett hosszú, fáradságos gyaloglással nővérei számára adományokat gyűjtenie. Hősies akarata nem tört meg, de a test nem bírta, dagadt lábain alig vonszolta magát. Végre a rend vizitátora kijelentette, hogy ez az életmód nem neki való. Tanácsára angol származású karnővérek számára külön kolostort alapított. De ott is tovább szenvedett a gyötrő sötétségtől. Lelkében egyre erősebb lett a felismerés: őt nem egy életforma szolgai követésére, hanem akarata teljesítésében új ösvényre hívja az Úr. „Mást kell tennem, de mit és hogyan, azt nem láttam. Csak azt értettem meg, hogy az az Isten akarata, és úgy lesz jó" — írja feljegyzéseiben. Követte a belső hívást, visszatért Angliába, hogy ott dolgozzék a lelkekért.

Londonban részt vett a renaissance-kor társadalmának mozgalmas életében. A legkülönbözőbb apostoli munka foglalta le minden percét. Gyermekeket tanított hittanra, majd egyszerű öltözetben szegényeket ápolt, majd báli ruhában vegyült el az előkelők társaságába, hogy ott súgja meg ismerőseinek, hol lesz a következő szentmise. Több fiatal leány csatlakozott hozzá, köztük húga és említett unokahúga. De még mindig nem látta tisztán, mi lesz műkö-

désének kerete. 1609-ben egyik reggel elmélkedés közben mint harangzúgás visszhangzott lelkében: „Gloria, gloria, gloria!" Isten dicsőségéért kell dolgoznia. De hogy hogyan, arra fokozatosan kapott megvilágosítást. Csak az volt bizonyos, hogy nem a régi rendek szabályai szerint. És ő egész lelkével elfogadta a kegyelmi hívást, apostoli feladatát, az Úr ajándékozó szeretetét. Átadta magát neki, hogy működjék benne és általa, és az embereket is rávezesse, hogy megnyíljanak Isten szeretetére. Ezt a lelki élményt fejezte ki mondásával: „Az isteni szeretet hasonló a tűzhöz, amelyet nem lehet elzárni, mert lehetetlen Istent a nélkül szeretnünk, hogy az ő dicsőségének terjesztésén ne fáradnánk."

Hét társával titokban, egyenkint áthajóztak Flandriába, és St. Omer-ban házat vásároltak. A korabeli özvegyasszonyok fekete öltözetét viselték, szigorú életet éltek, de klauzúra nélkül, pedig a trienti zsinat éppen akkor tette ezt minden zárdára kötelezővé. Azonban elzártságban gyakorolhatták volna-e apostoli hivatásukat? Pedig már eddig is szép eredménnyel biztatott nem régen megalapított iskolájuk. „Angol kisasszonyoknak" hívták őket. Mária egyre világosabban látta, hogy Szent Ignác szabályzata felel meg életmódjuknak, mert az enged szabad mozgást az apostoli munkában. Kis közösségével együtt sokat imádkozott világosságért. Csakhamar újabb benső sugallat jelölte ki tovább az utat: „Vedd a Jézus társasága szabályait. A rendfőnök sohasem fog beleegyezni. Menj hozzá!" Ebben az órában az Úr Ward Máriát egészen közel állította keresztjéhez, és életére rányomta annak bélyegét. Olyan útra kellett lépnie, ahol nem várhatott sikert, és mégis azt kellett választania. Még gyóntatója is le akarta beszélni. De életrajzírója, Poyntz Mária szerint „elfogadta hivatását, kész volt Krisztusért szenvedni, bár világosan látta, mennyi nehézség vár rá." Lelkületét tükrözi nővéreinek adott tanítása: „Aki ebben az intézetben hivatásának megfelelően akar Istennek szolgálni, annak szeretnie kell a keresztet, és sok szenvedésre kell készen lennie." Mestere példájára neki csak egy volt fontos: Isten akaratának teljesítése. „Isten akaratának annyira át kell adnunk magunkat, hogy egészen belezárkózzunk, úgyhogy semmiképpen se vonhassuk ki magunkat alóla." Írásaiban folyton ismétlődik a legrövidebb ima: „Igen, Uram."

1611-ben ismét elutazott Angliába, és London külvárosában intézetet alapított. A kis közösség hősiesen működött, úgyhogy többször kellett lakást cserélniök, mert a kémek állandóan nyomukban voltak. Főképpen Ward Mária működését akarták megakadályozni, magas díjat tűztek ki a fejére. Canterbury anglikán érseke annyira ártalmasnak tartotta működését, hogy saját kijelentése szerint hat vagy hét jezsuitát adott volna érte. A rendíthetetlen nő személyesen akart vele találkozni, fölkereste palotájában, de mivel nem jutott be hozzá, az egyik ablakba bevéste a nevét. Ebből az időből jegyezték fel következő mondását: „Az emberektől való félelem sohase akadályozzon meg, sohase tántorítson el attól, amivel Isten nagyobb dicsőségét előmozdíthatom."

Még hitsorsosai sem értették meg bátor kiállását, sőt ellene fordultak. Flandriai házában is nehézségek várták, társai közt széthúzás támadt, kiváló gyóntatóját, P. Leet hamarosan elvesztette. Isten újból belső vigasztalással ad neki erőt: 1615 Mindenszentek ünnepéi szinte megmutatta neki a megigazult lélek szépségét. Ez a lélek el volt választva a földi valóságoktól, és azok mégis egészen áthatották, mert tökéletesen egyesült Istennel, és mindent őrá vonatkoztat. Ezzel kapta meg a teljes lelki szabadságot, kiegyensúlyozottságot, bölcsességet és képességet mindarra, amit az Intézet megkíván.

Ennyi meg nem értés közepette világos lett előtte: intézete úgy őrizheti meg függetlenségét, ha közvetlenül a Szentszék alá van rendelve, tehát minél előbb Róma jóváhagyását kell kérnie. Kérvénye el is jutott a pápához, aki a megerősítésig a St. Omer-i püspök védelmére és gondjaira bízta őket. A bizonytalanság tehát még mindig tovább tartott. Három eredményes és küzdelmes év után — közben intézete újabb alapításokkal Liège-be, Kölnbe és Trierbe is eljutott — elhatározta, hogy Rómába utazik, és személyesen kéri a Szentatyától a jóváhagyást. Egyszerű zarándoköltözetben 1621 októberében indult el néhány társával. Utazásuk rideg télben, a kitörőfélben lévő harminc éves háború zavarai közepette két hónapig tartott. Közben Loretóban, a Szűzanya szentélyében kapott kegyelmi erőt. Életrajza szerint Szűz Mária ott választotta ki arra, hogy részt kapjon az ő Istenért viselt szenvedésében és fáradságában. Karácsony estéjén végre eljutottak céljukhoz, Szent Péter apostol és Szent Ignác sírjánál imádkozhattak. A Szentatya jóságosan fogadta, és megjegyezte: „Lám, az Isten mindig gondoskodik Egyházáról, íme a nők is nagyot tehetnek érte." Azonban rendje megerősítéséért benyújtott kérvénye annyi új dolgot tartalmazott, hogy a pápa az ügy részletes kivizsgálását a bíborosi kollégiumra bízta. Mutius Vitelleschi jezsuita generálistól is kérnie kellett, hogy engedje meg szabályuk átvételét, noha előre tudta az eredményt: „Sohasem fogja megengedni." A nehéz időkben a generális nem merte vállalni ezt az újabb terhet. Még néhány év múlva, 1627-ben is csak passzív magatartásra utasította rendjét: az angolkisasszonyokról tisztelettel szóljanak, de intézetük terjesztését se elő ne mozdítsák, se ne akadályozzák. Rómában közben a közfigyelem feléjük fordult. Kik ezek a nők, akik szerzetesi ruhához hasonló hosszú fekete ruhájukban annyit járnak az utcán? Ward Mária jóváhagyási kérelmével egyidőben egy másik iratot is küldtek a bíborosi bizottság elé: az angol papság vádjait a „jezsuita nők" ellen, amelyben a legnagyobb rövidlátással bírálták működésüket, a szokatlan, sokak előtt túl merésznek tűnő valóságot kibővítve koholt rágalmakkal. Ward Mária pedig ennyi nehézség közepette, szűkös anyagi körülmények között töretlen energiával dolgozott, Rómában, majd Nápolyban alapított leányiskolát. Kérvényére még mindig késett a válasz, személyes kihallgatásra sem kapott engedélyt. Ismét merész lépésre határozta el magát: Frascatiban sétája közben megszólította az újonnan megválasztott VIII. Orbán pápát, és újra kérte rendje megerősítését. De még mindig nem jött válasz.

Így érkezett el az 1625-ös szentév. Mária sok elfoglaltsága mellett még buzgóbban imádkozott. Róma templomaiban a kitett Oltáriszentség előtt naponta két órát töltött imádásban, az volt erőforrása. Ragyogóan kiviláglott lelki útja, amelyik a legnehezebb körülmények közepette sem hasadt ketté. Életében egy volt az Istenbe merülés és a szolgálat. Nyitott volt az emberek iránt, és a kapott kegyelmeket az ő javukra használta fel. Másokért élt.

Mikor látta, hogy ügye nem halad, a buzgó katolikus Miksa bajor fejedelem pártfogását akarta megszerezni. Két hűséges rendtársa, egy pap és egy hősies kísérő társaságában gyalog ment át az Alpokon. Karácsony estéjén teljesen kimerülve, átfagyva érkeztek Feldkirchbe, útjuk mégis azonnal a jéghideg templomba vezetett, ott imádkoztak hajnalig. Ward Mária lelki sötétségben nem érzett semmi örömöt, csak másnap a reggeli szentmisén árasztotta el karácsony boldogsága. Tovább siettek Münchenbe, ahol már gyóntatója, a kármelita P. Domonkos — mint Rómában is — előkészítette az utat, úgyhogy a fejedelem kedvezően fogadta: iskolát nyithatott, odahívhatta társait, a sok jelentkező növendéket pedig alig győzték befogadni. Bécsbe is kapott meghívást; ott ismerkedett meg két rendtársával Pázmány Péter esztergomi érsek, és a nagyrészt evangélikus pozsonyi városi tanácsnál kieszközölte, hogy ott is nyithassanak iskolát. Ward Mária személyesen kísért oda négy rendtagot, és megérkezéséről 1628. márc. 15-én írt levelében értesítette pártfogóját: „Reméltem, hogy itt találom Excellenciádat, mert ez lett volna nekem a legnagyobb vigasztalás, annyira tisztelem . . . Küldöncünk mindjárt indul és kéri szent áldását számunkra, én pedig gyermeki imával kérem az Urat, hogy őrizze meg még nagyon sok boldog éven át." Igen fontosnak tartotta ezt az alapítást, azért Babthorpe Borbálát tette meg főnöknőnek, aki „nagyon begyakorlott és jól behatolt intézetünk szellemébe, remélem, mindent megtesz, amit tőlünk kívánnak." A pozsonyi ház néhány éves működéséről értékes adatok maradtak fenn: az intézet részletes, négy osztályra szóló tanterve a korabeli leánynevelés egyik fontos bizonyítéka.

1629. júl. 28-án Pázmány Péter Cataneo Castiglioni apáthoz, a Hitterjesztés Kongregációjának római ügyvivőjéhez írt levelében bátran kiállt az angolkisasszonyok mellett: „Nekem az a meggyőződésem, hogy az isteni Gondviselés bölcsességének ajándéka ez az intézet . . . Merem kimondani, hogy a világ megjavításában a leányok szerepe majdnem fontosabb, mint a fiúké. Hiszen mindnyájan édesanyánktól kaptuk az első irányításokat jövendő életünkre. Az az illat pedig, amelyik beleivódott az új cserépedénybe, állandóan megmarad. Ezenkívül ennek a nemnek sincs kevésbé szüksége a jó nevelés fékezésére, mint a másik nemnek a vezetésre . . . A jámbor asszonyok már az ősegyházban is együtt működtek az apostolokkal és Szent Pállal. Elkísérték az apostolokat, hogy a nők lakosztályaiban és olyan helyen is hirdessék nemüknek megfelelően a keresztény igazságot, ahova azok nem juthattak be. Vajon az isteni Bölcsesség nem újíthatja-e fel most is, az elöregedő világ estéjén az ősegyház szellemét?"

Ward Mária csaknem halálos betegen megpróbálja a szinte lehetetlent: újra elmegy Rómába, hogy egy külön bizottság előtt még egyszer személyesen védje intézetét. Klauzúrát azonban most sem akart elfogadni, hiszen akkor rendje egész szervezetét meg kellett volna változtatnia. Nemsokára megtörtént a halálos csapás. VIII. Orbán pápa 1631. január 13-án Pastoralis Romani Pontificis kezdetű bullájával az angolkisasszonyok intézeteinek működését felfüggesztette. Két évtized munkája omlott össze, tíz ház munkássága szűnt meg, kb. 300 rendtagnak kellett kolostorát elhagynia, Ward Máriát pedig febr. 2-án a müncheni rendházban mint eretneket és lázadót őrizetbe vették. Ő nyugodtan hallgatta végig a lesújtó szavakat, és csendesen megjegyezte: „Bűn nélkül szenvedni nem nehéz." A klarisszák kolostorába vitték; a részére kijelölt szoba valóságos börtön volt. Ward Mária mégsem adta át magát a tétlen szenvedésnek. Citromsavas írással küldött leveleket övéinek. A tűz melegénél az írás megbarnult, olvasható lett. Így kiépült köztük a kapcsolat. Egyik levelében így bátorította őket: „Legyetek vidámak! Ne kételkedjetek Mesterünk jóságában!" Az egészségtelen helyen csakhamar olyan heves láz gyötörte, hogy az orvos egyre jobban sürgette a szentkenet szentségének kiszolgáltatását. De csak akkor akarták engedélyezni, ha kijelenti: megbánja, „ha valamit is tett az Egyház ellen". De ő kész volt inkább szentségek nélkül az isteni irgalom karjába vetni magát, mint hogy kijelentését ellene használják fel, hiszen ő mindig és mindenben Isten dicsőségét kereste, és hűséges lánya volt az Egyháznak. (Talán épp abban a legnagyobb erkölcsileg, és azért nyugodott alapításán Isten áldása, mert akkor is keserűség nélkül, hűséggel és szeretettel tudott ragaszkodni Egyházához, amikor az egész életművét szétrombolta.) Egy ferences mégis feladta neki a szentkenetet. Búcsúzásul szeretetre, bizalomra és bátorságra intette érte imádkozó nővéreit, azután mély álomba merült, és — beállt a váratlan gyógyulás. Ezután hamarosan kiszabadult fogságából, mert kiderült, hogy VIII. Orbán nem is tudott elítéléséről. Újabb bullájával (1631. máj. 31.) megengedte, hogy „a püspök felügyelete alatt szoros értelemben vett szabályzat nélkül együtt éljenek, és szabályaik szerint munkálkodhassanak". Ward Mária egy év múlva juthatott el újból Rómába. A pápa előtt letérdelve kijelentette: „Szentatyám, nem vagyok és nem is voltam eretnek." „Elhisszük, elhisszük" — volt a jóságos válasz, az angolkisasszonyok pedig Rómában és Münchenben újra megkezdhették a munkát.

Ward Mária 1636-ban végleg hazatért Angliába, és a királyné pártfogásával három év múlva iskolát nyitott Londonban. Politikai nehézségek miatt egészen visszavonult a yorki Hewartba, csaknem teljesen elszakadt testvéreitől, a bizonytalan helyzet miatt egyre ritkábban kapott tőlük levelet. Egészsége hanyatlott. 1644 karácsonyán végre eljutott hozzájuk egy pap, szentmisével és szentáldozással ünnepelhették meg az egész nyolcadot. A papnak azután el kellett távoznia, de a szentségi Jézus velük maradt. Húsz nap múlva a kis közösség szerető anyja elbúcsúzott övéitől: „Az Úr veletek marad és megsegít titeket; hogy ki és milyen eszközök által, nem fontos. De ha az Úr nekem fenn

csak egy parányi helyet juttat, én szószólótok leszek. Jertek, énekeljünk, és dicsérjük Istent az ő nagy jóságáért." Azután elkezdte a Te Deumot, és a nővéreknek vele kellett énekelniök.

Mivel akkor Yorkban tilos volt katolikus módon temetkezni, a protestáns temetőben helyezték nyugalomra. Hogy sírfelirata se hívja fel ellenségei figyelmét, ezt a meghatóan egyszerű szöveget vésték sírkövére: „A szegényekért élni, halni, velük együtt feltámadni: ez volt Ward Mária célja, aki 60 évet és 8 napot élt, meghalt 1645. január 20-án." (Valójában 30-án halt meg.) Szegényeken nemcsak a fizikailag, hanem főleg a lelkileg rászorulókat kell értenünk, és így ez a sírfelirat valóban tükrözi Ward Mária lelkületét.

A szerető anya beváltotta ígéretét, megsegítette intézményét. A szabályok 1703-ban megkapták a pápai megerősítést, X. Szent Pius pápa 1909-ben megengedte, hogy az intézet újra Ward Máriát nevezze alapítójának. Ma kereken 3400 nővér működik Európában, Latin-Amerikában, Indiában, Dél-Koreában és Rodéziában. Szorgalmas munkával összegyűjtik írásait, a rá vonatkozó adatokat, amelyekből előragyog hősies lelke, a legjobb cáfolat az ellene szórt rágalmakra. Életútja ma sem vesztett időszerűségéből. Hiszen a nők apostoli munkájának jelentősége egyre nagyobb hangsúlyt kap, és önzetlen szolgálatukra nagy szüksége van korunk egyházának.

Nézzük meg még röviden, milyen irányelveket ad erre a munkára Ward Mária egyénisége és útmutatása. Alapfelfogását saját szavai tükrözik legjobban: „Ha Isten azt akarta volna, hogy magunknak elegendők legyünk, és ne törődjünk a másik emberrel, akkor talán egyformának teremtett volna bennünket. De ő férfinak és nőnek teremtette az embert, családot és gyermeket akart, és megengedte, hogy szegények és betegek is mindig legyenek közöttünk. Egyszóval azt akarta, hogy a szeretet oldja meg a világ problémáit. A másokról való gondoskodásban és mások szeretetében keressük meg a magunk boldogságát is."

Ennek az igazi női szemmel és nemes emberséggel meglátott feladatnak a jegyében dolgozott. Életére kettős célkitűzés jellemző: segítés a hierarchikus egyháznak, mai szóval „laikus apostolság", és ehhez csatlakozva a nőnevelés. Mert tudta, hogy a nő nagyon sokat tehet az egyházért, de erre előbb nevelni, belülről alakítani kell. Nagyobb önállóságot, magasabb szellemi és vallási képzettséget akart biztosítani nemének, amely sok kortársának felfogása szerint csakis a háztartás vezetésére és a családi életre való. Itt meg kell jegyeznünk, hogy a protestáns országokban: Angliában, Németalföldön a nőknek ez a nagyobb szabadsága és önállósága nem volt olyan szokatlan, mint Európa más vidékein. Ward Mária terveiről azonban Rómában döntöttek. Az idő még nem volt elég érett arra, amit akart. Későbbi koroknak kellett bebizonyítaniok felfogásának életképességét.

Ward Mária ezt kívánja nővéreitől: „Legyen meg bennük az apostolok buzgósága és a remeték összeszedettsége, hogy egyszerre dolgozzanak saját és

embertársaik üdvösségén." Intézetét az egész világra szánta, hiszen az evangéliumot mindenütt hirdetni kell. Sőt — női társulatnál először — a törökök és a pogányok közötti missziós működés is fölmerült látókörében.

Korában nagyon fontos volt a hit értelmi megalapozása. Saját lelkiélete is szolid hitbeli ismeretekre épült, ebben is egészen modern; ugyanúgy kívánta a nevelésben. De abban is az új idők szellemének hordozója, hogy minden meggyőződéses buzgóság mellett távol van egyéniségétől a fanatizmus. Mindig újból hangsúlyozta, hogy a más meggyőződésűeket nem vitával, hanem megértéssel és szeretettel kell meggyőzni. „Senkitől se vedd el azt, ami kedves neki, hacsak nem nyújtasz neki helyette valami még kedvesebbet." A vallásos nevelés célját az „istenfélelem"-ben jelöli meg. Ezen kb. azt érti, amit ma vallásos élménynek mondanánk: szerető odahajlást Isten szent akaratához, amelyet mindenek fölé kell helyeznünk. A Gondviselésre való bízó ráhagyatkozást, közvetlen, gyermeki viszonyt óhajtott kibontakoztatni.

Említsük még meg, mekkora gondot fordított a liturgiára, Lüttichben a kanonokok azt mondták, őhozzá járhat az ember megtanulni, milyen legyen a szép istentisztelet. Az egyházi előírásokat a legnagyobb gonddal tartotta és tartatta meg, a szentségi Jézusnak mindig a lehető legszebb környezetet biztosította. A nevelésben is öntudatos eucharisztikus lelkület kialakítására törekedett.

Az erkölcsi nevelés szervesen kapcsolódik elgondolásában a vallásoshoz. „Ne elégedjenek meg azzal, hogy csupán külsőséges, képmutató és külső hibákra kiterjedő legyen a nevelés, hanem alapos evangéliumi erényekre . . . oktassanak. Szoktassanak korán önuralomra, ismertessék meg növendékeikkel Isten és embertársaik iránti kötelességeiket, vezessék őket önismeretre és arra, hogy Istent, a legfölségesebbet lélekben és igazságban tanulják imádni." Fontos a szilárd életelvek nyújtása és a szoktatás, de legfontosabb az eleven példa. Ezért fordít a szabályokban akkora gondot a nővérek kiképzésére és lelkiségére. „Ne egyedül a szó, hanem sokkal inkább példájuk vezesse az ifjúságot erényre." Így a tekintélyi elv, amelyet erősen kiemel, nem külső kényszer gyanánt, hanem sugárzásként érvényesül, és mint „szerető kényszert" természetesen hozza magával az engedelmességet a gyermek részéről.

Minden megalkuvást és féligazságot elutasító, ragyogó igazlelkűségével másoktól is elvárta a jellemességet, az őszinteséget. „Mutasd magad olyannak, amilyen vagy, és légy olyan, amilyennek mutatod magad." „Szeresd és mondd mindig az igazságot." De ugyanakkor okosságra is int: „Olyat mondani, amit nem érzünk, ravaszság; minden elmondani, amit érzünk: balgaság."

Amint ő maga olvasott és művelt volt, ilyennek akarta nővéreit és neveltjeit is. Ward Mária egész sor nyelven tudott, és társnői között is élénken sürgette a nyelvek elsajátítását, mindenekelőtt azét az országét, ahol működnek. „Nagy ellensége volt a tudatlanságnak, nem szerette maga körül a kicsinyes és közönséges szellemű embereket, még kevésbé tűrte el a hitványat és aljasat."

Szerette a természetet, a zenét, a művészeteket; csak természetes, hogy a nevelésben is megfelelő helyet kívánt biztosítani az esztétikai értékeknek. Gyakorlati nevelésre is törekedett. Egészen új kezdeményezése, hogy nemcsak az egyszerű nép, de az előkelők lányait is kiképezte a háztartási és gazdasági munkákban, abból az egészséges elvből kiindulva, hogy csak az tud jól irányítani, aki maga is járatos a dologban. Finom szociális érzékével egyébként is lelkére kötötte nővéreinek, hogy mindenkivel ugyanolyan előzékeny szeretettel bánjanak, beleértve a házi személyzetet és a szegényeket is; működésük ugyanúgy terjedjen ki a szegény nép gyermekeire, mint a gazdag családokéra.

A rendszeretet és tisztaság veleszületett tulajdonsága volt, maga körül is megkövetelte mindenben, egészen a tányérokig, amelyeken a kolostor portáján a szegényeknek felszolgálták az ételt. Jól ismerte a különleges női hibákat: fecsegés, kíváncsiság, hajlam a félősségre és a rendetlen szeretetre. Ezeknek a nevelésben kíméletlenül hadat üzenet. Az udvariasságra, jó modorra szoktatás nála lelki értékké válik, a szeretet megnyilvánulásává.

A nevelői munkáról igen magas fogalmai voltak. „Gyakran gondoljanak arra, milyen nagy és szent hivatás tanítani és nevelni, a növekvő ifjúság szellemét irányítani és jellemét alakítani." Úgy nézzék a gyermekeket, mint „akiket az Úr mint kedvenceit rájuk bízott", mint „az Úr vérétől fényes lelkeket, a Megváltó testének tagjait." Anyai jósággal forduljanak feléjük, legyenek velük, közvetlen, bizalmas, családias viszonyban, de sohasem bizalmaskodók, mert a szeretet legmélyebb megsértését jelentené a gyermek szeretetének öncélú lefoglalása.

Sokatmondó az a rövid mondat, amelyben az intézményébe való fölvételnek, vagyis a jó nevelőnek a követelményeit összefoglalta: „Hivatásunk kellékei: vidám kedély, jó észbeli tehetség és a tökéletesedés forró vágya; a három közül azonban legszükségesebb a vidám kedély."

Nem kell azonban azt gondolnunk, hogy Ward Mária intézménye csak nevelő rend. Európában igen, bár az iskola mellett más ifjúsági és plébániai munkában is segédkeznek. Európán kívül azonban igen változatos szociáliskaritatív munkát végeznek, pl. árvaházakban, szegényklinikákon stb. Dél-Koreában bennszülött nővérek gondozzák a leprásokat. Buenos Aires-ben a nyomornegyed lakóit segítik; Rodéziában a négerek között élnek, megosztva bajaikat. Mindez igazolja, hogy az intézmény az alapító szellemében fejlődik tovább.

XII. Pius pápa a világi apostolok világkongresszusának résztvevőit fogadva, 1951. okt. 14-én, az egyháztörténet két nagy alakját állította példaként eléjük. „Az egyik Ward Mária, ez a páratlan nő, akit a legsötétebb, legvéresebb órákban a katolikus Anglia adott az Egyháznak." A másik, akit mellette megemlített, nem kisebb szent, mint Páli Vince.

AZ EGYHÁZ SZAVA

AZ V. PÜSPÖKI SZINÓDUS (1977)

Szeptember 30-án a Szixtusz-kápolnában ünnepélyes koncelebrált szentmise keretében nyitotta meg VI. Pál pápa az V. (IV. rendes) püspöki szinódust, amely a katekézis mai helyzetével és feladataival foglalkozott. A Pápa homíliájában figyelmeztette püspöktestvéreit arra a félelmetes feladatra, amelyet az Úr bízott rájuk, amikor meghívta őket az evangélium hirdetésére. Szent Pál apostol alakját és életművét állította eléjük példaképnek. A modern világ helyzetére utalva szószerint ezeket mondotta a Szentatya:

> Az emberek ma elszakadnak a vallástól, és nem igen hallgatják üzenetünket, mert — helytelenül — úgy vélik, hogy a civilizáció hatalmas fejlődése, amely a technológiából és a tudományból ered, megszünteti a vallás igényét; aki viszont jól megfigyeli az emberi jelenséget mély valóságában, megállapíthatja, hogy ennek a fejlődésnek kettős következménye van. Egyrészt az emberek által teremtett vallások szétfoszlanak, míg a halandó ember megelégedettnek hiszi magát és a saját tevékenységének csodálatos termékenységébe vetett bizalmat állítja a vallásos lelkiség helyébe, amelyet így szétmállaszt az ateizmus. Másrészt ugyanakkor az ember egyre könyörtelenebbül érzi a szükségét annak, hogy megismerje a Titkot, — a kozmosz, a gondolkodás, az élet titkát, és megtapasztalja a saját gyökeres kiábrándultságát, minthogy meg van fosztva a vallási igazságtól. A lét titka örök rejtély maradna számára, ha nem segítené egy titokzatos Szó, egy magasból jövő Szó, amely egyedül képes elvezetni az embert a legfőbb igazság és a természetfeletti rendeltetés szférájába. Ez a Szó az ember részéről hitet követel; — vágya manapság sokkal erősebb és gyötrőbb, mint valaha. És csak akkor tér vissza a világosság a földre, ha ezt a vágyat betöltötte az Evangélium; olyan igazság ez, amely nem ellentétes a tudománnyal, hanem fölötte áll. A lelkipásztori tapasztalat és a pszichológiai felmérés azt tanúsítja, hogy mindez így van, tehát az apostoli küldetés szerencsés fogadtatásra talál. Ezen a szinten korunkat nem az ateizmus, hanem inkább a hit idejének kell tekintenünk, a mi igaz hitünk korának. A mi kiváltságos időnk ez, hogy hirdessük az evangéliumot. Ezért alkalmasnak és gondviselésszerűnek tűnik ez a szinódus, amely az előző, az evangélizálással foglalkozó folytatásaképpen a katekézis formált és módszereit tanulmányozza.

A Szentatyának ezek az ihletett, széles távlatokat nyitó és meglepően optimista szavai mintegy az egész szinódus vezérmotívumát és „keretét" megadták. Látni fogjuk, hogy a munkák ideiglenes összegezéseként kiadott záróüzenet — a pápa záróbeszédével együtt — lényegében az evangelizálás egyik konkrét megvalósításának tekinti a katekézist, tehát olyan feladatnak, amely szorosan összefonódik az egyház létjogosultságával és küldetésével. Az egyhónapos tapasztalatcserék, reflexiók és viták ugyan részletkérdésekre is kitértek, de a munkák folyamán egyre nyilvánvalóbb lett, hogy a helyi egyházak helyzeteinek változatossága miatt lehetetlen kész recepteket adni a katekézis-

hez. Csupán a leglényegesebbet, az egész kérdéskör távlatát és alapszempontjait vázolták, hogy majd a püspökkari konferenciák — sajátos helyzetüknek megfelelően, szakemberek bevonásával — aprópénzre váltsák a nagy irányelveket.

Tanulva az előző szinódusok tapasztalataiból, ez alkalommal határozott vázlattal indultak: az ún. „Lineamenta" (amolyan kérdőív), illetve az arra beérkezett válaszok alapján a szinódusi titkárság elkészített egy munkadokumentumot a katekézisről. Ezt A. Lorscheider bíboros, a brazíliai Fortaleza érseke mutatta be „relatio"-jában. (Egyébként ő volt a szinódus egyik főirányítója, lelke: a munkacsoportok vitáit és a felszólalások eredményeit az ő vezetésével összegezte egy kis csoport.) Itt említjük meg, hogy Degenhardt padernborni érsek még a szinódus elején körképet adott az Egyház jelenlegi helyzetéről; ez a „panoráma" azt a célt szolgálta, hogy „elhelyezzék" a katekézis problematikáját más kérdések összefüggésében.

I. Egészen nagy vonásokban a szinódus összetétele és lefolyása a következő volt:

A szinodusi atyák összelétszáma: 204; ebből a püspökkari konferenciákat képviselte 143. (Magyarországot Dr. Lékai László bíborosprímás, esztergomi érsek, a Magyar Püspökkari Konferencia elnöke.) A keleti egyházak és a római kúria dikasztériumainak (kongregációk, Titkárságok, Bizottságok) vezetőin kívül a tagok között voltak a Legfőbb Szerzeteselöljárók Uniójának képviselői (10), továbbá a Szentatya által kinevezett 19 személy. A Pápa nevében három „delegált" elnök töltötte be felváltva az elnöki tisztet: Sebastiano Baggio bíboros, a püspöki kongregáció prefektusa; Antonio Ribeiro bíboros, lisszaboni pátriárka és Hyacinthe Thiandoum bíboros, a szenegáli Dakar érseke.

A Szentatya megnyitóbeszéde, Rubin főtitkár beszámolója, Degenhardt érsek „panorámá"-ja és Lorscheider bíboros „relatio"-ja után megkezdődtek — teljes ülések keretében — a hozzászólások a munkadokumentumhoz. Néhány atya írásban adta be hozzászólását. A viták nyelvi csoportokban folytatódtak; e csoportok munkáit összegezték, majd a közgyűlés elé terjesztették hozzászólásra. Mintegy háromszáz felszólalásra ill. írásban beadott hozzászólásra került sor. Elég hamar kialakult az közmeggyőződés, hogy a szinódus javaslatait egy ún. tétel-listában (Elenchus propositionum) összegezik; ezt a munkák végén benyújtják a Szentatyának arra kérve őt, hogy az előző szinódus után kiadott buzdításához hasonlóan (Evangelii nuntiandi, 1975) adjon ki egy dokumentumot a katekézis problémáiról. Ugyanakkor szinte a kezdet kezdetétől azt is eldöntötték, hogy a munkák végén egy üzenetet intéznek Isten népéhez: ebben összefoglalják a tárgyalások legfontosabb eredményeit, anélkül, hogy teljességre törekednének.

A szinódus során az atyák meghallgatták a vatikáni dikasztériumok vezetőinek jelentéseit is e hivatalok munkáiról. Megválasztották a szinódus titkár-

sági tanácsának 12 tagját. Ünnepélyes koncelebrált szentmise keretében emlékeztek meg (okt. 16-án) VI. Pál pápa 80. születésnapjáról. Az atyák továbbá részt vettek (okt. 9-én) Charbel Makhlouf libanoni szerzetes szenttéavatásán. A két említett dokumentum (tétel-lista, záróüzenet) megfogalmazása és megszavazása után október 29-én délelőtt a Nervi-aulában került sor a szinódus ünnepélyes lezárására.

II. VI. Pál pápa záróbeszédében maga állította fel a szinódus első mérlegét.

Nem elméleti és történeti viták sorozata volt a szinódus; azok a lelkipásztorok cserélték ki tapasztalataikat, akik naponta megosztják korunk embereinek szorongását és nehézségeit. A Pápa azért hívta létre a püspöki szinódust (a Zsinat kívánságának eleget téve), hogy a világ püspökei kölcsönösen tájékoztassák egymást és a legfőbb Pásztort a helyi egyházak helyzetéről, és hogy egy-egy különleges témával kapcsolatban tanácsokat adjanak a Pápának. (A szinódus konzultatív-tanácsadó szerv, nem mini-zsinat.) A püspökök új indításokat kaptak evangelizáló küldetésükhöz; új utakat nyithatnak a korszerű katekézis területén. Az elmúlt években sok nehézség merült fel az egyházi katekézisben, egyes vidékeken ez megoszlást idézett elő Isten népében. De a Pápa inkább a jövő felé fordul: arra biztatja püspöktestvéreit, hogy felelősséggel kötelezzék el magukat a katekézis megújítására. A mostani szinódustól kiinduló ösztönzésnek koncentrikus körökben ki kell terjednie a világ püspökeire, tőlük a plébániákra, a családokra, az iskolákra és a pásztoraik vezetésével Krisztus nevében összegyűlt közösségekre.

A Pápa a szinódus munkáiból a következőket emelte ki:

1) A püspökök egyetértenek a leglényegesebb kérdésekben. A neki átnyújtott tétel-listát gondosan áttanulmányozza a szinódus egész anyagával együtt, és az atyák kívánságának megfelelően alkalmas időben az egész egyházhoz szól a katekézisről. Örömmel vette tudomásul, hogy a szinódus kidomborította a püspökök felelősségét a katekézisben. Csakugyan ők őrködnek azon, hogy az egész katekézisben megőrizzék a teljes hűséget Isten Szavához, úgy ahogy a Tanítóhivatal is a századokon át hűségesen értelmezte az isteni kinyilatkoztatást.

2) Mindenki számára nyilvánvaló a jól felépített és rendezett katekézis szükségessége. A keresztény misztériumnak ez az elmélkedő elmélyítése különbözik az Isten Szava bemutatásának minden más formájától. Senki sem juthat el a teljes igazságra csupán valami egyszerű tapasztalatból kiindulva, tehát anélkül, hogy kellőképp meg ne magyaráznák neki a krisztusi igazságot. Krisztus üzenetének teljes bemutatása nyilvánvalóan magában foglalja az erkölcsi elvek hirdetését is. A gyermekek és fiatalok hitre nevelése azt is jelenti, hogy Krisztus követésére nevelik őket. Szükség van néhány alapvető formulára is; ezek a memorizálás segítségével megkönnyítik a hitigazságok és a keresztény erkölcstan megfelelő és gondos bemutatását (szentírási szövegek, liturgikus vagy egyéb imaformulák stb.).

3) Végül a Pápa az atyákkal együtt hangsúlyozza, hogy sokkal sürgetőbb szükség van ma, mint valaha a vallásszabadság követelésére, hogy az egyház szabadon hirdethesse a keresztény hitet, szabadon végezhesse a katekézist is minden szempontból. „Sajnos, sok olyan ország van, ahol teljesen elnyomják vagy legalább is igazságtalanul korlátozzák az egyes emberek jogait: jog a szabadsághoz, a család joga a gyermekek neveléséhez, a vallási közösségek joga saját tagjaik neveléséhez. Ebben a különösen ünnepélyes pillanatban ismételten kérjük a népek vezetőit, hogy — saját országaik érdekében is — tartsák tiszteletben az emberek és a vallási közösségek jogát a társadalmi és politikai szabadsághoz a vallás területén is. Csakugyan, amint a vallásszabadságról szóló zsinati nyilatkozat kijelenti: ‚lényegében minden polgári hatalom köteles arra, hogy védje és előmozdítsa az ember alapvető jogait'."

Baggio bíboros, delegált elnök, a szinódus lezárását megelőzően sajtókonferenciát tartott. Ennek során válaszolt egyes sajtószervek „kritikáira" is: bizonyos szenzációt hajhászó körök ugyanis azért bírálták a szinódust, hogy nem voltak szakadások, heves viták, feszültségek a munkák során. Ma, amikor a világban annyi a sajnálatos megoszlás és a viszály, groteszkül hat az, ha egy egyházi gyülekezetet azért bírálnak, mivel egységes. Volt ugyan „feszültség" a szinóduson — fűzte hozzá Baggio bíboros —; de ez egy bizonyos „nekifeszülés" volt: figyelem az Isten Szavára, törekvés arra, hogy — hűségesen Isten Szavához és a mai emberek igényeihez — világosabban lássák feladatukat, hogy megjavítsák a hit elmélyítését célzó katekézist.

III. A szinódus teológiai mérlege

Ha a szinódus munkájának elvi, teológiai szempontjait összegezni akarjuk, legegyszerűbb, ha az Isten népéhez intézett záróüzenet II. részét ismertetjük. Egyébként maga a Szentatya is záróbeszédében ezeket a lényeges szempontokat emelte ki. Hűség Isten Szavához (Kinyilatkoztatás, Szentírás); Krisztus misztériumának megjelenítése a szentségekben, főleg az Eukarisztiában; végül: a hit igazságainak életté váltása a mindennapok során, vagyis tanúságtétel.

Ezeket körvonalazza a záróüzenet II. része: „A katekézis mint a Krisztusban kapott üdvösség kinyilvánítása". Miután kiemelte a katekézis Krisztusközpontúságát, ez a rész három mozzanatot világít meg — e három szempont szorosan összetartozik, és mintegy a katekézis sarkpontjait jelzi: a katekézis szó (verbum), emlékezés (memoria), tanúságtétel (testificatio). Lássuk ezt a három pontot szószerinti fordításban (csekély rövidítéssel).

1) A katekézis mint „szó": „Ez az Egyház küldetésének egyik elsődleges szempontja. Csakugyan: az Egyház beszél, hirdet, tanít, közöl: mindezek egyetlen tevékenységet fejeznek ki, ami nem más, mint az üdvözítő Isten misztériumának megismerése a Lélekben. ‚Ez az örök élet: hogy megismerjenek téged, igaz Istent, és akit küldöttél, Jézus Krisztust' (Jn 17,3). Ez a megismerés nem akármilyen tudás: a misztérium megismerése, öröm-

mel teli ismeret, tudás a Lélek szerint; Krisztus misztériumának szerves megértése, Krisztusé, akire mint központra minden irányul; nem ismeretrendszer, nem absztrakció, nem ideológia. — A hitvallás a katekézis kiindulópontja és célpontja. Célja az, hogy a hívők közössége hirdesse: Jézus, Isten Fia, Krisztus él és Üdvözítő. Ezért minden katekézis modellje a keresztségi katekumenátus: ez olyan különleges kiképzés (előkészítés), amelynek során a felnőtt, aki megtért, eljut a keresztségi hitvallásig húsvét vigiliáján. A felkészülés alatt a katekumeneknek átadják az Evangéliumot (a Szentírást) és annak konkrét egyházi kifejezését, a hitvallást (Symbolum fidei)." Miután az üzenet megemlítette, hogy különféle módokon és formákban lehet katekézist tartani (prédikáció, iskolai hitoktatás, rádiós vagy televíziós adás) a kommunikációs eszközök, az oktatás módozatai vagy a hallgatóság életkora szerint, hangsúlyozza: „Minden esetben meg kell határozni azokat a kritériumokat, amelyek alapján valamilyen kommunikációs forma valóban katekézis. Nem minden vallási tanítás egyházi katekézis önmagától. Másrészt viszont: egy alkalmi beszéd is katekumenális jelleget ölthet, ha eléri az embert konkrét helyzetében, és Krisztus felé irányítja őt. De ilyen esetben természeténél fogva át kell adnia az evangéliumi üzenet lényeges elemeit vagy élő lényegét; ez a lényeg nem változhat és nem lehet elhallgatni (Evangelii nuntiandi, 25). A teljes és élő lényeg, amelyet a hitvallás (Symbolum, Credo) ad át, kifejezi a Szentháromság egy Isten misztériumát; ezt a titkot a megtestesült Isten Fia, az Üdvözítő nyilatkoztatta ki nekünk, aki mindig élő Egyházában. Hogy megkülönböztessük akár az evangéliumi üzenet teljes átadásában való hűséget, akár a hitet közvetítő beszéd hitelesen kateketikai formáját, szükséges, hogy az Egyház tanító és lelkipásztori hivatalához igazodjunk."

2) A katekézis mint „memoria": Ez az Egyház tevékenységének másik alapvető szempontja: az Egyház emlékezik, megemlékezik; az Úr Jézus emlékezetére bemutatja az (eukarisztikus) áldozatot, véghezviszi az „anamnézis"-t. Csakugyan, az egyházi közösség szava és tevékenysége csak úgy hatékony, ha ma kinyilvánítják, hogy Jézus az Úr, és ha egységben vannak Vele. A katekézis így összekapcsolódik az egész szentségi és liturgikus tevékenységgel. — A katekézis kinyilvánítja korunk számára az Istenben századok óta elrejtett titkot (vö. Kol. 1,26). Ezért a katekézis által használt nyelvezet elsősorban a Szentírás és a hitvallás (Symbolum). Következésképp a katekézis igazi bevezetés a „lectio divina"-ba, vagyis a Biblia olvasásába; de ez az olvasás a Lélek szerint történik, aki az Egyházban lakik akár az apostoli szolgálatban való jelenlétével, akár a hívőkben kifejtett tevékenységével. A Szentírás lehetővé teszi azt, hogy valamennyi keresztény ugyanazt a nyelvet beszélje. Természetes az, hogy a (hitre való) nevelés idején emlékezetből megtanulnak bizonyos bibliai mondásokat, különösen az Újszövetség verseit, vagy bizonyos liturgikus formulákat, amelyek világosan szentírási verseket őriznek, vagy más közös imádságokat. A hívő asszimilálja azokat a hitkifejezéseket is, amelyeket hosszú századok során alakított ki a keresztények élő gondolkodása, és

amelyeket átvettek a hitvallások (krédók), illetve az Egyház fontosabb dokumentumai. Így a keresztény lét beilleszkedik abba az élő hagyományba, amely az emberek történelme során kimutatja, hogy Isten Igéje Jézus Krisztusban felvette az emberi természetet. Végül a katekézis ‚a hit dokumentumainak átadása'. Az általa kiválasztott témák és kifejtésének módjai megfelelnek az Istenhez és az emberhez való hűségnek — Jézus Krisztusban".

3) A katekézis mint „tanúságtétel": „Az élő hagyományba beágyazott Szó íly módon élő szó a mi korunknak. A tanúságtétel, elkötelezettség, „inculturatio", egyházi tevékenység, lelki élet, személyes és liturgikus ima, életszentség végeredményben ugyanazt a valóságot jelzik: a ‚testificatio'-t. A hivők közössége olyan emberek közössége, akik megélik és ma jelenvalóvá teszik az üdvtörténetet. Azt az üdvösséget, amelyet a közösség hordoz, felkínálja korunk embereinek: a bűntől, az erőszaktól, az igazságtalanságtól, az önzéstől való szabadulást. Így beteljesednek Jézus szavai: ‚Az igazság megszabadít benneteket' (Jn 8,32). — A katekézis tehát nem szakadhat el az élő elkötelezettségtől: ‚Nem mindaz, aki mondja nekem: Uram, Uram . . .' (Mt 7,21). Ennek az elkötelezettségnek számtalan egyéni és közösségi formája lehet. Hagyományos kifejezés szerint ‚Krisztus követése'. Az erkölcsi tanításnak tehát, vagyis ‚Krisztus törvényé'-nek megvan a helye a katekézisben. Világosan állítani kell, hogy vannak erkölcsi törvények és alapelvek, amelyeket elő kell adni a katekézisben, továbbá, hogy az evangéliumi erkölcs olyan sajátossággal rendelkezik, amely messze túlmutat a természetes etika puszta követelményein. Csakugyan, Krisztus törvénye, vagyis a szeretet törvénye a szívünkbe van írva a nekünk adott Szentlélek által (vö. Róm 5,5; Jn 31,34). — Másrészt a katekézis mint tanúságtétel egyben kialakítja a keresztényt: teljesen beletestesíti őt Jézus Krisztus tanítványainak közösségébe, az Egyházba; ennek a földön vándorló, hivő népnek egész, kegyelmi és bűnös állapotától meghatározott valóságát felveszi; elfogadja a testvéri szolidaritás minden érzelmét, azét a sorsközösségvállalását, amelyet a kereszténynek meg kell őriznie életében hivőkkel és nem hivőkkel, mindenkivel szemben, akik osztoznak az emberi család sorsában. Ily módon az egyházi közösség igazán megvalósul mint az üdvösség egyetemes szentsége. Ez az erkölcsi tanítás nemcsak egyéni, hanem ki kell fejeznie az evangéliumi üzenet társadalmi dimenzióját is. A mai katekézis egyik alapvető feladata éppen az, hogy az elkötelezettség új formáit kezdeményezze és ösztönözze főleg az igazságosság terén. Így a keresztény tapasztalatból az evangéliumi élet új stílusai születnek meg, amelyek Krisztus kegyelmének segítségével az életszentség új gyümölcseit hozzák." —

Befejezésül az üzenet II. része — a hit pedagógiájának sajátosságaként — hangsúlyozza e három mozzanat szükséges és szerves kapcsolatát. „Találkozás Krisztus személyével; a szív megtérése; a Lélek megtapasztalása az egyházi közösségben": ez a három következik az előbb leírt teljes katekézis megvalósításából.

Szabó Ferenc

A SZINODUSI ATYÁK FELSZÓLALÁSAIBÓL

Otunga bíboros, Nairobi (Kenya) érseke:

Afrikában ma egy dolog biztos: nekünk kell ügyeinket komolyan kézbe vennünk. VI. Pál pápa maga mutat rá az útra, amikor kifejezte az afrikai kultúra iránti megbecsülését, és biztatott, hogy tanulmányozzuk Afrika hagyományos tapasztalatvilágát. Kampalában, 1969-ben Afrika püspökeihez intézett szózatában a pápa beszélt egy afrikai kereszténység lehetőségéről, sőt szükségességéről.

Valóban a vallás és kultúra Afrikában (mint egyébként másutt sem) soha nem vált el egymástól. Így az afrikaiak kultúrája vagy inkább kultúrái magukban foglalnak „ige-magvakat", amelyek az egyetemes Egyház meggazdagodására szolgálhatnak. — A II. vatikáni zsinat előtt a vallási és kulturális hagyományt mint „praeparatio evangelii"-t (az evangélium előkészítését) tekintették. Ez egyszerűen azt jelentette, hogy miután az evangelizáció megvalósult, a kulturális hagyomány egész gazdagsága háttérbe szorult. — A zsinati atyák új, dinamikusabb képet teremtettek a „semina verbi"-vel (igemagvak). Ebben az új képben Krisztust úgy tekinthetjük, mint az isteni magvetőt, aki már elvetette a magot Afrika kulturális hagyományában. A katekézis előtti idő és a katekizálás ideje az esők évszaka. Utána jön a növekedés évszaka: a mag ekkor gyökeret ver és növekszik, hogy meghozza termését az Egyház kertjében. E szerint az új kép szerint az afrikai kultúrában már benn vannak a magok, amelyek soha nem látott virágokat teremhetnek. Például a béketűrés keresztény erényének szükségességéhez jó bevezetőként szolgálhat a lukai közmondás: „Kenda kalaa kola e bunyolo", azaz: „Ha messze akarsz érni, lassú és egyenletes lépésben haladj." (Lassan járj, tovább érsz.)

Valóban helyi egyház az életre központosított katekézisből fog kialakulni, amely lehetővé teszi az afrikai nép életének begyökerezését az evangéliumba. Íme erre egy példa: A Kisii területén levő Tabaka misszió papja egyik vasárnap a szamaritánusról szóló evangéliumot olvasta. A kisii törzs szomszédja a massainak. Századokon keresztül a két törzs állandóan háborúskodott, egymást gyilkolták, egymás állatait rabolták. Ezen a vasárnapon a pap azt mondotta a kisiieknek, hogy az evangélium szerint az ő felebarátjuk a massaiak. Az egész hallgatóság, fiatalok és öregek, nők és gyerekek, azonnal kórusban kiáltották: Kai, kai — azaz: Ez lehetetlen, lehetetlen! Ennek ellenére az üzenet eljutott hozzájuk, s ezt soha el nem felejtették.

Megállapíthatjuk: a folyamatos keresztény képzés (vagyis a katekézis) régóta problémánk a felnőttekkel kapcsolatban, s erre akarunk megoldást találni.

Mwoleka rulengai (Tanzania) püspök. (A püspök maga is egy „ujamaa" faluban él; a szó a szuahéli nyelv szerint „kiterjedt családot" jelent. Ez a Julius

Nyerere által hirdetett szocializmus formája. Mint a többiek, ő is műveli talpalatnyi földjét, s részt vesz a közösség földjének a megmunkálásában.)

A szövegtervezetben ez áll: „A korunknak megfelelő katekézist az egész keresztény közösségnek kell megvalósítania az egész keresztény közösség számára."

Az a katekézis, amely képes mélyen átalakítani az ember szívét-lelkét, úgy, hogy új teremtménnyé váljék, föltételezi az új közösségbe való belépését.

Ha a katekézis valóságos megújulását akarjuk, akkor nem iskolai anyagnak kell tekinteni a vallást, hanem együttélésnek, összmunkának. Ugyanis nem az „informálás" által leszünk Krisztus testévé, hanem a „formálás", a gyakorlat által, amely az „együttélés" következtében a másik tagjává alakít.

Kell tehát lennie egy közösségnek, amely az új tagokat bevezeti, beépíti és átalakítja. De a közösség csak akkor tud megfelelni ennek a célnak, ha ő maga már átalakult Krisztusban, egy új életben való részesedés által. Ezért „új katekézis" azt jelenti, hogy mi magunk határozott lépéseket teszünk kölcsönös elkötelezettségre. Az Egyháznak „emberarcú" keresztény közösségeket kell előmozdítania. S hogy mindegyik közösségnek lehessen emberi arca, ahhoz szükséges, hogy olyan kicsi legyen, ami lehetővé teszi a tagjai közötti személyes kapcsolat kiépítését. Az összetartozás élményét fejleszteni kell az egymás iránti felelősségből vállalt szolgálatok révén; ez a szolidaritás fűzi össze a tagokat. Ez a közösség így maga az Egyház leghelyibb formájában, konkrét és sajátos jelenléttel, úgyhogy mindegyik keresztény boldog, hogy tagja lehet. Ez a gyakorlati és állandó képzéshez szükséges színhely.

Emiatt határozták el Kelet-Afrika püspökei, Etiópia, Kenya, Malavi, Szudán, Tanzania, Uganda és Zambia püspöki karai, hogy a kis keresztény közösségek kiépítésének mindenekelőtti elsőbbséget kell adni. Mindent megteszünk, hogy ezek a közösségek ne legyenek néhány kiváltságos egyén elzárt szigetei. Azok a kis közösségek, amelyekre mi gondolunk, kivétel nélkül minden hívőt magukba fognak foglalni. Természetesen kölcsönös kapcsolat és összeműködés lesz a szomszédos kis közösségek között, s így szükségszerűen falut, községet, missziós állomást vagy egyházközséget alkotnak. Az egyházközség olyan közösség, amelyik közel hoz egymáshoz több csoportot, több kis közösségnek a közössége.

A keresztény közösségeken belül a felelősség megoszlik. Íme ennek a megvalósítására egy példa:

1) Az „imavezető" sarkallja a községben az ima szellemét, vezeti a heti biblikus összejöveteleket és — ha nincs pap — a vasárnapi liturgiát.

2) A „vallásos képzés felelőse" segíti a szülőket, hogy gyermekeik vallásos nevelésében eleget tudjanak tenni kötelességüknek, s tevékenykedik a felnőtt katekézis kialakításában is.

3) A „családi tanácsadó" segíti a házastársakat a házasság előtt, alatt és után.

4) A „közösségi felelős" a testvériséget és az egymás iránti felelősséget mozdítja elő, s előterjeszti a mindenki javát szolgáló terveket.

5) A „szentségi felelős" különféle formákban előmozdítja a közösség szentségi életét.

6) A „gazdasági felelős" tudatosítja a községben az egyház anyagi szükségleteit, és beszedi a hozzájárulásokat.

7) A „koordinátor" pedig felügyel, hogy a különböző feladatokat összhangban tudják megvalósítani.

Minden felelős megfelelő összejöveteleken vesz részt, amelyek részben képzésükre szolgálnak, részben pedig továbbképzésükre. Egymást segítik tapasztalataik kicserélésével, a papság vezetése alatt. A jövőben a papok, szerzetesek, katekéták főfeladata: a kis keresztény közösségek laikus éltetőinek nevelése.

Amit folyamatos lelki képzésnek neveznek, az magába foglalja a biblia olvasását és csoportos átelmélkedését, a keresztény élet megvalósítását a liturgiában, lelki kapcsolatok kiépítését a közös felelősséggel vállalt tevékenységek és a rendszeres összejövetelek útján.

Míg a keresztény továbbra is hallgatja az evangéliumi üzenetet, válaszol rá, értelmezi és a mindennapi élet eseményeire alkalmazza, — a helyi hagyományok és a nép kultúrértékei a kis közösségekben itatódnak át az evangéliumi értékekkel.

A katekézis megújulása attól függ, milyen sürgetően törekszünk az emberarcú kis közösségek kialakítására.

Doyle nelsoni (Kanada) püspök:

Sok szánalmas tapasztalat tartja távol a fiatalságot a keresztény élettől. Ilyenek: a bűn, a kábítószerek, a nemiséggel való visszaélés, a szülők részéről történő elítélés vagy elvetés. Ezek az élmények könnyen elvonják fiataljainkat a keresztény oktatástól. Ma a fiatalság nagy része egy elvilágiasodott világban, elpogányosodott értékek közé merülve szerzi tapasztalatait. Könnyen észreveszi a különbséget a katekizmusban tanult és a társadalomban uralkodó értékek között, beleértve az utóbbiba szüleit és nevelőit is. Hogy értessük meg velük a Jóhírt?

Krisztus módszere a tapasztalatra épít. Hatalmát csodáin keresztül mutatta meg s tekintélyét szavaiban, mielőtt még tanított volna.

Korunk problémája abban áll, hogy oly kevesen hallgatják a Jóhírt, és még ha meg is teszik, nem készek fölfedezni Krisztust. Nevelési módszerünk nagyrésze az oktatást célozta anélkül, hogy figyelembe vette volna, van-e vágy befogadására. Így sok katekézis süket fülekre talált: nem kísérte Krisztus-élmény, sem pedig a megtérés tanúsága a felnőttek részéről, akikkel az ifjúság kapcsolatban állt. Néha próbáltuk a hittanórát és a vasárnapi liturgiát megfelelően alakítani. De mivel túlságosan különböző csoportokhoz szólt, nem hozott nekik közös élményt, sem a hitoktatásnak hasznos megújulást.

Pedig vannak sokat ígérő pozitív szempontok is. A fiatalok nagy része elveti a világias értékeket, és — anélkül, hogy mindig tudatában lenne — az evangéliumi értékeket kezdi élni. Gyakran elvetik az értékskálán tapasztalható kettősséget, és igazi keresztény érzékük van a közösség iránt. Elengedhetetlen, hogy élményt nyújtsunk nekik arról az evangéliumi értékekre támaszkodó hitközösségről, amelyre éheznek. Amikor ezt megkapják, akkor nyílnak meg valóban, akkor állnak készen a rendszeres hitoktatásra.

Sokhelyütt a lelki megújulási mozgalmak alapvető pedagógiai leckét adnak: azt a leckét, hogy minden személynek, gyereknek, felnőttnek egyaránt meg kell tapasztalnia Krisztus személyét. Csak így támad benne igazi érdeklődés a keresztény tanítás vagy a hitoktatás iránt.

Fontos, hogy magának a hitoktatónak is meglegyen ez az élménye. Evvel a lépéssel kezdődhet a katekéták képzése, annál is inkább, mert így tudatosul bennük, milyen ima- és oktatási forrásokat nyújt a Szentírás. Új tapasztalat lesz maga az Isten szava, amely mindent megújít, s hatékonyan segíti a katekétát, hogy életével tegye hitelessé tanítását.

A lelki megújulás élménye azonban önmagában még nem elegendő a katekéta kiképzéséhez. A papok és szerzetesek részéről bátorításra és lelki vezetésre van szükség, valamint hittani képzésre és a Szentírásban való jártasságra.

A püspöki szinódus talán gondol majd arra, hogy bátorítsa a lelki megújulás mozgalmait, mintegy első és alapvető katekézisként korunk számára.

Suenens bíboros, Malines-Brüsszel érseke:

Az ifjúsági katekézis problémáinak mélyén van egy tény, amellyel bátran szembe kell néznünk: azoknak a fiataloknak a jelentős száma, akik igent mondanak az evangéliumnak és Jézus Krisztusnak, de nemet az Egyháznak.

Miért ez a megkülönböztetés? A kérdés saját lelkiismeretünk megvizsgálását követeli. Nem az Egyház a vita tárgya: az — mélységes titkában — ma éppúgy, mint tegnap, Jézus Krisztus műve és az is marad; ő lelkesíti és élteti Lelkével. Ebben a visszautasításban az egyházi emberek körül forog a vita, akik mi vagyunk, és akik nem, vagy csak kevéssé tükrözik a fiatalok szemében Krisztus igazi arcát.

Mindaz, ami személyes vagy közösségi magatartásunkban nem keresztény, nem evangéliumi, mindaz, ami istentiszteletünkben és szertartásainkban megmerevedett vagy formális, mindaz, ami hitünk kifejezésében vagy missziós küldetésünkben és bátorságunkban gátlásos, mindaz, ami nem egyezik avval, amit vallunk — akadályozza az evangéliumi üzenet befogadását, megértését, átadását.

Nekünk lelkipásztoroknak, püspököknek és papoknak kell e téren az első lelkiismeretvizsgálatot végezni. Napoleon mondta egyszer: „Nincs rossz katona, csak rossz tiszt." Túlzott, kellemetlen kijelentés, de megfontolandó. Ha

azt akarjuk, hogy a hitoktatás meghozza a gyümölcsét, akkor elsősorban a mi feladatunk, hogy olyan képet nyújtsunk az Egyházról a fiatalságnak, amely az emberekben megtestesült Krisztust tegye láthatóvá, Legyenek jelen a világban ott, ahol az a Lélek magvait hordozza, és kritikusak a világgal szemben ott, ahol a gonosz hatalmának vetette magát alá.

A mi sajátos hozzájárulásunk a katekézishez abban áll, hogy mint háttér olyan képet szolgáltassunk az Egyházról, amely szerint ott a keresztények szóval és tettel hirdetik hitüket Jézus Krisztusban, és aprópénzre tudják váltani egész életükben a teljes evangéliumot.

Lehetetlen számot adni különböző kateketikai szerveink összes indítványairól. Csak néhány pontot emelek ki.

1) A kateketikai felelősök egyöntetűen látni szeretnék, hogy a szinódus alátámassza és támogassa az utóbbi évtizedek jelentős pedagógiai erőfeszítését a pedagógiai megújulás terén. Ez azt célozza, hogy az evangéliumot a gyermeklélektanból kiindulva hirdessük, nem pedig elvont megfogalmazások alapjának, amelyek értelmének, szívének és életének idegenek.

2) A püspökök a maguk részéről kívánják, hogy a katekézisen belül adjunk helyet bizonyos emlékezetbe vésésnek, illetőleg állítsuk ezt vissza. Velük együtt én is kívánom, hogy bizonyos minimális mennyiségű szöveget véssenek be az emlékezetbe, mindenekelőtt pedig a szív vagy — amint a munkadokumentum mondja — a hit emlékezetébe. Különben annak a veszélynek tesszük ki a fiatalságot, hogy amikor felnőnek, hitük tájékozódási pont nélkül marad. Nem gondolhatnánk ebben az összefüggésben arra, hogy a legszükségesebb imádságok mellett megtanítsunk egyes — hitünket igen tápláló — evangéliumi szövegeket is?

3) Mindazok, akiknek tanácsát kikértük, hasonlóképpen hangsúlyozták annak szükségét, hogy a katekézist élő keresztény közösségek hordozzák és támasszák alá. Az első ilyen közösség természetesen maga a család, az elsődleges tűzhely, ahol a hit mintegy ozmózis révén terjed, szívódik fel. Hála Istennek, mindinkább látni vallásos élettől éltetett otthonokat, ahol a kereszténységet szülők és gyermekek közösségben élik, a családi ima és másokért vállalt önfeláldozás szellemében. De szükséges, hogy a családi közösség maga is támaszt találjon más családoknál. Együtt alkotnak különböző formákban s emberi lehetőségek szerint élő keresztény közösségeket. Ezek a földkerekségen szinte mindenütt életre kapnak. A születő Egyház első keresztény közösségeire emlékeztetnek. Elsősorban ők hordozzák a jövőbe vetett reményünket, ők ennek kezesei.

4) Hogy feledkezhetnénk meg arról a próbálkozásról, amelyet házastársak és fiatal felnőttek plébániák százain kísérelnek meg, előkészítve a fiatalokat hitük megvallására (a bérmálásra)? Legtöbbször elbűvöli őket ez a lenyűgöző vállalkozás, amelybe belevetették magukat. Új lelkületre tesznek szert, s újra fölfedezik a hit gazdagságát, amikor a fiatalsággal fölfedeztetik. Ez a kísérlet

újabb bizonyíték arra, hogy aki hitét közölni próbálja, az saját magának is fölfedezi. A kereszténnyt nem járta át teljesen az evangélium, amíg ő maga is nem evangéliumhirdető.

5) Végül — ugyancsak a felnőttek szemszögéből — annak az óhajnak adok kifejezést, hogy a szinódus vizsgálja meg ebben az évben azt az előterjesztést, amelyet már az 1974-es szinódusnak tettünk a felnőtt katekumenátus megújításának szükségességéről. Azokról a felnőttekről van szó, akik meg vannak keresztelve és bérmálva, de segítségre van szükségük, hogy teljes személyes felelősséggel vállalják előbbi elkötelezettségüket.

Maga a Szentatya hívta fel a figyelmet erre az új katekumenátusra, amit különféle módon lehet felfogni, de napjainkban elengedhetetlennek látszik a keresztény életerő teljességéhez. (L'Osservatore Romano, 1977. jan. 13.) Számtalan ilyen irányú próbálkozás folyik a világ minden táján a karizmatikus megújulás keretében. Remélhetem, hogy a püspökök közelről tanulmányozzák ezeket a próbálkozásokat, amelyek bátorításukat és lelkipásztori bölcsességüket igénylik?

SZENT ÁGOSTON TANÁCSAI A HITOKTATÓNAK

Szent Ágoston aránylag rövid írása „A hitjoncok bevezető oktatásáról" (De catechizandis rudibus) rendkívüli jelentőségű a hitoktatás történetében. (A „rudis" itt nem a tanulatlan embert jelenti — a mű kifejezetten beszél művelt emberek oktatásáról is —, hanem azt a hitújoncot, aki a szorosabb értelemben vett „catechumenatus"-ba való felvétel előtt bevezető oktatásban részesül.) A mű, amelyet Ágoston Kr. u. 400 körül írt egy Deogratias nevű karthágói diákonus kérésére, egyszerre elméleti és gyakorlati: első része a bevezető hitoktatás tartalmát és a hitoktató helyes beállítottságát tárgyalja (cp. 1—15), második része pedig egy hosszabb (cp. 16—25) és egy rövidebb (cp. 26—27) „mintaoktatás" szövegét adja példaképpen. Ágoston írása egyik legértékesebb forrásunk a keresztény hitoktatás megismeréséhez, de ugyanakkor rendkívül mély és meglepően időszerű meglátásokat is tartalmaz a hitoktatás teológiai és lélektani problémáira vonatkozóan.

A hitoktatás t a r t a l m á t illetően Ágoston, a Szentírást követve, elsősorban az üdvösségtörténet fő eseményeit mutatja be — a teremtéstől egészen az Egyház korabeli helyzetéig —, és ehhez fűzi a kereszténység erkölcsi követelményeinek és az örök boldogság reményének leírását. A központi téma, amely mindent egyesít, Isten szeretete, amint Krisztusban megnyilvánult számunkra:

Krisztus elsősorban azért jött, hogy az ember megismerje, hogy Isten mennyire szereti őt; megismerje, hogy szeretetre gyulladjon Az iránt, Aki őt előbb szerette, és Őmiatta és az Ő példájára szeresse felebarátját . . . Az egész Ószövetség az Úr eljövetelét hirdeti előre, az Újszövetségnek pedig minden írása Krisztusról szól és szeretetre buzdít. Világos tehát, hogy nemcsak az egész törvény és a próféták — ami még az egyetlen Szentírás volt, mikor az Úr ezt mondta — alapszik az Isten és a felebarát szeretetének kettős parancsán (Mt 22,40), hanem ugyanúgy mindaz, amit később üdvösségünkre írásba foglaltak és ránk hagyományoztak . . . Így tehát az ószövetségben az

új van elrejtve (latet), az újban pedig az ó lesz nyilvánvalóvá (patet) . . . Ezt a szeretetet tedd céloddá, erre vonatkoztass mindent, amit csak előadsz, s úgy mondj el mindent, amit mondasz, hogy akinek beszélsz, az a hallottak alapján higgyen, hitből reméljen és remélve szeressen (Cp. 4).

A hitoktató beállítottságára vonatkozóan Ágoston már műve elején így fogalmazza meg a fő problémát:

Mert valóban sokkal szívesebben hallgatnak minket, mikor magunk is élvezzük az oktatást. Örömünk megérződik előadásunkon: mi könnyebben adjuk, és a hallgatók jobban elfogadják . . . Főgondunk tehát ez: hogyan tudjuk elérni, hogy a hitoktató örömmel (gaudens) tanítson? . . . Kéznél van erről a parancs: „Isten a vidám adakozót szereti" (2Kor 9,7). Ha már az anyagi javakra vonatkozóan is, mennyivel inkább a lelkieket illetően!

A későbbi fejezetekben Ágoston részletesen elemzi a hitoktatás belső lélektani nehézségeit:

A fő panasz, amit tőled hallottam, hogy mikor bevezető oktatást adtál a keresztény hitről, előadásod szegényesnek és értéktelennek látszott saját magadnak. Ez nem abból eredt, hogy nem volt mit mondanod — hiszen tudom, jól elő vagy készülve ezekben a dolgokban —, se nem abból, hogy nem tudtad előadni mondanivalódat, hanem belső kedvetlenségből (taedium). Vagy azért, mert jobban örvendeztet és leköt minket az, amit belsőleg csendben meglátunk, és nem akarjuk, hogy helyette hangos beszéddel kelljen ezt elégtelenül kifejeznünk; vagy pedig azért, mert még akkor is, amikor kellemes a beszéd, jobban esik hallgatni vagy olvasni mások jobban kifejezett, gond és aggodalom nélkül rendelkezésünkre álló szavait, mint hirtelenjében szavakat keresni mások értelme számára, anélkül, hogy tudnánk, megtaláltuk-e a helyes kifejezéseket, és hogy haszonnal fogják-e hallgatni. Vagy végül azért, mert amit a hitújoncoknak kell tanítanunk, az nekünk már annyira jól ismert és felesleges saját fejlődésünkhöz, hogy unjuk gyakori ismétlésüket, és a megszokott és mintegy gyerekes dolgokkal érettebb értelmünk már nem szeret foglalkozni. Az előadót elkedvetleníti az is, ha a hallgató nem reagál, — vagy mert tényleg nem érintették a mondottak, vagy nem mutatja semmi jelét, hogy érti, vagy tetszik, amit mondunk. Nem mintha emberi dicséretre kellene vágynunk, de mivel Isten ügyét szolgáljuk, és mennél inkább szeretjük azokat, akiknek beszélünk, annál inkább kívánjuk, hogy tessék nekik az, amit üdvösségükre elébük tárunk. Ha pedig ez nem sikerül, elszomorodunk, belefáradunk az oktatásba és letörünk, mert úgy látszik, hogy hiába fáradozunk (Cp. 10).

Ágoston elsősorban Krisztus példájában látja az orvosságot:

Mert bármilyen messze is van a mi kimondott szavunk értelmünk gyorsaságától, még sokkal inkább különbözik a halandó test az Istennel való egyenlőségtől. És mégis, bár Istennel egyenlő volt (ti. Krisztus), „kiüresítette magát, szolgai alakot öltött — egészen a kereszthalálig" (Fil 2,6-8). Miért, ha nem azért, mert „a gyöngék közt gyönge lett, hogy megnyerje a gyöngéket" (1Kor 9,22)? (Cp. 10.)

Az örömet végső fokon a szeretetből meríthetjük:

Ha unjuk gyakran ismételni azt, ami megszokott és gyerekeknek való, alkalmazkodjunk hallgatóságunkhoz testvéri, atyai, anyai szeretettel; és ha szívben egyesültünk velük, még nekünk is újaknak fognak tűnni ezek a dolgok. Mert a lélek együttérzése olyan erős, hogy amikor beszédünk hatással van rájuk, és az ő tanulásuk ránk, akkor mintegy egymásban lakunk, úgy, hogy ők is mintegy velünk együtt mondják, amit hallanak, és mi is mintegy velük együtt tanuljuk, amit tanítunk. Ugye gyakran megtörténik, hogy valami tágas és szép városi vagy vidéki látkép mellett, mivel sokszor láttuk, élvezet nélkül elmegyünk? De ha másoknak mutatjuk meg, akik még nem látták, a mi élvezetünk is felújul az ő új élvezetükkel? És ez annál inkább így történik, mennél közelebbi barátság fűz össze bennünket, mert a szeretet köteléke által mintegy bennük létezünk, s ennek arányában számunkra is újjá válik, ami régi volt . . . Mennyivel inkább örvendeznünk kell tehát, mikor az emberek magát Istent kezdik megismerni! (Cp. 12.)

Még saját bűneink sem vehetik el tőlünk ezt az igazi örömet:

De ha a levertség saját tévedésünk vagy bűnünk miatt fog el bennünket, emlékezzünk nemcsak arra, hogy „a megtört lélek áldozat Istennek" (Zsolt 50, 19), hanem arra is, hogy „amint a víz eloltja a tüzet, úgy az alamizsna eltörli a bűnt" (Sir 3,33), és hogy „irgalmat akarok, nem áldozatot" (Óz 6,6) . . . Hacsak nem vagyunk olyan ostobák, hogy azt higgyük, készségesebben kell sietni a kenyérrel, amely az éhező gyomrát tölti meg, mint az Isten szavával, amellyel a leckét oktatjuk . . . (Cp. 14.)

Ágoston szavai hozzánk is szólnak:

Ilyen és az ezekhez hasonló meggondolások elhessegetik a kedvetlenség felhőit, és megadják a helyes beállítottságot a hitoktatáshoz, hogy így amit készségesen és örömmel nyújtunk, azt élvezettel fogadják be. Mert mindezt nem annyira én mondom neked, hanem maga a Szeretet mondja mindannyiunknak, az a szeretet, amelyet a nekünk adott Szentlélek árasztott ki szívünkbe (Cp. 14).

Migne, Patrologia Latina 40, 309kk. Jó fordítás és hasznos kommentár: J. P. Christopher (kiadó és ford.), St. Augustine: The First Catechetical Instruction (Westminster, Md.: Newman, 1946).

Fordította és kommentálta Balás Dávid

TERÉZ ANYA KERESZTÚTJA

Philadelphiai Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus, 1976

Jézus azt mondotta: „Ha tanítványaim akartok lenni, vegyétek föl a keresztet, és kövessetek engem." Mielőtt fölvette a saját keresztjét, már tisztában volt vele, hogy szükségünk van Örá, hogy különben nem tudnánk őt követni, nem lennénk képesek végigjárni a magunk keresztútjának állomásait.

Az élet kenyerévé tette magát, és azt mondta: ha nem eszitek a testemet és nem isszátok a véremet, nem élhettek, nem tudtok követni. Nem lehettek a tanítványaim.

Ma Öneki magának ugyan már nem kell fölvennie a keresztet, fölmenni a Kálváriára és végigjárni keresztútja állomásait, — de benned és bennem szenved, tovább éli, újra éli szenvedését.

A fiatal gyerek, az éhes kisgyerek, aki morzsáról morzsára eszegette meg a darab kenyeret, mert félt, hogy elfogy, és megint csak éhes lesz. Ez volt a keresztút első állomása.

Látom ezt? Igen gyakran nézünk — és nem látunk. Valamennyiünknek föl kell vennünk a keresztet, valamennyiünknek követnünk kell Krisztust a Kálváriára, ha fel akarunk támadni Vele. És úgy gondolom, ezért adta nekünk Jézus halála előtt a testét, a vérét: hogy éljünk, hogy legyen bátorságunk, hogy legyen életünk, hogy tudjuk hordozni a keresztet, és lépésről lépésre követni Őt.

Keresztutunk állomásain ott látjuk Jézust szegényen, éhesen, leroskadva. Ott vagyunk-e, hogy segítsünk Neki? Ott vagyunk-e az áldozatunkkal, a kenyerünkkel, valóságos kenyerünkkel? Ezer meg ezer ember az életét adná egy darab kenyérért. Ezer meg ezer ember az életét adná egy kicsike szeretetért, egy csepp elismerésért. Ez a keresztút egy állomása: Jézus, amint leroskad az éhesekben.

És ott a keresztút negyedik állomása, ahol Jézus édesanyjával találkozik. Anyja vagyunk-e a szenvedőnek? Szerető, megértő anyja? Ott vagyunk-e megértően fiataljaink mellett, ha elesnek, ha magányosak, ha nem kívánatosnak érzik magukat? Mellettük vagyunk-e?

Cirenei Simon fölvette a keresztet és követte Jézust, segített hordozni keresztjét. Amit ebben az évben a szeretet jeleként tettetek — az az ezer és millió dolog, amit felajánlottatok Jézusnak a szegényekben — azzal Cirenei Simon voltatok, mindennap, minden cselekedetben.

És Veronika. Veronikájuk vagyunk-e szegényeinknek? A magányosaknak, a nemkívánatosaknak. Ott vagyunk-e, hogy letöröljük könnyüket? Ott vagyunk-e,

hogy megosszuk szenvedésüket? Velük vagyunk-e? Vagy a büszkék közül valók vagyunk, akik elmennek mellettük, néznek és nem tudnak látni.

Jézus újból elesik. Hányszor szedtünk föl embereket az utcáról, akik addig úgy éltek, mint az állatok, és úgy szeretnének meghalni, mint az angyalok. Ott vagyunk-e, hogy fölemeljük őket? Itt, a ti országotokban, látjátok-e az embereket, amint ott ülnek a parkban, egyszál magukban, szeretet híján, gondozás híján, nyomorultul. Azt mondjuk rájuk: részegesek. Nem bánom. Ez Jézus, akinek a kezedre van szüksége, hogy letörölje azt az arcot. Ott vagy-e, hogy megtedd, vagy elmégy mellettük?

Jézus ismét leroskadt, érted és értem. Megfosztották ruháitól. Ma a kis gyermeket születése előtt megfosztják a szeretettől. Meg kell halnia, mert mi nem kívánjuk ezt a gyermeket. Mezítelenül kell járnia, mert nem kívánjuk. És Jézus elfogadta ezt a szörnyű szenvedést. A meg nem született gyermek azért fogadja el a rettenetes szenvedést, mert nincs választása. De nekem van választásom, hogy kívánjam, hogy szeressem, hogy megtartsam. A fivéremet, a nővéremet.

A keresztre feszített Jézus. Hány fizikailag vagy elmebelileg fogyatékos ember — fiatal is — tölti meg a kórházakat! És hányan vannak a saját otthonunkban? Legalább meglátogatjuk őket? Elmegyünk valamikor is, hogy megosszuk velük ezt a keresztre feszítést? Van tudomásunk erről? Hisz Jézus azt mondta: Ha tanítványaim akartok lenni, vegyétek föl a keresztet és kövessetek. És ezt úgy értette, hogy vegyük föl a keresztet és adjunk enni neki a szegényben, ruházzuk a mezítelenben, vegyük be a házunkba, az otthonunkba, és fogadjuk magunkénak.

Induljunk hát neki a keresztút állomásainak bátran és nagy örömmel, mert mienk Jézus a szentáldozásban. Mienk Jézus, az élet kenyere, hogy életet adjon, hogy erőt adjon, hogy erőnk legyen, mert az ő öröme a mi erősségünk és az ő szenvedése az erőnk. Nélküle semmit sem cselekedhetünk.

Ti fiatalok, akik tele vagytok szeretettel és erővel, ne pazaroljátok energiátokat haszontalan dolgokra. Nézzetek és lássatok. Nézzétek és lássátok meg fivéreteket és nővéreteket. Nemcsak ebben az országban. Nemcsak az otthonotokban. Nézzetek és lássatok. Mindenütt vannak rátok tekintő éhes emberek. Vannak rátok tekintő mezítelenek. Vannak rátok tekintő otthontalanok. Ne fordítsatok hátat a szegényeknek, mert ők a Krisztus.

LITURGIA ÉS KATEKÉZIS

Bármennyire is tagadni szeretnők, el kell ismernünk, hogy mi, mai keresztények egy mindinkább elkereszténytelenedő vagy legalábbis elközömbösödő társadalomban élünk. Az Egyháznak égetően fontos feladata most egyrészt a hithirdetés — nemzetközi szóval „evangelizáció" — a kívülállók között, akik még nem ismerték fel Jézus Krisztus személyiségének és a megváltás öröm-

hírének jelentőségét, másrészt pedig a hitoktatás — „katekézis" — azok között, akik legalább a keresztség révén már az Egyházhoz tartozónak vallják magukat. Az 1977 szeptember 30-ára összehívott püspöki szinódus tárgysorozatán is a katekézis problémái szerepeltek.

Hitoktatást minden életkornak!

Napjainkban, amikor ennyire tisztán látjuk a hitoktatás fontosságát, nem szabad azzal ámítanunk magunkat, hogy a gyermekek hitoktatásának biztosításával megtettük a magunkét. A gyermek felfogóképességéhez mért hitoktatás, bármennyire is súlyos kötelessége a szülőknek, és lehetővé tételéért bármily szívósan fáradozik a Szentszék és minden helyi főpásztor, legalább annyit ért, mint amennyit használ, ha nem folytatódik egyre magasabb szinten, a serdülő fiatalság és a nagykorú hívek szellemi igényeihez és problémaérzékéhez alkalmazkodva. A gyerekes köntösbe öltöztetett vallási ismeretekből, ha módszeresen tovább nem fejlesztjük őket, kinőhet az ember, mint ahogy kinövi kisgyerekkorának cipőjét-ruháját. A kinőtt ruhaneműt az ember eldobja magától, vagy — ha egy boldogabb életszakasznak kijáró visszavágyódással kedves emléknek tekinti is — nem viseli tovább. Van ugyan, hála Istennek, számos olyan ember, aki hűségesen őrzi a gyermekkorában elsajátított vallásosságot, mert úgy találja, hogy neki így is jó. Aligha jó azonban másokra való tekintettel. A perszeverálódott gyerekkori gondolkodás és cselekvésmód nem toboroz. Hiányzik belőle az érdeklődést és rokonszenvet keltő vonzóerő.

A gyermekkori hitoktatás ezenkívül is szükségképp hiányos marad. Hogy egyebet ne említsünk, gondoljunk csak arra, hogy mily sok keresztény tudja ma is elsorolni a mózesi tízparancsolatot, és ugyanekkor mennyire lámpával kell keresnünk azokat a híveinket, akik ugyanígy el tudják mondani a jézusi nyolc boldogságot, noha már az újszövetség korában élünk. Csakhogy a tízparancsolatot könnyű akár gyermeki szinten is megtanítanunk, míg a nyolc boldogság megértéséhez a meglett ember lelki érettsége szükséges.

Fontos tudnunk, hogy a keresztény múltban volt már egy korszak, amikor az Egyháznak kisebbségi sorsban és közömbös vagy éppen ellenséges környezetben kellett élnie, de ugyanakkor jól megoldotta a felnőttek hitoktatásának feladatát. Tiszteletet ébresztő, nagy toborzóerejű keresztény nemzedéket tudott nevelni. Ez a történelmi korszak a keresztény ókor volt, hitoktatásának módszere és kerete pedig a liturgia. Gyermekek keresztelése akkortájt ritkaságszámba ment, a felnőtt „keresztények" túlnyomó része pedig nem is volt megkeresztelve, hanem hosszú éveken át csak készült rá. A hit és erkölcs oktatása a keresztségi készület szertartásaival egybekapcsolva folyt, a továbbképzést pedig a vasárnapról vasárnapra ismétlődő miseliturgia adta meg. Ez akkor olyannyira elégnek bizonyult, hogy sem gyerek-hitoktatást, sem teológiai papképzést nem ismertek.

Maga VI. Pál pápa hangsúlyozta 1977-ben az észak-francia püspökökhöz intézett szózatában a liturgia adta lehetőségeket a hitre nevelés terén. Ezeket

a végsőkig ki is kellene aknáznunk, minthogy a templomainkba járó úgynevezett „hivők" — a pápa szóhasználata szerint — „korántsem állnak az ünnepelt természetfölötti valóságok magaslatán".

Lássuk tehát, mi mindenben lát el a liturgia hitoktatói feladatokat! Ne a homíliára, a liturgiai szentbeszédre gondoljunk most elsősorban, bár az is hitoktató alkalom hanem azokra a további mozzanatokra, amelyek a miseszövegben és a miseszertartásokban a prédikálástól függetlenül, rejtett katekézisként adva vannak.

Liturgia és szentírásismeret

Elsősorban a liturgia nyújtja a Szentírás helyes ismeretét. Manapság világszerte sok bibliakiadvány kapható. Divat lett Szentírást vásárolni, amely aztán többnyire érintetlenül díszeleg a könyvespolcon. De akárhányszor az egyénileg búvárkodó sem kapja meg belőle azt, amit vár. A Szentírás ugyanis mindenekelőtt közös olvasásra való. Már Izrael közösen olvasta azokon a zsinagógai összejöveteleken, amelyekből a keresztény igeliturgia, a mi szentmisénk első főrésze kinőtt. Az őskeresztténység közösben hallgatta nemcsak az apostoli leveleket, hanem még az evangéliumokat is, amelyek kezdetben, évtizedeken át csak élőszóbeli oktatások voltak, és így nem is lehettek egyéni olvasgatás tárgyai.

A szent szövegek az üdvösségtörténet termékei, és üdvösségünk nagy eseményeinek emlékét ünnepelve érthetők igazán. Isten különben sem egyének kezére bízta a Szentírást, hanem az Egyház ölébe tette le: a tanító egyházra bízta. A II. vatikáni egyetemes zsinat bőkezűen meg is terítette számunkra az ige asztalát. A naponkint misére járó hívő megismerkedik immár a biblia minden könyvével; sőt a csak-vasárnapi és ünnepi templombajárók (ha ezenkívül nagypénteken is ott vannak) már teljes egészében hallhatják a négy evangéliumot. Mérhetetlenül fontos az értelmes és szépen színezett felolvasás. A rossz beszédtechnikájú misező őszinte beismeréssel engedjen át minden lehető szerepet a szép szó mesterségéhez jobban értő világi híveknek. A híveit ismerő lelkipásztor némi utánajárással — legalábbis városhelyen — fog találni alkalmas felolvasókat akár a serdültebb ifjúság, akár például nyugdíjas korú ügyvédek, színészek vagy pedagógusok körében. Ha szükséges, ne sajnáljuk a költséget a jól kikísérletezve elhelyezett és torzítás nélkül működő hangerősítő berendezéstől sem! Amikor pedig a szent szöveg megértése nehézséget okoz, ne restellje a misező hétköznap sem elmondani a néhány nélkülözhetetlen magyarázó szót! Fontos küldetést teljesítenek a papnevelők, amikor a szemináriumban a mindennapi közös liturgiák során erre a feladatra tervszerűen és gyakorlatilag felkészítik növendékeiket; de a főpásztorok is, ha megfelelő kiadványok formájában a papság kezéhez juttatják a korszerű katolikus szentírásmagyarázat eredményeit.

Isten szavát azonban nemcsak értve, hanem imádkozva és elmélkedve kell olvasnunk és hallgatnunk. Ezt célozza a múltból, Szent Ambrus és Szent Ágos-

ton korából felújított válaszos zsoltárok gyakorlata. Mulasztást követnek el a lelkipásztorok, ha a miseolvasmányos könyvben található válaszos zsoltárokat elhagyják, vagy semleges töltelékknek tekintve egyéb énekkel helyettesítik. Még az engedélyezett, de kezdeti átmenetnek szánt „típus-zsoltárok" sem pótolják azt, ami nagy gonddal összeválogatva, éppen az elhangzott olvasmány imádságos, elmélkedő elmélyítésének van tervezve. Az is hiba, ha — rövidítés kedvéért — elhagyatja a misező a vasárnapi első olvasmányt, noha az legtöbbnyire rá van az evangéliumra hangolva, és beszédesen tanítja ó- és újszövetség egybetartozását. Ha a „lelkipásztori ok" igazán fennforog, inkább a szentleckét hagyjuk el!

Hittan és imádságpedagógia a liturgiában

A miseliturgia szövegei továbbá az olvasmányoktól eltekintve is közölnek, mégpedig életszerűen, gyakorlatilag, imádságba foglalva közölnek hittani ismereteket: kiváltképp az ünnepek prefációi. Persze nem terjengősen, hanem klasszikus tömörséggel. A lelkipásztor jól teszi, ha a felajánló könyörgés végeztével a hívekhez fordul, és a szükséges néhány mondattal előre feloldja a prefációban foglalt tanítást, — ha ugyan már a homíliában nem tette meg. Egyébként most, felajánlás után van az elbocsátásig utoljára alkalmunk az ilyen „formabontásra", amikor a hívekhez saját szavainkkal szólhatunk. E tekintetben csak a kisgyermekek számára mondott mise a kivétel, ám ezek a „gyermekmisék" nem vasárnapokra vagy ünnepekre, és nem is az egész hívőközösség elé valók.

Vasárnapról vasárnapra váltogassuk a négy misekánon mondását! Így ez a fontos tanításokat tartalmazó központi rész is figyelmet keltő változatossággal hangzik majd el. Nálunk Magyarországon a templomba járó hívek túlnyomó többsége olyan jó oktatásban részesült a bibliai történetekből, hogy nehézség nélkül érteni és élvezni tudja a negyedik áldozatbemutató hálaimádságot is.

Az ágazatos hittanítás mellett sokat tesz a liturgia a helyes imádkozásra való nevelés terén is. A kereszténység nem magánügy, hanem lényegesen közösségi vallás. Az igazi keresztény imádkozás is a közös imádság. Krisztus Urunk ilyenre tanított a Miatyánkban. A keresztény lelkület hiányosságára vall, ha valaki nem szeret másokkal együtt imádkozni. A liturgia az együttimádkozás nagyszerű iskolája. De elsajátítja belőle az ember azt is, hogy a kérő imádságnál előbbre való a dicsőítés, a hálaadás és az engesztelés: csupa olyan mondanivaló, amire az átlag-hívőnek jóformán még szókincse se lenne a liturgia nélkül. A kérések előterjesztése tekintetében pedig itt szokja meg, hogy előbbre valók a lelki javak a földieknél, a közösségiek az egyénieknél.

A liturgia keresztény közösségtudatra nevel

De a liturgia legnagyobb tanítása az, hogy mi keresztények testvéri közösség vagyunk, és ezt a családias egybetartozást ki is tudja alakítani belőlünk. Amikor a lelkipásztor megnyitja az összejövetelt, és a jelenlévők felé fordulva kitárt karral az apostoli köszöntéssel üdvözli őket, máris testvéri közösséget

formál belőlük, amelyben titokteljes módon jelen van az egész Egyház. Jelen van, és egyre inkább érezteti is magát: nemcsak az ige és az áldozás asztaláról való közös részesedésben, hanem a feleletek közös mondásában, az üdvözlések megválaszolásában, a kölcsönös béke-köszöntésben, a szíveket összemelegítő közös éneklésben, de még a közös keresztvetésekben, felállásokban és leülésekben, sőt éppen a nagyszámú jelenlévő látásában is. A pápa ajánlja, hogy csökkentsük a gyér látogatottságú misék számát. Ne fosszuk meg híveinket a sokakkal való együttlét egyháztudatra nevelő erejétől!

Csökkentsük a mise klerikális jellegét is! Főként a fiatalokat bosszantja, ha állandóan csak a pap hangja hallatszik. Minden olvasmányt más valaki olvasson! Állítsunk az emelvényre széphangú külön zsoltárénekest! Az Egyetemes könyörgés imaszándékait akár két hang is olvashatja: egy férfi és egy nő felváltva. Az ilyesmi némi gondot ád, de megéri. Egy-egy gyakorlati lépés annak tudatosítására, hogy mi együtt alkotjuk az Egyházat, és tevékeny tagjaivá kell lennünk.

Medvigy Mihály

A KATOLIKUS PAPOK CÖLIBÁTUSÁNAK KÉRDÉSÉHEZ

Richard Egenter professzor a „Stimmen der Zeit" c. folyóirat 1977 szeptemberi számában egy cikket tett közzé a cölibátus fakultatívvá tétele érdekében. Ezt megküldte Ratzinger bíborosnak. Érseke nyílt levélben válaszolt a folyóirat novemberi füzetében. Miután megköszönte a küldeményt és a tanulmány tárgyilagos hangvételét, a következőkben alapozza meg a saját ellentétes véleményét:

Mindenekelőtt csodálkozom, hogy Ön is azt a régi érvelést veszi elő, amely szerint a „kötelező cölibátus" megszüntetése annál inkább teret biztosítana a világi papok önkéntes cölibátusának. Ezt a kérdést a felvilágosodás kiadósan és világos eredménnyel tisztázta, mint P. Picard legfrissebb könyvében leírja. Érdemes elolvasni ezt a monográfiát: Cölibátusvita a felvilágosodás korának katolikus Németországában (Düsseldorf 1975). Picard a következő eredményre jut: „Az eddigi történelmi tapasztalat nem támogatja azt a nézetet, hogy a világban élő papok cölibátusát részlegesen kell megvalósítani. A kérdés így még mindig úgy hangzanék, mint 150 évvel ezelőtt: Lehet-e a tetszőleges cölibátus átmeneti megoldásnál több?" (382) Különben már a reformáció kikísérletezte ezt a kérdést: itt sem bizonyult lehetségesnek, hogy az intézményes gyökér nélküli cölibátust életképessé tegyék. Egyébként érdekes, mennyire hasonlítottak az akkori érvek a mostaniakhoz, és milyen kevés hitelt adhatunk látszólag biztos történelmi jóslatoknak. Így pl. a torgaui cikkelyekben a következő, mai korelemzésekre emlékeztető mondat áll: „Jól látjuk, mennyi jó származik ebből, és attól kell tartanunk, hogy ha továbbra is megtiltják a házasságot, még rosszabb lesz, mert a világ annál gyöngébb, minél tovább tart." Melanchton a CA XXII-ben így érvel: „A jövőben pap- és plébánoshiány lesz, ha a házasságnak ez a kemény tilalma még tovább tart." A megújult egyház,

amely újból bizalmat és erős hitet tudott adni a fiatalembereknek, hamarosan meghazudtolta ezeket a jóslatokat. A dolog magva azonban a következő: Ha a világi papok cölibátusa nem közös egyházi forma, hanem magánjellegű döntés, akkor elveszíti lényeges teológiai tartalmát és elhatározó személyi megalapozását. Mert akkor már nem az Egyháztól hordozott jel többé, hanem egyéni különcséggé válik. Már nem jel-értékű lemondás a hitben átvett szolgálat kedvéért, hanem egyéni bogár, és ezért minden ok megvan rá, hogy eltűnjék.

Ezzel elérkeztem ahhoz a kijelentéséhez, hogy ha a cölibátus tetszőlegessé tétele esetében a papok nagyrésze ténylegesen megházasodnék, akkor itt az emberi jogok megsértéséről van szó, „mert akkor a törvényt olyan embercsoportra rónák, amely önmagában nem lenne kész lemondani a házasság alapvető emberi jogáról". Beismerem, csak nehezen tudom megérteni ezt az érvelést. Mert először is itt lényegében a jövendő papokról van szó, nem a már fölszenteltekről, akik bizonyára nagyrészt kitartanának döntésük mellett. Fontosabb azonban a dolog elvi oldala: Az Ön érvelése föltételezi, hogy csak olyan emberek valók cölebsnek, akik amúgy sem akarnak vagy tudnak megházasodni. Ezzel pedig fejetetejére áll minden. A cölibátus csakis azáltal és éppen azzal lesz erkölcsileg és vallásilag jelentős, hogy olyan emberek, akik magában véve képesek és készek lennének a házasságra, Istenért és az ő szolgálatáért lemondanak a házasság alapvető emberi értékéről. Ha a cölebsek csoportja agglegényegylet, akkor semmit sem ér. Csakis azáltal válik jelentőssé, hogy emberek az Úrért, az Úrba vetett reményük közös egyházi jele gyanánt feláldozzák azt, amit nem hoznának áldozatul, ha ez a közös és nyilvános jel nem biztosítana nekik új feladatot és a beteljesedés újfajta módját.

Az ilyen megfontolások hátterében a karizmának olyan fogalma áll, amely ugyan megfelel a mai divatos teológiának, de nézetem szerint teljesen hamis. Amikor Ön a cölibátus karizmájáról beszél, az olyanformán fest, mintha ez a karizma természeti adottság lenne, amely úgy van meg az emberben, mint ahogy foga vagy szeme van. Persze a fogunk is kieshet, a szemünk meggyengülhet, vagyis a természet adományai sincsenek csak egyszerűen adva, hanem ápolásra szorulnak. De a karizma lényegéhez akkor kerülünk egy lépéssel közelebb, ha meggondoljuk, milyen alakban lesznek az „adottságok" az ember osztályrészévé. Max Reger szava: „A lángész: szorgalom", talán túlzott, de annyi igaz, hogy a szellemi adottságok úgy vannak rábízva az emberre, hogy át kell őket élnie, meg is kell szenvednie. Elsatnyulhatnak vagy beérhetnek, de az utóbbi sohasem történik saját állhatatos és türelmes küzdelmünk nélkül. A karizma még törékenyebb jószág; mindenesetre nem mondhatjuk egyszerűen, hogy „megvan". A nőtlenség „karizmája" ezt jelenti: az Úrral és önmagammal vívott küzdelemben, az Egyházzal közös hitben és vele együtt élve, az Egyház tagjaitól, az ő imájuktól, szavuktól, szolgálatuktól és szenvedésüktől hordozva átadom magam egy nekem szóló hívásnak, és megállom ezt a hivatást minden kiterjedésében, beleérlelődöm napról napra, visszaesésekkel

és föllendülésekkel, esőben és napsütésben, mint ahogy az érlelődés folyamata lényegesen magával hozza. Ezért olyan fontos, mit mondanak el vagy mit hallgatnak el ezzel a témával kapcsolatban az Egyházban. Mert ez beleépül az egyes ember „karizmájába", amely egyházi és nem természetes jelenség, — egyházi, mert a Lélek felé az Egyház közösségében van utunk, és a Lélek az Egyház közösségén át közli magát velünk. És minthogy így van, azért cafattá beszélhetjük a fiataloknak a cölibátusba vetett bizalmát, — és akkor ez nem azt bizonyítja, hogy nincs „karizmájuk", hanem azt, hogy eltorlaszoltuk a karizma útját. Nem azért van ma kevesebb „hivatás", mint az Ön nemzedékében meg az enyémben, mert Isten kevésbé törődik az Egyházzal, vagy valami más elgondolása van a számára, hanem azért, mert az Egyház elfáradt, és nem engedi be őt. Hogyan döntsön egy fiatalember a cölibátus eszkatológikus kalandja mellett, ha maga az Egyház is mintha nem tudná, akarja-e még ezt? A döntés drámájában minden szónak megvan a súlya, és nagyon is könnyen megeshet, hogy éppen egy olyan pillanatban húzzuk ki a talajt valakinek a lába alól, amely végleg dönt az igen vagy nem, a kitartás ereje vagy a meghátrálás erőtlensége felől.

Végül pedig azt sem értem, amikor cikkében — mintha a torgaui cikkelyeket olvasná az ember — az a vélemény csendül föl: a világ olyan rossz lett, hogy a cölibátusnak már nem lehet benne igazi helye. Természetesen ma sok tekintetben összehasonlíthatatlanul nehezebb a helyzet, mint ötven éve. De az a szexuális elvadulás, amely termékeivel minden utcasarkon nyakonönti az embereket, a házasságnak éppen olyan ellensége, mint a cölibátusnak. Az a benyomásom, hogy Ön a házasságot túlságosan a „remedium concupiscentiae" (a vágy orvossága) szempontjából tárgyalja, pedig az legföljebb egy csücske. A házasságot is csak a mai „légkörrel" ellenkezve lehet élni. És az az elképzelés, amelybe az egyháziak olykor ringatják magukat: csak a házasságba kell menekülni, és minden problémának vége, — éppúgy félreismeri a mának az irányát, mint a házasság belső igényét, amelynek legerősebb támasza és igenlése éppen a cölibátus útján járók bátorsága és türelme.

Végül: természetesen előfordul elhibázott cölibátus és kedvezőtlen lélektani hatások olyan esetekben, amikor hamis elgondolással vállalták. De abból se csináljunk titkot, hogy a házasság sem mentes semmiképpen hasonló veszélyektől. És a negatívumokon túl ne feledkezzünk meg arról sem, mennyi érett és nagy személyiség nőtt fel a katolikus Egyház papságának iskolájában. Ha ezek nem lettek volna, akkor mi mindannyian sem találtunk volna rá ennek a korszerűtlen és éppen azért olyan korszerű kalandnak az útjára.

Végezetül még egyszer hangsúlyozom: megértem nemes és tárgyilagos felszólalását. De mégis fontosnak tartottam kimutatni: ma sem csak a korlátoltság és aggályosság szól a cölibátus mellett, hanem olyan súlyos értékek, amelyek nem véletlenül élték túl a századokat.

Szíves üdvözlettel és a legjobb kívánságokkal készséges híve az Úrban.

Joseph Ratzinger bíborosérsek

ILLÉS ÚTJA (1Kir 19,3-8)

A) Illés a régi próféták közé tartozik, mint Sámuel, Nátán, Elizeus. Nem abban a szoros értelemben vett próféta, mint Ámosz, Izaiás és a többi prófétai könyv szerzője, egészen Malakiásig. Maga a bibliai szöveg inkább „Isten emberének" vagy „látónak" nevezi. Illésről aránylag keveset tudunk; de egészen bizonyos, hogy az üdvösségtörténet egyik legnagyobb embere, — a biblia szerint úgy égett, mint a tűz. Egyéniségét természetesen jellemzi az a környezet, amelyben élt, valamint (elsősorban!) az Istentől rábízott sajátos hivatás. A 9. század közepén lépett fel; Áháb és Áházja szamariai királyok korában működött. Áháb szidoni királylányt vett feleségül, Jezabelt; felesége és apósa, a pap-király Etbaal iránti hálából templomot épített Baal tiszteletére. Baal és Ásera kultusza Palesztinában jóval az izraeliták megérkezése előtt már megvolt, és folyton kísértett. A király megalkuvó, kényelmes vallási szinkretizmusára Illés, az Isten embere, tiltakozással felelt. Már a neve valóságos életprogramot fejez ki; Eljahu ui. annyit jelent: Jahve az Isten. Illés alapvető élménye, prófétai hivatásának forrása az volt, hogy az élő Isten színe előtt áll. Ez nemcsak szokvány-kifejezés annak jelzésére, hogy szolgálati viszonyban tudja magát Jahvéval, hanem jóval több: büszke tanúságtétel arról az öntudatáról, hogy Urának bensőséges barátja. Könnyű elképzelnünk, hogyan nézte ez a szőrruhába és bőrövbe öltözött ember, a tiszta, szigorú jahvizmus híve, a Baal-kultusz otromba kifejezési formáit: a természeti erők istenítését, a kultikus prostitúciót, az orgiás eksztázisokat. A Királyok könyve közismert jellemző epizódot beszél el: Illés egyedül szembeszállt 450 Baal-pappal, kihívta, kigúnyolta, megszégyenítette őket, végül ellenük lázította a nép haragját, és kivégezte őket. Szüntelenül az istenismeret és az istenfélelem hatalmas szenvedélye hajtotta, a hagyományos Jahve-hit töltötte el. A habozó népet választás elé állította: vagy Jahve, vagy Baal. Egész életével és tevékenységével azt bizonyította, hogy Baal nem isten, és hogy olyan életbevágó ügyekben, mint szárazság, harmat és eső, betegség és egészség, minden Jahvétól függ.

B) A 450 Baal-pappal folytatott kármelhegyi vetélkedés után Illés prófétának menekülnie kellett Jezabel királyné haragja elől. A próféta ment, amerre éppen akarata vitte, és így elérkezett a júdeai Bersabéba. „Behúzódott egy napi járásnyira a pusztába. Amikor odaért, leült egy borókabokor alá, és a halálát kívánta. Azt mondta: ‚Most már elég, Uram! Vedd magadhoz lelkemet! Én sem vagyok különb atyáimnál'." Mint már mondottuk, Illésről kevés elbeszélés maradt fenn. Közös jellemzőjük az, hogy Isten embere szinte folyton úton van; szenvedélyesen és (látszólag) szeszélyesen, néha eksztatikusan menetel. Földi élete azzal ér véget, hogy menetelés közben egy szélvész elragadja. Egyetlen kivétellel mindig a prófétai hivatás hajtja; ez a kivétel éppen a mi szakaszunk, amelyben Illés menekül, az életét félti és menti. Arra a vidékre menekül, ahol a pátriárkák átvonulásuk során szentélyt építettek. A Negeb közelsége eszébe juttathatta az Egyiptomból kivonult ősöket is, akik

meghaltak a pusztában, az ígéret földjének küszöbén. Amikor már biztonságban volt, akkor sem hagyta el a csüggedés, sőt akkor tört ki rajta igazán. Elkeseredettsége önellentmondásos helyzetbe hozta: eddig az életét mentette, most viszont azt kiáltja az Istennek: Vedd el az életemet, elegem van belőle! A csüggedés főoka az lehetett, hogy a Jahve nevében Baalon aratott győzelem nem is volt olyan nagyon bizonyos és döntő, hiszen továbbra is Jezabel királynőé a hatalom. Illést elöntötte a frusztráció, a csalódottság, a halálvágy.

A bibliai szöveg így folytatódik: „Ezzel lefeküdt és elaludt. Egyszer csak angyal érintette meg, és így szólt hozzá: ‚Kelj föl és egyél!' Ahogy odapillantott, lám, a fejénél egy sült cipó (lepény) meg egy korsó víz volt. Evett is, ivott is, de aztán újra lefeküdt aludni." Illés úgy van ott a pusztában, mint egy halálraítélt. Jön azonban egy mennyei követ és megmenti. Lelket önt belé, enni- és innivalóról gondoskodik. A földi tragédiáról az ég felé, a reménység felé irányítja tekintetét. Szövegünk nagyon szűkszavúan és magától értetődő egyszerűséggel mondja el, hogy az angyal szavára a sivatagban egyszerre csak ott termett a lepény meg a víz. A csodát nem kutatja kíváncsian, hanem úgy fogadja és adja elő, mint titokzatos valamit. Illés viszont kiábrándítóan viselkedik: nem veszi észre az isteni gondoskodást, nem lepődik meg rajta, hanem miután jóllakott, nyugodtan alszik tovább. A különben olyan tüzes istenes emberből kihalt minden szenvedély, egészen eltompult a fáradtságtól és a kiábrándultságtól.

„Ám Jahve angyala másodszor is megjelent, megérintette és azt mondta: ‚Kelj föl és egyél! Különben túl hosszú lesz neked az út.' Fölkelt, evett, ivott, aztán negyven nap és negyven éjjel vándorolt ennek az ételnek az erejéből, egészen az Isten hegyéig, a Hórebig." Másodszorra a szerző néven nevezi a titokzatos hírnököt: Jahve angyaláról van szó. Jahve angyala maga Jahve. Az ószövetségben a „Jahve angyala" fogalom tette lehetővé, hogy az Isten transzcendenciáját megőrizve megjelenjék, és üdvözítő szándékát az emberek között megvalósítsa. Az elbeszélés további során, a teofániában már kifejezetten Jahvéról lesz szó. Amit az angyal másodszorra mond, az nem az első felszólítás egyszerű megismétlése. Illés elkeseredetten kiáltotta: Elegem van ebből az életből! Jahve most megfelel neki: Még hosszú út áll előtted! És ha eddig a magad kénye-kedve szerint meneteltél, ezentúl azért és oda fogsz menni, mert és ahova én akarom. Illés közben magához tért, megint igazi önmaga lett. Eszik, iszik, erőre kap, és kezd menetelni az Isten útján, az Isten hegye felé. Illés menetelése a nép pusztai vonulására emlékeztet: a titokzatos kenyér a mannára, a víz a sziklából fakasztott vízre, a 40 nap a pusztai bolyongás 40 évére vagy Mózesnek a Sinai hegyen töltött 40 napjára. Valójában 15 napos gyaloglással Bersabéból el lehet jutni a Sinai hegyre; a 40 tehát nyilvánvalóban szimbolikus szent szám. A Sinai hegy az Isten tartózkodásának helye. Illés tehát atyái nyomdokába lép, akik ugyanezen a helyen találkoztak Istennel. Viszszatér népének bölcsőjéhez; messze Baal szentélyétől, a hűtlen dinasztia fővárosától, messze az állhatatlan néptől, közvetlen élményben van része a

jahvista hit földrajzi és történelmi ősforrásánál. Megújulva hitében és küldetésében majd visszatér az északi királyságba, mert hiszen a próféta működési helye az emberek világa.

C) Olvasmányunknak van egy árnyoldala és egy fényoldala. Sötét, negatív témája az ember elcsüggedése, szorongása, konkrétebben szólva a próféta emberi korlátoltsága, emberi megrémülése attól, hogy fáradhatatlanul próbálkozzék, és hogy az Isten számtalan lehetőséggel rendelkezik. Illés nem legendás hős, mint talán Sámson, hanem magunkfajta ember; mint az ószövetség úgyszólván valamennyi nagy embere, ismeri a hivatáskrízist. Az elbeszélés nagyon szemléletesen érzékelteti ezt a válságot: a Baal papjain azelőtt aratott kármelhegyi diadal szertefoszlik, ha a borókafenyő szemszögéből nézzük. Hova lett az Isten? Az Istenbe vetett hit nem annyira készen adott igazság, mint inkább (néha keservesen) megélt igazság. — Az olvasmány fényoldala az Isten kegyelme. Mi a kegyelem? Istentől felkínált út, amelyen bizalommal meg kell indulnunk, elszakadva a borókafenyőtől. A kegyelem Isten erőt adó kenyere, a „kenyér" szót teljes sokrétű jelentésében véve. (Nem véletlen, hogy a 19. évközi vasárnap liturgiája ezt a szakaszt összefüggésbe állítja Jézus eucharisztikus beszédével. Ennek az előképi értelmezésnek mélyre nyúló gyökerei vannak a keresztény hagyományban, magában a trienti zsinat tanításában is.) A kegyelem Isten megjelenése a Hóreb hegyén: nem a viharban, nem a földrengésben, nem a villámban, hanem a lágy szellőben.

Nagy Ferenc

HÚSVÉT FELÉ

Beszélgettünk. Szavakról, fogalmakról, amelyek néha feltűnnek, és egy időre mintha alaptémáját adnák életünknek. Észre sem vettem, amikor kicsúszott a számon: „. . . és a feneketlen, sötét veremből pusztaság lesz . . ."

Mit is mondtam? Hogyan jutott ez eszembe?

A sötét verem, a feneketlen gödör — igen, ez jól ismert fogalom, de a pusztaság . . . ?

Igaz, hogy a puszta képe gyakran felbukkan, amióta Isten vándorló népéről beszélünk, de számomra soha semmit sem jelentett. Miért is kapcsolódott egyszerre a meghitt, jól ismert veremhez?

A gondolat nem hagyott nyugtot. Mit is jelent a verem? Mi is az a puszta?

Húsvét lett, mire megtaláltam a feleletet.

A verem nagyon szűk; a verem feneketlenül mély. A sötétség áthatolhatatlan, a mélységet fölmérni képtelenség. Sűrű, sötét, ismeretlen anyag örvénylik a mélyben. Kezünk vakon tapogatózik — nem ismeri föl, mi az, amit megragadott.

Merni kell, meríteni, szüntelenül. Ki kell merni a sötét iszapot . . . ki kell üríteni a gödröt!

Neked meg közben mászni kell a síkos, csúszós fal mentén fölfelé, a piciny fénypont felé, amely valahol elérhetetlen messzeségben pislog, — és mindig újra visszacsúszol az undorító, sötét anyagba, az áthatolhatatlan iszapba . . .

Soká, nagyon soká tart, mire mintha tágulna a tér, mintha áttetszőbbé válna az iszap. Kezded sejteni, hogy a mélységben, az iszap alatt van még valami — és ezt meg kell találnod, föl kell fedezned.

Lassan, lassan fölfedezed, hogy lent a verem mélyén, a valaha elérhetetlennek tartott mélységben, lakik valaki. Hogy minden keresésed arra irányul, minden találásod benne összpontosul.

Nem ismered fel tisztán. Csak sejted. A mindinkább áttetsző anyagon, léted lényegén át fölismered életed Értelmét, Okát.

Fölismered, hogy Ő az, aki a vermet belülről és felülről átvilágítja, a sötét és áthatolhatatlan anyagot áttetszővé teszi. Aki felszínre segített a gödör mélységéből.

A pusztaság határtalan. Térülhetsz-fordulhatsz, járhatsz, amerre akarsz. Van hely, és határok nem állnak eléd.

A pusztában világos van. Az ég kék. Nappal meleg van. Néha a hőség tikkasztó. Megéhezel, megszomjazol, — nincs, ami éhségedet, szomjadat olthatná. A tikkasztó hőség néha csalóka délibábot varázsol eléd.

A pusztában is van éjszaka, sötétség. Dideregsz a fagyos levegőn. Sötét van, — de a csillagok ragyognak — vagy pislákolnak — de bizalmat árasztanak.

Szemed követi útjukat, és tudod, hogy nemsokára véget ér az éjszaka, és megint fölkel a nap. És kezdődik minden újból: hőség és fagy, éhség és szomjúság, fény és sötétség, éjjel és nappal . . .

. . . de a felhőoszlop és a tűzoszlop ott jár előtted szüntelenül — a nappal tikkasztó hőségében és az éjszaka kegyetlen hidegében egyaránt.

„Én vagyok, Aki vagyok érettetek, veletek" — mindenütt.

Giny Kranenburg

HITHIRDETÉS A VADON ÉLŐ TÖRZSEK KÖZÖTT

Amikor 1933-ban az első öt misszionárius megérkezett erre a vidékre, vadon élő nagy törzseket találtak itt a Wahy folyó mentén, akik még soha fehér embert nem láttak. A törzsek akkoriban állandó háborúban éltek egymással. Lándzsákkal, nyilakkal harcoltak, akárcsak Árpád apánk a honfoglalás idején. Ezeknek kezdtük hirdetni a megváltás örök igéit: „A Nagy Szellem küldöttei vagyunk, és az örök életet hirdetjük." Ez a beszéd mindenkinek tetszett, mivel hitük szerint a szellemek irányítják egész életüket. Miután megtanultuk a nyelvüket, könnyebb és közvetlenebb lett az érintkezés.

Első volt egy kórház felépítése, amit aztán későbbi csoportban érkező kedvesnővérek vettek gondozásba. Addig a betegápolás csak a varázslók dolga volt. Eleinte persze nagyon kevés volt a bizalom, de miután a betegek kezdtek meggyógyulni és nem haltak meg, a helyzet javult. A férfiakat is kezdték becipelni nyilakkal a testükben. Ezeket is kikezeltük, és így a misszionáriusoknak rövidesen hírnevük lett a betegápolás terén.

A munka itt a nők dolga volt, amolyan rabszolgasorsban éltek, mindenben alávetve a férfi őfelségének. Legnehezebb volt a férfiakat munkára szoktatni, mert ez sehogy

sem ízlett nekik, és nem felelt meg a méltóságuknak. Minden kísérlet kudarcot vallott. Erre egyik páternek ravasz gondolata támadt. Összegyűjtött egy csomó nőt, akik hajlandók voltak egy bizonyos munkát elvégezni, hogy este megnézhessenek egy filmet. Senki sem tudta, mi az, hogy film, de azért az ajánlat csábító volt. Ennek a filmnek olyanféle volt a hatása, mint Japánban az első atombombának. Még az éjszaka folyamán mindenfelé elbeszélték, és utána is még napokon keresztül csak erről folyt a szó. A férfiakban is felébredt a kíváncsiság, és kezdte fúrni az oldalukat. Végül is egy küldöttséget küldtek a missziós állomásra, és kérték, hogy ők is megnézhessék a filmet. Ez volt az a pillanat, amelyre a páter várt. Megmagyarázta nekik, hogy ők is láthatják, de előtte valamit dolgozni kell. Mindjárt pontosan ki is jelölte, hogy mennyit. Erre néhány napig gyűléseztek, és megbeszélték a dolgot. Mivel kibújni nem lehetett a munka alól, hát ráálltak és elvégezték. Este aztán láthatták a filmet. Hihetetlen ordítozások között pergett le, és amikor vége lett, nem voltak hajlandók hazamenni. Még egyszer meg kellett nekik mutatni. Aztán pedig harmadszor is, és így ment ez egészen reggelig. Ekkor mindenki teljes megelégedéssel ment haza. Ilyen élményben még soha nem volt részük, amióta a világ áll. A film is éppen nekik való volt. Két ember birkózott egymással, egy hosszú magas és egy kicsi zömök. Olyan Zoro—Huru-féle. Általában a kicsinek drukkoltak. Mikor egyszer a kicsi volt alul, az egyik vadember úgy fellángolt, hogy odaszaladt és le próbálta húzni róla. Elkapta a nagyobbiknak a lábát, és lerántotta. A vége az lett, hogy letépte a lepedőt, és megszakadt a műsor. Szigorúan meg kellett tiltani a beavatkozást, de ezt nehezükre esett megtartani. Próbáltuk megmagyarázni nekik, hogy ez csak játék és nem valóság. Ez azonban mit sem használt. Hiszen ők a saját szemükkel látták a valóságot, és ezt nem lehetett tőlük elvitatni. Ezzel a módszerrel aztán sikerült őket rászoktatni a munkára.

Ahol most vagyok, azt már rendezett plébániának lehet nevezni. A területén van hat nagy törzs és 48 kicsi altörzs. Összesen vagy 10—12 000 lakosra becsülhető. Pontos adatok errefelé még nincsenek. Ezeknek a hitoktatását végzem én 12 katekistával és 48 egyházközségi elöljáróval. Minden törzs választ egyet a tagjai közül, hogy életüket irányítsa és vezesse. Sajnos a 48 közül csak egy tud írni és olvasni. Ez már egy személyben katekista is, hogy tudását kihasználhassuk. A 12 katekista azonban már mind megtanult írni-olvasni. Tudásuk különböző fokon áll. A legtöbbé megfelel kb. egy otthoni másodikos általános iskolásának. Vannak azonban, akik már többet is tudnak. Ezek itt már tudósoknak számítanak. Az ilyen a törzs legokosabb embere, mindenkinek a levelét el tudja olvasni, és válaszolni is. Ő irányítja rendszerint négy altörzsnek a lelki életét. Csoportokat állít össze, és elkezdi velük a hitoktatást. Itt megtanulják az imákat, katolikus szokásokat és a katekizmust. Persze mindent könyv nélkül, mivel nem tudnak olvasni. Akik aztán néhány év múlva eleget tudnak és leszoktak a pogány szokásokról, megkapják a keresztséget. Ezért minden áldozatot meghoznak.

A katekisták aztán minden két hétben egyszer bejönnek hozzám gyűlésre. Itt megbeszéljük a tennivalókat. Beszámolnak az elmúlt két hétről, és megkapják a munkát a következőre. írásban kapják két vasárnapra a szentbeszédet, amit aztán otthon a vasárnapi istentiszteleten felolvasnak. Ahol nincs páter, ott a külső állomásokon ők tartják vasárnap az istentiszteletet. Így állandó tervszerű irányítás alatt állnak. Keresztségi könyvünkben most léptük át az ötezret, úgyhogy a népnek közel fele meg van már keresztelve.

Egyik pénteken a katekisták jönnek gyűlésre, a következőn pedig az egyházközségi elöljárók. Ilyenkor megtárgyaljuk velük a törzseknél előforduló nehézségeket. Sok a küzdelem a többnejűség ellen, ami a régi pogány szokásokból maradt meg. Hiszen a lakosság fele még most is pogány. A misszió itteni élete alig 40 esztendős. Ezt persze nehéz kiirtani, de van már haladás.

Most pedig leírom a hetirendet itt minálunk. Vasárnap délután elmegyünk a városba, és hétfőn elhozzuk a postát az összes törzsnek a plébániára. Rendszerint már délben hazaérünk. Kedden látogatás egy külső állomásra, ott gyóntatás és mise. Ez nekik vasárnapi misének számít. Minden külső állomás rendszeresen kap misét minden má-

sodik hónapban egyszer. Szerdán hitoktatást tartok az elemi iskolában, négyszer félórát. Csütörtök a csecsemők keresztelése. Mielőtt megkereszteljük a gyermeket, a szülőknek először kétszer egy órás előadást kell meghallgatniok. Pénteken az iskolások miséje, továbbá az elsőáldozók előkészítése. Ebben az évben két helyen bérmálás is volt. Ezek előtte két hónapos előkészítésben részesültek. Szombaton egész nap gyóntatás. Vasárnap 1/2 9-kor az első mise, 10-kor a második. Utána pedig még egy külső állomáson — ami úgy általában 2—3 órai gyaloglásra van — a harmadik. Így ez legtöbbször délután 1—2 órakor kezdődik. Ezzel aztán be is fejeztük a hetet, és kezdődik elölről ismét.

Ez volna a mi életünk itt dióhéjban. Ha valaki többet óhajt tudni, írhat személyesen is, és megpróbálok válaszolni. Szeretettel üdvözlöm a magyar testvéreket a világ minden táján. Én hozzászoktam 25 év alatt az őserdő életéhez, és otthon érzem magam ezek között a primitív népek között. Sok jót lehet kihozni belőlük, ha nem hagyjuk, hogy elfogyjon a türelmünk.

Bro. Salvius Appenzeller SVD
P. O. B. 107 WEWAK
Papua New-Guinea, via Australia

LEVELEK A MISSZIÓBÓL

— Hogy otthon sokat imádkoznak a misszióért és a misszionáriusokért, mindennél értékesebb segítség. Fontosabb, mint a pénzbeli. A kegyelemmel minden lehetséges; anélkül a pénz csak hiúság a kezünkben. (P. Koch Taiwanból.)

— Főleg a misszionáriusok levelei hatottak rám. Az olvasásból feltekintve egész másképp láttam a „Kedvesnővért" — a betegszobai ápolónkat, s megértettem őt, őket . . . Mint vizuális típus szinte magam előtt láttam a távoli eldugott helyeken fáradozó betegápoló stb. nővéreket, papokat, akik vállalva a fáradságot, a megpróbáltatásokat, sőt a kudarcot is, teszik a jót. (Olvasólevél.)

(A szerkesztő megjegyzése:) Ismételten köszönjük olvasóink támogatását, imáit, sok kedves figyelmét misszionáriusaink iránt, azt, hogy sokan írnak, olvasnivalót küldenek nekik stb. Örülnek mindennek és hálásak érte. Itt tolmácsoljuk az ő köszönetüket is. De ne csodálkozzanak, ha nem vagy nem mindig kapnak választ. A misszionárius fárasztó vándoréletében magánlevelezésre alig jut idő.

+

Örvendezzenek velünk, mert a jó Szt. József megsegített az innsbrucki Püspök Atya által egy kedves kápolnával. A felszentelése 1977. aug. 15-én volt. Szép volt látni a szentmise után, amikor 700 diákunk felvonult az indiai zászló előtt. (Ez a nap nagy évforduló India számára, mert 1948. aug. 15-én szabadult fel a gyarmati sorból.) Délután meg jöttek a vendégek a szomszéd misszióból, orsolyiták, jezsuiták meg a diáklányaink, és megkezdődött a szertartás. Eddig csak egy kicsi kis szoba volt a kápolnánk. Most van egy kedves, levegős hely, ahol békességben imádkozhatunk, és jól érezzük magunkat Krisztus jelenlétében. Ezt mondják még a nemkeresztények is.

Bajok is vannak, éspedig komolyak. Szakadatlanul esett az eső 12 napig. A közlekedés megszűnt, a víz a hidak fölött rohant a folyókon. Mi éppen befejeztük a rizs ültetését az újonnan vett mezőn: az eső elmosta az egészet. Nem lesz termés. Az épületekben is elég kárt okozott a monszun. A tetőket ki kell javítani, tehát koldulni kell.

Nem tudok időt szakítani, hogy haza vagy Európába eltaláljak. Sok a dolgom, amíg bírom, és minek pazaroljam a „pénzmagot" ilyen célra! (Sajnos a nővér legutóbbi levelében arról ír, hogy beteg, kórházba kell vonulnia. Imát kérünk érte.)

Pushpa nővér, Ursuline Convent
P. O. Jampani, via Simdega 835226
Ranchi-Bihar, India

+

— Otthon voltam majdnem 3 hónapig Magyarországon, és most itt Rómában várom a visszautazási engedélyemet Pakisztánba, ahol most éppen 40 éve vagyok. Már két és fél hónapja várok erre a papírra. A szívem majd meghasad, ha nem mehetek vissza. Hát itt ülök és imádkozom majdnem egész nap az alapító anyánk, Dr. Anna Dengel tiroli orvosnő betegágyánál, aki már nagyon útban van az ég felé. A követségen a telexgép eltörött, és nem akarják megjavítani, mert azt mondták, hogy nincs pénzük! Kértem, hogy sürgönyözzenek, és majdnem mindennap telefonálok nekik. Pakisztánba is küldtem sürgönyt, hogy segítsenek, és remélem, hogy visszajutok. Ha szól a telefon, hogy a vízum megjött, a legelső gépen megyek, amit csak el tudok kapni. Minden bizalmam a Szűzanyában van, őt kérem és hozzá fohászkodom segítségért.

— (Karácsony másnapján:) Itt vagyok, ragyogok, mint a fekete szurok. Már munkába is álltam, és a szegényeim mind jöttek köszönteni karácsonyra. Igen fáj, hogy Rómában jól kiraboltak, soha nem kívánkozok oda menni, csak a Pápa jó ott, senki más, — úgy lopnak jobbra-balra, hogy még ilyet nem láttam. Itt várt a szép csekk, a Sík Sándor-verseskönyv is. Mindenért ezer köszönet. Ide bevonultam szalámival, csokoládéval és 2 üveg tokajival meg piros paprikával! Mi magyarok tudjuk, hogy mi jó a gyomornak! Most aztán elkezdődik a „szűk" esztendő. Ameddig a jó Isten akarja, itt fogok küzdeni, kezelni és dolgozni Vele és Általa.

Sr. Bernadette Dömmel
St. Teresa's Hospital
Mirpurkhas, Sind Pakistan

+

Már bizony jövőre harminc éve lesz, hogy elhagytam Európát. A szentírással foglalkozom, de nem annyira tudományos, mint gyakorlati, a mindennapi életre vonatkozó módon. Az iskolai, egyházmegyei munkám és egyéb dolgok is erre kényszerítenek. Havi ökumenikus összejövetelünkön is a szentírás szolgáltatja az alapot, a megbeszéléseink hátterét.

A szentírással foglalkozó emberek itt nagyjából két csoportban dolgoznak. Az egyik annyira az európai szentírási mozgalomba merült, hogy az itteni nyelvi szempontokat nem igen veszi figyelembe. A másik csoport pedig csak az itteni dolgokat, különösen a fordítást tartja szem előtt. A kettő között aztán van még egy csoport, amely már nem a szentírást fordítja, hanem szentírási tanulmányokat, könyveket.

A legnehezebb éppen a nyelvi kifejezések. Különösen a régi begyökeresedett, kiirthatatlan téves kifejezések, ami a szentírást nehézzé, sokszor érthetetlenné teszi. Ilyeneket kijavítani, új irányba terelni sok és nehéz munkát jelent. Ilyen aprólékos dolgokkal foglalkozom.

Hogy az itteni munkát és az itteni lelki légkört egy kicsit érzékeltessem, ide mellékelem a múlt havi ökumenikus összejövetelen tartott elmélkedésem fordítását. (Ezt közöltük 36. számunkban.)

Ábri Gyula SVD
Divine Word Seminary
Nagoya, Japan

+

— Eddig majdnem minden levelem máshonnét írom. Itt kb. 3 hónapja vagyok. Régebbi helyemen egy évig voltam. Jelenlegi munkám Itaipúban van. Ez a világ legnagyobb vízierőműve lesz. A sok ezer ember, aki itt dolgozik, új városokban telepedett le. Egyedül a paraguay-i oldalon 4000 új házat építettek, és valószínűleg ki kell hatra egészíteni. Ezeken a területeken kell templomokat építeni, plébániákat szervezni. Ahol a múlt évben voltam, ott a plébániát építettem fel, az Adveniat segített ebben. Ahol most vagyok, ott a svájci Fastenopfer segít. A plébánia itt már elkészült, most a templomot építjük. 24 m hosszú és 13 m széles. Magam terveztem, vezetem az építést, beszerzem az anyagokat. Pár hónap múlva már tető alatt lesz. Addig a plébániatemplomom

4 × 5 m nagy, ami nem éppen elegendő. A nehézségek sem kicsinyek, mert az emberek csak rövid ideje élnek itt. Egész nap munkában vannak, néha vasárnap is. Egyszer nappal dolgoznak, utána éjjel. Reggel 4—5 órakor már el kell hazulról menniök, és este 7 óra felé jönnek vissza. Mikor itt elkészül majd minden, talán majd újra máshova küldenek. De hát én nem kötöttem szívemet semmi helyhez vagy munkához. Mindenhol szívesen vagyok és dolgozom. A segítséget hálásan köszönöm. (1977. VI. 2.)

— Mint már olyan sokszor, most is azt kell jelentenem, hogy újra elhelyeztek. Ez nagyon mozgalmas év volt, új kezdet, mint majdnem mindig. Elkészült a plébánia, március elején beköltöztem. Felépítettük a templomot, okt. 12-én volt a beszentelése. Ugyanez nap volt a plébánia alapításának a napja is, kineveztek első plébánosnak. Tíz nap múlva megkaptam az áthelyezésemet: oda, ahol 3 évvel ezelőtt dolgoztam. Pastoreoban a mezőgazdasági iskola vezetése lesz újra a feladatom, valószínűleg három évig. Nincs maradandó lakásunk itt a földön. (1977. XII. 10.)

Gaál Jenő SVD, Cas. corr. 37
Escuela Agricola San Benito
Encarnación, Paraguay

+

Tegnap este érkeztem meg társaimmal ide Rutengbe egy „történelmi jelentőségű" útról. Az idén (1977) egyetlen papszentelés volt, mégpedig Nyugat-Mánggárájban, ide 135 km-re. Szép volt az ünnepség, habár a szokatlanul hideg szélvihar elsöpörte a dísztribünt. A mise alatt az ostyákat paténákkal kellett letakarni. Sajnos a három szentelendő közül kettő visszalépett. Így nem gyarapszik a létszámunk, habár a hívek száma erősen emelkedik. Egyre többen mennek nyugdíjba. A szomszédom is már 65 éves, és elég nehéz az ő terepe is. A keleteurópaiakat nem akarják már befogadni, pedig sok lengyel szívesen segítene itt nálunk. Nem tudom, hogy engem melyik csoporthoz sorolnak.

Nagy esemény volt az első busz érkezése, amely Ruteng és Csáncsár között fog közlekedni. Ezt a 17 km-es utat a mostani száraz időben 1 óra 10 perc alatt teszi meg, és kb. 12 Ft-ba kerül, két szem cukorkával meg hangos magnómuzsikával útközben. Nem tudom, hogy fog közlekedni a 26 személyes busz, ha az esős idő megkezdődik? Az utolsó 6 km-es szakasz Ruteng előtt már bitumenezett, portalanított út.

Jún. 5-én volt Rangguban az elsőáldozás, és azon a napon keresztelkedett meg 28 öreg néni meg bácsi, köztük a régi „főnök", aki már 70-en felül van. Beszédében azt hangoztatta, hogy a szívében már régóta keresztény volt, és amíg ő parancsolt, mindig segítette a fejlődést. Egyik unokája most végzett mint orvos. Így a mánggáráj 350 000 lakosát most öt orvos és egy fogorvos látja el. A meglévő 300 elemi iskola mellett az idén 40-et fognak építeni.

A rutengi főmufti megint gorombáskodik. A püspökünk érzi a saját bőrén, milyen kellemes a feszült hangulat, ha a kiskirályok nem ismernek határt. A kormányzó fog jönni és tisztázza a dolgokat. Mielőtt Rangguból eljöttem, arról beszéltem, hogy nehéz, de komolyan kell venni a Miatyánkot: Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek!

Mészáros Ferenc SVD
Ruteng/Flores
Tromolpos 2, Indonézia

+

A nyári száraz évszakban az ember állandóan be van fogva. Egyetlen pihenőnapom sem volt. Amikor márciusban befejeződött az iskolaév, kilenc SVD-szeminarista segítségével hat nagyobb faluban „nyári tábort" (népmisszióféléte) rendeztünk. Utána két cursillót irányítottam férfiak ill. nők számára, kb. 50-50 résztvevővel. Ez nekem megerőltetőbb, mint bármi más munka. Minden tagalog nyelven folyik. Alighogy ennek vége volt, megkezdődött az új iskolaév júniusban. Megint több a növendék: 550 a középiskolában, 120 a kollégiumban.

A múlt félévben két falusi kápolnát szentelhettem föl, mind a kettő cementből épült. Egy most van épülőben. A tavaly kapott adományok csaknem mind a kápolnákra mentek el.

Július 6-án ünnepeltük itt az ezüstmisémet. Augusztusban hazautaztam, és a tulajdonképpeni évfordulón, szept. 19-én ott misézhettem. Október—novemberben mint Mindoro kiküldötte részt vettem az Isteni Ige Társaságának római általános gyűlésén. Tulajdonképpen ezért kaptam engedélyt az európai útra.

Rendünkben tíz évig szokás egy állomáshelyen időzni. Én kivételesen már húsz éve vagyok Sablayanban. Elöljáróim utódot keresnek. Megmondtam a híveimnek: nem arról van szó, hogy szívesen megyek-e el innen vagy nem. Mi misszionáriusok olyanok vagyunk, mint a katonák. Jön a parancs, és engedelmeskedünk. Nekem is igen nehezemre esik a búcsú.

Halász Lajos SVD
Catholic Rectory
Victoria 4415, Or. Mindoro, Philippines

+

Amikor hat éve hazai szabadságomról megjöttem a Fülöp-szigetekre, a nagy árvizet éltük át. Ezúttal heves vihar fogadott. Most már vége a viharnak. A vakációmnak is. Megint teljes gőzzel dolgozom. A plébánia nem lett kisebb a távollétem alatt, inkább még nőtt.

Németországban egy társammal együtt olyan intézményeket tanulmányoztunk, amelyek plébániai segítőket képeznek ki. A plébánia túl nagy. Bázisközösségeket kell alapítanunk, ahol az emberek keresztény légkörben élhetnek és fejlődhetnek. Ehhez vezetőkre van szükségünk, akik a falvakban a pap távollétében igeliturgiát is tartsanak. A plébániai központot ki fogjuk bővíteni úgy, hogy alkalmas legyen több napos kurzusok tartására is, szállással és ellátással.

A templomtető 30 éve aluminiumból készült, és már olyan rossz, hogy az esős évszakban a templom víz alatt áll. Az egyházközségi vezetőséggel elhatároztuk a kicserélését. Nehéz munka, sok áldozatba és pénzbe kerül. De az emberek készségesek. Remélem, hogy a lelkesedés kitart.

A szegény asszonyok anyák egyesületeibe tömörültek. Maguk szervezték meg falusi központjaikat, főző- és varrótanfolyamaikat. Most kézimunkatanfolyamot terveznek. Amellett előadásokon vesznek részt a családi életről, gyermekápolásról, vallási és szociális kérdésekről.

A kórházból sajnos elmennek a Szentlélek-nővérek, mert egy eddig elhagyott helyen akarják folytatni munkájukat. Más rendet kell megnyernünk a vezetésre. Imádkozzanak a kérdés megoldásáért.

A karácsony ünneplése errefelé már december 16-án megkezdődik. A rorátékat „misa de gallo"-nak (kakasmisének) mondják, mert már kakaskukorékoláskor megkezdődik. A templom mindig tele van. Lelkesen éneklik a régi karácsonyi énekeket. Azután pedig gyermeki örömmel ülik meg az Úr születése napját.

Kérjük együtt az Üdvözítőt, itt a missziókban és otthon, váltsa meg a világot bűneiből és nyomorúságából. Mi pedig mindent meg akarunk tenni azért, hogy jöjjön el az ő országa, a béke és a szeretet országa.

Bellér Lajos SVD
Our Lady of the Purification Parish
Binmaley, Pangasinan 0715

LEVELESLÁDÁNKBÓL

Az idén nyáron gimnazista gyermekeimmel Czestochowában és Krakkóban jártunk.

Czestochowában a kolostorban biztosítottak számunkra szállást a nővérek. Talán a zárda legszebb szobáját kaptuk. Ablakunk a kertre nézett, Szűz Mária-szoborral a közepén. A folyosó túloldalán a kápolna, „kaplica", ahova sokszor betértünk pár perc imádásra. Eszembe jutottak gyermekéveim, — a szerzetesi iskola, ahol nevelődtem, a klau-

zúra rácsos kapuja, amely előtt álldogáltam, szívszorongva és reménykedve, hátha egyszer lakója lehetek . . . A jó Isten más hivatást, küldetést rendelt számomra, de — úgy gondolom — vágyaink azért, ha más módon is, mindig teljesülnek, mértéken felül . . Ott döbbentem rá, milyen végtelen, mély, erős, mégis milyen gyengéd az Úr szeretete!

Délután már a Jasna-Górán, a czestochowai kegytemplomban, Szűz Mária szentélyében térdeltünk, ott adtunk hálát minden eddigi jóságáért, anyai gondoskodásáért. Még aznap délután megismerkedtünk az egyik magyar pálos atyával, aki azután végigvezetett a kincstáron, arzenálon. A kincstárban található Kis Szent Teréz elsőáldozási fátyla, VI. Pál és XXIII. János pápa ajándéka, két csodálatosan szép kehely, valamint egy varsói színésznő púderdoboza, amelyben 1944-ben lengyel foglyoknak vitték az Oltáriszentséget a koncentrációs táborba. — Az atya bevitt a Hivatások központjába, és egy filmet is vetíttetett számunkra. Majdnem minden szerzetesrendről készül film, ez ad segítséget a választásban. Éppen egy 15—16 éves forma kislány kért tájékoztatást. Az ügyeletes nővér hamar teáért sietett, és kedélyesen elbeszélgettek a kis „nővértársal".

A templomban minden reggel 6-kor és du. 1/2 4-kor felhúzzák a kegyképet eltakaró ezüstlapot. Ez alatt a kóruson megszólalnak a kürtök, harsonák, dobok, cintányérok. Csak amikor teljes egészében látható a kép, akkor szólal meg az orgona, és a hívek sokaságának áhítatos éneke.

Számtalan nővér, pap, szerzetes tölti itt nyári szabadságát vagy legalábbis annak egy részét. Az utcán nővérek gyerekek kezét fogva, öregeket támogatva haladtak el mellettünk, mindenütt szeretetet sugározva. Találkoztunk különböző falvakból, városokból jövő körmenetekkel, épültünk az egyszerű emberek mély vallásosságán.

— Krakkóban szintén nővéreknél szálltunk meg. A zárda 130 lakója éppen lelkigyakorlatot tartott. Kápolnájukban vettünk részt a szentmisén, a mi magyar időszámításunk szerint reggel 5 óra 15 perckor. Bizony a gyerekeknek egy kis önmegtagadásba került a felkelés! Már az első nap kölcsönösen megszerettük egymást, de nem akartuk őket megzavarni, csak csendesen mosolyogtunk egymásra. Másnap reggel ünnepélyesen meghívták a fiamat ministrálni arra az időre, amíg ott lakunk. Végtelenül boldognak éreztük magunkat, pedig a lengyel szentmiséből csak két szót értettünk: penitencia és milostyi (malaszt). De Krisztus szeretete annyira elárasztott és körülvett mindnyájunkat, hogy nem lehetett nem észrevenni. Különösen két idős nővér vigyázott ránk, lesték minden lépésünket, és szigorúan figyelmeztettek, ha hosszabban térdeltünk a hűvös kápolnában.

A búcsúzás kicsit nehéz volt. Sok-sok ajándékkal felpakolva indultunk el a pályaudvarra. Azóta is levelezünk egymással. Egy pálos kispap is megígérte, hogy mihelyt felszentelik, primíciát tart nekünk Budapesten.

Ennyit szerettem volna elmondani a nyaralásunkról. Ha csak egyvalaki is megérti, amit én megértettem, hogy nem pénz, luxusszállodák, drága utazások teszik boldoggá az embert, hogy lehet egyszerűbb körülmények között is, találékonysággal örömet szerezni azoknak, akiket szeretünk, akkor nem volt hiábavaló, hogy mindezt leírtam.

+

A szüzesség csak önmagában nem lehet érdem, mert jó dresszúrával bármely emberi hajlamot el lehet fojtani. Negatív állapotok, mint a szüzesség egy nőnél, előttem akkor értékek, ha erre a szűzi állapotra pozitív, az emberek irányában gazdagon aktív élet épül. Vagyis a szűzi élet azáltal válik értékké, ha az anyai lelket tudja venni lelki ajándékként. Az anyaságot lehet lelki síkon kialakítani, és akkor magasabbrendű és tisztább, mint a testi, mert több ember felé tud sugározni.

Talán ez a bizonyos lelki anyaság nem is nem szerinti (apai vagy anyai) érzés, hanem maga az isteni általános és személyes szeretet? Nem véletlen az emberiség történetében, hogy amikor Isten természete után kutat, az első időkben az anyai istenséget gondolja ki, majd a görögök és Jézus Urunk idején az apait. A legnagyobb és legmelegebb, embertestvéreket melengető szeretetnek nincs neme. Csak hasonlatokkal tudjuk mi emberek kifejezni.

+

P. Király lelkiatyám volt. Öt évig dolgoztam vele az irodában, és közel 12 évig voltam mellette a kongregációban mint főtitkár. Valami szent előkelőség jellemezte egész megjelenését, pedáns volt, finom és nagyon szelíd. Szerintem legnagyobb jótulajdonsága az volt, hogy mindig egyforma volt, nem voltak hangulatai. Soha nem kellett attól félnem, milyen hangulatban találom. Mindig mosoly ült az arcán, szelíd és türelmes volt. A béke volt mindene, minden törekvése. Ezért sokan félreértették, haragudtak rá, hogy „nem áll ki senkiért". Bevallom, én is bosszankodtam azon, hogy a békegalambot állandóan a tenyerén hordta. Most belátom, hogy ez erény volt. 1976. nov. 28-án este fölhívott telefonon. Én is beteg voltam akkor. Érdeklődött hogylétem felől, megköszönte az ajándékot, amit küldtem, és javulást kívánt. Szerette az ártatlan tréfákat, — én mondtam neki néhányat, szívből nevetett, és elbúcsúzott. Másnap kórházba ment, és többé nem jött vissza.

+

— Amikor a Keresztről beszélünk, ott az Evangélium leglényegéről van szó, mélyen és hitelesen, arról a témáról, ami a legtöbb keresztény számára is botrány és ostobaság. Szégyellem bevallani, titokban magam is ezt éreztem, ha tudatosítani nem is mertem magamban. De éppen nemrég voltak olyan tapasztalataim, amelyek révén megértettem, hogy lehet a keresztet szeretni, sőt magamhoz szorítani; most már tudom, hogy más útja nincs a megváltásnak.

— A szenvedés témája mindig aktuális, hiszen emberi életünk eljegyzett a szenvedéssel a bűn óta, és újszerű módon Krisztus kínhalála óta, hogy kiegészítsük az övét saját testünkben a Titokzatos Test javára. Így aztán az evvel kapcsolatos minden értékes gondolat segítője a lelkipásztoroknak, még inkább a betegeknek—szenvedőknek.

— Ha a jó Isten éltet, ebben az évben már 35 éves pap leszek. Meghálálni, úgy érzem, képtelen vagyok! Sokszor csak mint keresztet viseltem szolgálatomat. Talán ezért is fáradtam el oly hamar? Szeretném ezután szeretettel hordozni életem keresztjét! Orate fratres!

— Most már tettekkel igen keveset szolgálhatok. Mégis boldog vagyok, mert az öregség kincseinek lehetőségeivel (betegség, fájdalmak, megaláztatások stb.), főleg pedig Jézus áldozatának felajánlásával, amíg csak lélegzem, mindig szolgálhatok, s talán kicsit segíthetek azoknak, akik még dolgozhatnak. Egy kicsit imádkozz értem, hogy csak a test gyengüljön, de a szeretet erősödjék bennem, s a jövő minden lehetséges áldozatát hálás készséggel vállaljam.

— Barátnőm rákbeteg, és most már annyira gyenge, hogy a teljes kiszolgáltatottság ideje is eljött számára, amikor minden testi funkciónál mások közreműködésére, segítségére van utalva. És mégis, valami olyanhoz kerültem általa közel, hogy most először nem éreztem lelki fájdalmat távozása miatt. Igaz, hogy Jézus „furcsán bánik" a barátaival, de ha sikerül elfogadni a „furcsaságait", már itt a földön részesei lehetünk olyan belső békének és derűnek, amit senki és semmi nem adhat meg, aminek birtokában úgy tudunk nézni a halál elébe, mint ez a barátnőm is.

+

Szégyellem magam, de minden halottunknál aggódom az elköltözött lelki üdvéért. Ilyenkor Szeghy Ernő kármelita atya jut eszembe, aki elmebeteg édesanyja halálakor is valami bizonyosságot kért a jó Istentől üdvösségét illetőleg. Hát ha a szentéletű szerzetesnek ilyen aggodalma lehetett, akkor már nem is szégyellem olyan nagyon magam. Minden esetben virágot kértem, és meg is kaptam. Most nagynéném halálakor egy szál fehér virágot kértem, amit annyi szeretettel és bájjal kaptam meg, hogy ember ilyenre nem is lenne képes. Udvarunkon van vagy ötven tő rózsa, mind színes. Nagynéném szobájában van egy kis fehér Mária-szobor, ahová ő mindig szeretett virágot tenni. Tizenegy évvel ezelőtt, amikor a rózsákat udvarunkban elültettem, két fehér tövet is szerettem volna telepíteni, hogy a Mária-szobrocskához lehessen tenni. Jártam érte mindenfelé, — nem sikerült. Vagy színes lett, vagy meg sem eredt. Idén tavasszal a közeli piacon egy nénikétől vettem két tövet. Most mind a kettő megeredt, és az egyik

éppen nagynéném temetése napján nyílt ki. Mindjárt a Mária-szobor elé tettem azt az egyetlen szál fehér rózsát, amelyet én az ő üdvösségének bizonyságául kértem. Azóta a másik tő is kivirított, s azok a virágok is helyükre kerültek. Hogy szégyellem magam ilyenkor! Való igaz, hogy a jó Istent nagylelkűségben nem lehet felülmúlni.

+

— Még nem írtam, hogy milyen lelki örömet sugároz az új breviárium! Nagyszerűen sikerült! Igazi mély kegyelmi élmény mindennap! Igazán imádkozó lelkek lehettek, akik ezt a reformot megalkották. Csak áradozni tudok róla! — De ugyanezt már nem mondhatom el a szentmisében az „ige liturgiájáról". Ott lehetett volna szerencsésebb a perikópák válogatása, és még inkább egészen másnak kellene lenni a lectiók közötti zsoltárverseknek, Allelujáknak . . . Én inkább a régi szép magyar szentmiseénekek egy versét énekeltetem a templomban, a híveknek az sokkal többet mond, sokkal közelebb van az egyszerű szívekhez, akik faluhelyen szentmisén vesznek részt. Kár lenne elfelejtetni régi szép magyar énekeink gazdagságát.

— Lefèbvre érsek válaszolt már Höffner bíborosnak? Fájdalmas dolog, ha egy értelmes ember szembeszáll a pápával! Sohasem tanult egyháztörténelmet? Az igaz, nekem is és talán még jó egynéhányunknak fáj a régi latin liturgia eltűnése! De azért ebből skizmát csinálni túlzás! (Idős paptestvérünk kérdésére itt jelezzük: decemberben Lefèbvre találkozott a német püspöki konferencia elnökével, de erről semmi közelebbit nem tettek közzé. Szerk.)

+

Úgy gondolom, csak az képes „új pünkösdöt" fölfedezni ma, akiben magában is az van. Ki tud adni boldogságot, igazi örömet, békét, egy szóval szeretetet? Aki maga is boldog, örül, eltölti a béke, és túlcsordul belőle a szeretet. Akarom, szeretném, hogy ilyenek legyünk, ilyen legyek! Azt írta valaki: Jézus tudta, mi lakik az emberben, mégis vállalta az emberré levést. Nem hiszem, hogy föl tudom fogni ennek a mélységét, de egy biztos forrásom van arra, hogy ne sírjak mások miatt: a magam nyomorúsága. Ha én, aki ennyi kegyelemben részesültem, csak ilyen vagyok, mit várjak akkor azoktól, akik alig hallottak valamit Mesterünkről? A világ rossz? Ó nem! Nem! Mi, az egyháziak vagyunk nagyon langymelegek. Adja az Úr, hogy mi is megéljük az új pünkösdöt bensőnkben.

Zsinati teológiai kurzus
az európai magyar papok részére
aug. 15-én estétől 19-én reggelig
Innsbruck, Haus der Begegnung
Vezeti P. Őrsy László, Washington
Jelentkezés Marosi Lászlónál (Spittal)

+

Magyar lelkigyakorlat nővéreknek
Szent Margit-otthon, Linz
1. kurzus: aug. 5. estétől 12. reggelig
2. kurzus: aug. 19. estétől 26. reggelig
Vezeti P. Benkő Antal, Klagenfurt
Jelentkezés: Schw. Provinzoberin, St. Margit-Heim
Senefelderstr. 6, A-4020 Linz. Tel. 0732/43 461

KÖNYVSZEMLE

A II. Vatikáni Zsinat tanítása. A zsinati döntések magyarázata és okmányai. Szent István Társulat, Budapest 1975, 589 o.

Budapesten megjelent a II. vatikáni zsinat valamennyi okmányának új magyar fordítása szakszerű bevezetéssel ill. kommentárokkal. A kötetet szerkesztette Dr. Cserháti József pécsi és Dr. Fábián Árpád szombathelyi püspök. A Zsinat befejezésének 10. évfordulójára szánták a kiadványt — ez egyben a jubileumi Szentév is volt —, de bizonyára technikai okokból — nyomdai átfutás stb. — csak 1977 őszére hagyta el a nyomdát. Igaz, a Szent István Társulat a zsinati okmányok nagyrészét megjelentette külön füzetekben; de azon túl, hogy három okmány fordítása hiányzott, a megjelent dokumentumok fordítása sok kívánni valót hagyott maga után tartalmi hűség és magyar stílus szempontjából; továbbá hiányoztak a bevezető-magyarázó jegyzetek is. A mostani kiadás mindezeket a hiányosságokat pótolja. Sőt örömmel látjuk, hogy a kötet függelékeként megjelentették VI. Pál pápa Evangelii nuntiandi kezdetű apostoli buzdításának magyar fordítását is.

Az előszót a szerkesztő megyésfőpásztorok írták. Ebben olvassuk: „Magyarázó kommentárjaink a zsinat tanítását elméleti-teológiai, gyakorlati-lelkipásztori és spirituális szintézisben mutatják be . . . Értelmi, elméleti áthatolással a szó teljes értelmében teológiát művelünk, a gyakorlati megvalósítások keresésével az új pasztorációs utak megnyitása felé mutatunk, és az egyéni lelkiélet, az egyén és a közösség mai üdvösségi keresésére és nyugtalanságára is szeretnénk választ adni."

Cserháti József Bevezetése összefoglaló áttekintést ad a zsinati dokumentumokról és a zsinati teológiáról, ezen belül is az uralkodó ekkleziológiai szempontokra mutat rá. Itt mindjárt megjegyezzük: az előszó és a bevezetés olvasásakor meglepett bennünket az a tény, hogy a II. Vatikáni Zsinatot kissé egyoldalúan „János pápa zsinatjának" mutatják be. Kétségkívül, — Garonne bíboros ötletes megjegyzésével élve —, a Zsinat nem nyílt volna meg, XXIII. János pápa nélkül, de ugyanakkor nem folyt volna le sikeresen VI. Pál pápa nélkül.

Mielőtt a kommentárokhoz fűznénk néhány megjegyzést, felsoroljuk a kiváló munkatársak nevét: Bán Endre, Farkas Lajos, Goják János, Hevenesi János, Horváth Lajos, Horváth Lóránt, Kelemen Vendel, Keresztes Szilárd, Kovács József, Lőrincz Imre, Mészáros Károly (neki köszönhető a dokumentumok konkordanciája), Seregély István, Sólymos Szilveszter, Szabó Gyula, Szalai János, Várnagy Antal. Az „équipe" valóban remek munkát végzett. A dokumentumok jelentőségének megfelelően hosszabb-rövidebb tanulmányok előzik meg az egyes zsinati konstitúciókat, dekrétumokat, nyilatkozatokat. Általában felvázolják az okmányok genezisét, az előmunkálatoktól, kezdve a szkémák megvitatásán keresztül a végső szavazásokig. (Ez utóbbinál itt-ott hiányosságokat találunk, sőt az „Inter mirifica" kezdetű határozat szavazási adatai tévesek.) A kommentárok elhelyezik a teológia ill. az egyháztörténet keretében a dokumentumokat: pl. visszapillantás a liturgikus mozgalom történetére, régi papi eszmény, ökumenizmus története, egyház és világ múltbeli kapcsolata . . . A legújabb idegen nyelvű kommentárok felhasználásával összefoglalják a zsinat teológiai, lelkipásztori és lelkiségi tanítását, rámutatva az egyes okmányok közötti összefüggésekre is. Majd jelzik a zsinati döntések gyakorlati megvalósításait (pl. liturgikus reform, püspöki szinódus vagy titkárságok, bizottságok működése), illetve megemlítik a Zsinat után kiadott fontosabb pápai dokumentumokat.

A kommentárok a magyar teológiára jellemző mérsékelt nyitottságról, kiegyensúlyozottságról tanúskodnak. Lelkipásztori kérdésekről írva rámutatnak bizonyos lemaradásokra, tennivalókra. A Zsinat két legfontosabb konstitúciója, a „Lumen gentium" és a

„Gaudium et Spes" a kötet elején és végén alapos, színvonalas méltatásban részesül.

Örömmel gratulálunk a Szent István Társulatnak, a szerkesztő főpásztoroknak és valamennyi munkatársnak a nagy hiányt pótoló dokumentumgyűjtemény megjelentetéséért. A meg késett, de nem el késett könyv nagy szolgálatot tesz a magyar papságnak és híveknek, hiszen a Zsinat tanításának megvalósítása még hosszú évek feladata marad.

Szabó Ferenc

Priesterliche Spiritualität heute, herausgegeben von **Stefan László**. Herder, 1977. 180 o.

1976. július 6—8-ig Kismartonban a „papi lelkiség ma" tárgyköréből tanulmányi és lelkinapokat tartottak. László István megyéspüspök a nagyobb nyilvánosság számára közreadta az ott elhangzott legfontosabb előadások, megbeszélések, valamint elmélkedések és áhítatgyakorlatok anyagát. Mindjárt az előszóban megjegyezte, hogy ezek a témák még vitatottak, és ezért az előadók akárhányszor olyan felfogást képviselnek, amelyet nem mindenki tesz magáévá. Ehhez még egy lényeges megszorítást kell fűznünk. A neves Zulehner professzor alapvető előadásában az osztrák papság 1971-es szociológiai felmérése alapján következtet; a többi előadó is hasonló helyzetképet tartott szeme előtt. Ámde maga Zulehner hangoztatta, hogy annyi papi lelkiség van, ahány papi egyéniség. Különböző nemzetek fiai között az eltérés még élesebb.

Néhány kiemelkedő vezéreszmére rámutatunk. Ilyen a papi lelkiségnek bizonyos határok között változó megjelenése az egyháztörténelem folyamán. Karlheinz Frankl, a történész vázlatos áttekintést nyújtott a papi lelkiség alakulásáról a trienti zsinatot követő századokban egészen napjainkig. Többek között kitűnő példával világította meg azt a tényt, hogy a változások olykor egészen drámai fordulatok közepette mennek végbe. A Jézustársaság fennállásának első évtizedeiben nem alkotott érdemleges irodalmi művet a lelki irodalomban. (Az előadó nyilván eltekintett Szent Ignác írásaitól.) Akkortájt a vallásos életet olyan művek táplálták, mint Eckhart mester, Tauler János, Heinrich Seuse és Jan Ruysbroeck írásai, vagyis a rajnai-flamand misztika. De 1575-ben a társaság negyedik legfőbb elöljárója, Eduardo Mercurian közzétett egy jegyzéket azokról a könyvekről, amelyeket a rendtagoknak nem volt szabad olvasniok. Ez a lista gyakorlatilag a rajnai-flamand misztika egész irodalmát felsorolta. Nem szorul bizonyításra, hogy ha a gyakorlat alkalmazkodott is a kemény intézkedéshez, az új irányzatnak teljes uralomra jutása nem ment hirtelen és zökkenők nélkül.

Karl Rahner a mai papi szolgálat legfőbb követelményeinek oldaláról világította meg azt a papi lelkiséget, amely korunknak megfelel. Kiemeljük az előadásából azt a megjegyzést, hogy „a papnak . . . misztikusnak kellene lennie". Ezen nem azt a pszichológiai állapotot értette, amelyet csak kevesen tapasztalnak meg, mint Keresztes Szent János, hanem azt, amely minden keresztény számára, és elsősorban minden pap számára elérhető. A papi lelkiség a keresztény élethez nem valami hozzáadást jelent, hanem ennek az életnek a kereszténység és az Egyház szolgálata által megkövetelt radikális megvalósítását.

A pap feladata a tanúságtétel az embernek az isteni életben részesedése mellett, amely az Isten önközlése által jön létre, valamint annak szolgálata, hogy ez a mérhetetlen kegyelmi adomány az Egyházban történelmi és társadalmi jelenléttévé váljék. Ez a tény élesen megkülönbözteti a papi hivatást más hivatásoktól. Nem foghatja fel úgy a feladatát, mint életének csak egyik szektorát. A radikális elkötelezettség következtében neki szoros értelemben vett magánélete nem lehet.

A ma és a holnap papja szegény pap. Rahner ezen nem valami nincstelen kolduszszegénységet értett. Nem zárta ki az üdülést, az utazást és az ezekhez hasonlókat. Ám ez a szegénység nem korlátozódik az anyagiakra, hanem amint a misztikus megtapasztalásban van éjszaka, más névvel, de ez is csak a szegénységnek bizonyos fajtája. Az Isten felfoghatatlan ítéletei mély titkok, és Isten felfoghatatlanságát a misztikus élményben mint szegénységet, mint éjszakát, mint exisztenciánknak legmélyében

való fenyegetettségét érzi át a lélek. Erre csak a hit, remény és a szeretet egész bevetésével lehet válaszolni. Hány hivatásához hűséges, de súlyos egyéni problémákkal küzdő pap számára lehet hathatós vigasztalás Rahnernek az a megállapítása, miszerint Lisieux-i Szent Teréz hite életének utolsó szakaszában a korábbiakhoz viszonyítva a legsúlyosabb próbának volt kitéve, és éppen ezáltal jutott el tökéletességének csúcsára. Ennek megértéséhez azonban — ezt hozzá kell tennünk —, a misztikának és Szent Teréz minden stilizálástól mentes, valóságos élettörténetének ismerete szükséges.

Rahner a szegénységgel kapcsolatban a társadalmi állásfoglalás tekintetében is megmutatta az irányt. A papnak Jézus követésében a szegények és a másoktól szenvedők mellett van a helye. Nem lehet közömbös, és nem lehet semleges. Ezt a követelményt is szabatosan meghatározta, ha nem is öntötte egészen konkrét formába.

A megyéspüspök elhangzott szavaiból megragadja az olvasót az, amit ő is Rahner kifejezésével hirdetett: A holnap papja átdöfött szívű ember, éppen ebből származik küldetésének ereje. Mondta ezt az után a mérlegelés után, amelyhez alapot az osztrák papság körében végzett szociológiai felmérés és a problémákkal terhes korunkban hosszú egyházkormányzati tapasztalata nyújtott.

Az eucharisztikus áldozat a zsinat tanítása szerint megjeleníti a papság egységét, ezért ez szolgáltatott alkalmat arra is, hogy a megyésfőpásztor felhívása elhangozzék az igazi belső papi egységre, az együttmunkálkodásra, az egymásért munkálkodásra és az egymáshoz közeledésre. S ennek túl minden külső cselekedetnek a papi lelkiség benső lényegéhez kell tartoznia.

Egyébként ő mutatott rá a papi lelkiség egész témakörének központi jellegére és fontosságára már az előszóban: Az újítások korában a strukturális újítások előfeltételei a hatékony lelkipásztori tevékenységnek, de azt csak a személyes megújulás hordozhatja.

A gazdag tartalomhoz rövid megjegyzést szeretnénk még hozzáfűzni. Az Egyház a ma, és bizonyosra vehető, hogy a holnap papjának is a napi zsolozsma zsoltáraiban alapvető irányt és lelki táplálékot nyújt lelkiségének kialakításához. És Sionnak évezredek óta el nem halkuló dalaiból ugyancsak nem hiányoznak a lesújtottság, a megalázottság, a testi-lelki mély fájdalom jajszavai. Viszont alig akad olyan zsoltár, amelyben ne törne fel a remény, Isten segítségének tudata, vagy az üdvösség előre vetett fénye. A megváltásnak és Jézus feltámadásának hitében — ez állítja teljes megvilágításba a zsoltárok bizakodó hangulatát —, azzal a meggyőződéssel zsoltározhat, és aszerint alakíthatja magatartását korunk papja, hogy mikor arra törekszik, hogy életének ritmusát a zsoltárokéhoz igazítsa, akkor nem a fikciók világában jár; nem vágyálmokat vetít ki a képzelt valóság világába. Nem bénul meg cselekvőképessége a külső és a belső problémák következtében, hanem az apostol példáját követi: „Mester, egész éjszaka fáradoztunk, de semmit sem fogtunk. A te szavadra azonban kivetem a hálót".

K. G.

Cserháti József (szerk.): M i n d e n n a p e g y ü t t a z Ú r r a l. Liturgikus szövegek és elmélkedések. Szent István Társulat, Budapest 1977, 630 o.

A népszerű elmélkedési szöveggyűjtemény harmadik, befejező kötete az A) év liturgiáját követi nyomon. Cserháti József pécsi püspök irányításával Dr. Bán Endre, Bors László, Dr. Csőgl János, Kele Pál és Várnagy Antal állította össze, valamennyien lelkipásztorok. A szentírási szövegek mellett hat-nyolc soros gondolatébresztő és egyben imává alakított elmélkedés vezeti be a témába vágó gondolatokat: teológusok és filozófusok, írók, költők, művészek, világi és egyházi szerzők, egyházatyák és mai gondolkodók stb. műveiből vett idézetek sorakoznak fel. Bizonyára ez a kötet is — mint az előzők — sokak segítségére lesz az imádságban.

Cserháti püspök a bevezetőben igéri, hogy a jövő évtől kezdve új sorozatot indítanak, „Találkozás Istennel" címen. Ennek célja elsősorban az lesz, hogy a teológiai igazságokat hozza közel Isten népéhez. Előre üdvözöljük ezt az igényes vállalkozást.

R.

Wilhelm Egger: Közösen olvassuk a Bibliát. Opus Mystici Corporis, Bécs 1977, 118 o.

Egger könyvét Dr. Hajdók János és Pásztor János fordította magyarra. A szerző kapucinus, 1940-ben született. Jelenleg a brixeni hittudományi főiskolán az újszövetségi szentírás professzora és megbízott előadó az innsbrucki hittudományi karon. Kis könyvének célkitűzéséről ezeket írta: „Számos keresztény örömmel olvasná mások közösségében a Bibliát, hogy eleven kapcsolatba jusson a Szentírásban Isten igéjével, s így nyerjen indítást életének alakítására." A könyv éppen ilyeneknek kíván segítséget nyújtani, hogy közösen elgondolkozzanak a Szentírás egy-egy részletén, és azt egymással megbeszéljék. „De ilyen megbeszélés csak akkor kecsegtet sikerrel, ha a résztvevők bizonyos mértékben ismeretekkel rendelkeznek és bizonyos beszélgetési szabályokat is figyelembe vesznek." Ennek megfelelően a szerző alapismereteket nyújt a Szentírás értelmezéséhez, majd olvasási szabályokat sorakoztat fel, amelyek segítségével a résztvevők egymás tapasztalatát, élményét is értékesíthetik. A magyar kiadáshoz írt előszóban a kiadó mindezt bővebben megmagyarázza. Ennek elején olvassuk: „Könyvünket szentírásmagyarázati órák, népszerű kifejezéssel: bibliaórák segédkönyvéül szánjuk, elsősorban az egyes lelkészségek, egyházközségek templomi használatára, de azon túl szemináriumokban, papi kurzusokon való felhasználásra is." A könyv végén ugyancsak a magyar kiadó szokásához híven hasznos irodalmi tájékoztatót közöl, megjelölve a fontosabb magyar és idegen nyelvű szentírási bevezetőket és segédkönyveket; továbbá „Elemi gyakorlati megjegyzések" címmel konkrét eligazítást nyújt a közös bibliaolvasás megszervezéséhez és módszeréhez.

Egger kis kalauza nemcsak a Szentírás megértésébe vezet be, hanem főleg gyakorlati útmutató ahhoz, hogyan lehet a Bibliával kezünkben közösen hinni, imádkozni és élni. Konkrét példákon mutatja be, hogyan kell az írások lelki értelmét feltárni, milyen módszerek alkalmazhatók a bibliai szöveg megismerésére; hogyan kell a szövegeket kiválasztani, összehasonlítani, aktualizálni, vagyis korunkra alkalmazni, és a közös élményelemzés révén — gondolkodás, elmélkedés, imádság által — életünkbe átültetni az isteni szót.

A legutóbbi püspöki szinódus a zsinat szellemében a Szentírást jelölte meg a katekézis forrásául. A megújuló templomi vagy családi katekézishez értékes kis kalauzt ad most az Opus Mystici Corporis kiadó. Szabó Ferenc

Hűség és haladás. Congar, Voillaume, Loew, Liégé, Kremer és Fischer írásai. Opus Mystici Corporis, Bécs 1977, 126 o.

Ez a szöveggyűjtemény a „Dialógus" sorozatot folytatja, amelynek célja, hogy szakavatott teológusok és lelkipásztorok írásaival bevezesse a magyar közönséget a Zsinat igazi szellemébe. A gyűjtemény egy égető zsinat utáni problémára keres választ: hogyan lehet összehangolni az igaz keresztény tanításhoz való hűséget a szükséges korszerűsítéssel. Tudjuk, hogy Szentatyánknak is ez a legfőbb gondja: a hagyományt mereven értelmező „tradicionalisták" (vagy integristák) és a hitletéteményt is kikezdő „progresszisták" végletei között keresi a helyes egyensúlyt. Ez volt a katekézissel foglalkozó püspöki szinódus egyik alaptémája is. A gyűjteményben szereplő szerzőknek nem kell ajánlás. Yves Congar a II. vatikáni zsinat egyik előfutára és szakértője volt; René Voillaume Jézus kistestvéreinek és nővéreinek szellemi atyja és az egyik legihletettebb lelki író; Jacques Loew a munkáspapok kiemelkedő egyénisége; Liégé francia domonkos szerencsésen kapcsolja össze a teológiai reflexiót a lelkipásztori követelményekkel; Jacob Kremer a szentíráskutatás ismert népszerűsítője; Balthasar Fischer a liturgiatudomány egyik legjobb szakembere. A gyűjteményben fölvetett problémák — jóllehet az írások nyugati szerzőktől valók és elsősorban az ottani helyzetet veszik figyelembe — a hazai papságnak és híveknek is eligazítást nyújtanak, hiszen a sajátosan magyar körülmények között is lényegében ugyanazokkal a kérdésekkel kell szembenézni, ha talán más „ritmusban" és súlypontozással is. Ezek a tanulmányok az igazi egyházhűségre hangolnak, ugyanakkor ösztönzést adnak a józan, bátor (de nem

túlzóan merész) újításokra is. Congar az egyházi tekintély és a szabadság kérdését vizsgálja; Voillaume megjelöli az egészséges megújulás feltételeit; Loew a leglényegesebbre, a központra: Jézus Krisztus személyére mutat rá; Liégé az egység és az egészséges egyházi pluralizmus viszonyát világítja meg; Kremer a hívő bibliaolvasáshoz, Fischer pedig a zsinati szellemben történő liturgikus megújuláshoz ad szempontokat.

Szabó Ferenc

Kereszty Rókus: Krisztus (tkk II/4-5, 264 o.). — **Horváth Tibor:** A kinyilatkoztatás kritikája (tkk I/5, 160 o.). Róma 1977.

A nagy kérdés, amit az Úr fölvetett tanítványainak: „Ti kinek tartotok engem?", minden idők nagy kérdése, így a mi korunké is. A Jézus-mozgalmak, a Jézus-filmek, a szinte évente megjelenő nagy könyvek Jézusról mind a kérdés időszerűségét és örök jelentőségét bizonyítják. A tkk két újabb kötete (valójában három, mert Kereszty Rókus ciszterci professzor könyve kettős kötet) „a kinyilatkoztatás Krisztusáról" szól, arról, akit a Szentírás és a kétezer éves keresztény hit állít hívők és hitetlenek elé. Horváth Tibor torontói dogmatikatanár könyve pedig pontosan a kinyilatkoztatás kritikáját adja, s ebben a keresztény kinyilatkoztatás területén Jézus személyének és tanításának igazolása a főtéma.

Mindkét szerző nagyon szerencsés biblikus és történelmi módszerrel él. Nem a szokásos hitvédelemnek, az apologetikának a mai ember számára sokszor idegen racionalista érvelésmódját használja. Horváth T. könyvének első részében a kinyilatkoztatás kritikájának történetét hozza. Majd rövid összefoglalásban ismerteti a kritika tárgyát és módszerét. Ebben a második részben kiemeli, hogy a hit igazolása, a hittapasztalat vizsgálata még nem egyenlő magával a hittel: a hit mindenkor Isten ajándéka és az ember szabad tette marad. A kinyilatkoztatás hitelességét megmutató Krisztus-eseményekkel foglalkozik a könyv legterjedelmesebb 3. fejezetében, felelve azokra a kérdésekre, amelyek minden kor emberét érdekelték (Jézus történelmi hitelessége, halála és feltámadása, az istenségébe és feltámadásába vetett hit eredete). — Különben a könyvecske folytatása „A kinyilatkoztatás teológiája" c. füzetnek (I/4), amelyet már ismertettem.

Kereszty Rókus kitűnő Krisztus-könyve a legtermészetesebb és a ma kereszténnyéhez legközelebb álló kiindulást használja: „Jézus Krisztus a Szentírásban" c. első fejezete az egész könyvnek csaknem fele. Nem puszta ismertetés ez, hanem exegézis a javából: korszerű és hívő teológiai-lelkiségi értelmezés. A 2. fejezet: hogyan értelmezte a Krisztus-misztériumot az Egyház és a teológia. Nyomon követhetjük, hogyan hatolt be fokozatosan az Egyház Krisztus személyiségének kimeríthetetlen gazdagságába. A 3. rész összefoglaló-elméleti, rendszerező krisztológia. A könyv elején nagyon jó válogatott bibliográfiát találunk.

Dicséret illeti mindkét szerző munkáját, hogy ekkora kérdésről ilyen szűk keretben világosan, röviden megadták a lényeges összefoglalást. Megértően, tisztelettel hozzák mindig az eltérő tanítást, véleményeket is, a pozitívra irányítják a figyelmet. Gondolok itt arra, ahogy pl. Horváth Tibor kiemeli Blondel és Newman felfogását, majd a műfajelemzés érdemeit. Ahogy Kereszty a reformáció krisztológiájáról beszél, és értelmezi a nem keresztény vallások kapcsolatát Krisztussal. Horváth T. különben is igen tömör fogalmazású könyvében itt-ott akadnak magyartalanságok; nem megy sem az értelem, sem az érdem rovására, de kerüljük el, amennyire lehet.

Békési I.

Sebastian Moore OSB: The Crucified Jesus Is No Stranger. (A megfeszített Jézus nem idegen.) Seabury, New York, 1977, 116 o.

S. Moore az angliai Downside bencés apátság szerzetese, jelenleg az Egyesült Államok-beli Milwaukee-ban a Marquette katolikus egyetemen végez lelkipásztori munkát

és a keresztény lelkiségről ad elő. Több könyv ismert nevű szerzője, most egy újszerű szóteriológiai kísérlettel lepte meg olvasóit. Az utóbbi két évtizedben sokat foglalkoztak a teológusok a feltámadással. Moore viszont figyelmét Jézus kereszthalálára összpontosítja. A hagyományos gondolatot, hogy minden bűn valamiképp részvétel Jézus megfeszítésében, új megvilágításban mutatja be, és közel hozza a modern ember lelkületéhez.

Abból a megállapításból indul ki, hogy korunk a „pszichológiai ember" kora, amikor az ember kezd tudatosan kapcsolatot teremteni pszichológiai központjával, a központtal, amelyet Jung „selbst"-nek nevez. Ez a személy életének teljessége, lelki energiáinak forrása, sokkal gazdagabb valóság, mint közvetlenül öntudatos énünk, amelyet „ego"-nak nevezhetünk. Ebben az új korban — állítja a szerző — Jézusnak a régi messiási címek — mint Úr vagy Ige — mellett egy új címe kezd formát ölteni: a „selbst".

Jézus ember, aki kétezer évvel ezelőtt élt a földön; de ugyanakkor felismert és elismert kifejeződése is az ember Isten által elgondolt legteljesebb önmagának. Legmélyebben és legbiztosabban akkor fedezem fel Jézust, mint az embert, amely lehetnék, de sohasem voltam („selbst"), amikor rájövök, hogy saját nem-teljes-ember-létem („ego") feszíti azt keresztre. Jézus az egész ember. A gonosz bennem inkább azt választja, ami nem egész — s ez halál-vágy. Az egész ember haláláé, Jézus haláláé. A kereszten függő Jézus igazi önmagamat jelenti, amelyet inkább keresztre feszítek, mintsem hogy elfogadjam. „Minden ember megöli, amit szeret" (Oscar Wilde). De pontosan a keresztrefeszítés az út az elfogadáshoz. Nem-személy voltom („ego") jellemző cselekvésére, a teljesség („selbst") lerombolására kényszerült. Inkább megfeszítem Jézust, mintsem hogy azzá legyek, ami ő, teljes ember, s a rosszon keresztül, mint megtérő bűnös, a bánat gyógyító ereje által leszek ő. Megtérés a bánat által azt jelenti, hogy helyzetemet átváltom a keresztrefeszítő „ego"-ról a keresztrefeszített „selbst"-re. Abból az emberből, aki „megfeszíti a dicsőség Urát", alakulok azzá az emberré, aki „keresztre van feszítve Krisztussal". Ugyanaz az ember az, átalakulva az önfelfedezés által Krisztusban.

Ebben az összefüggésben Jézus keresztrefeszítése szimbólum szakramentális értelemben: nem elvont jelkép, nem az emberi egzisztencia képszerű kifejezése, hanem valóságos történeti esemény, amely éppen azáltal, hogy — mint az ember állapotának tükörképe — megtörtént esemény, képes ezt az egzisztenciát meggyógyítani, új élettel átjárni.

A Krisztus-esemény értelme az, hogy kivetíti az ember birkózását Isten által elgondolt önmagával, és átviszi az elutasítás, gyűlölet, keresztrefeszítés, önmegadás és új élet szakaszain. A kereszten függő Jézus mintegy ezt mondja kínzójának: „Én te magad vagyok, a te szépséged, amelyet keresztre feszítesz." Az önmagát felfedező, megtérő ember pedig így szól felebarátjához: „Nem te, barátom, és nem az Isten, hanem az én igazi önmagam az áldozata annak, amit most bűnnek ismertem fel. Igen, bántottalak téged; igen, vétkeztem Isten ellen. De mindennél mélyebben gyökerezően megakadályoztam magamban tefeléd annak a központnak működését, amelyből egyedül jöhet emberi jóság, sűketté tettem a Lélek és élet szava számára."

A szívem az, amit barátom akar, amelyhez Isten szól. A Szentírás úgy beszél a bűnről, mint a szív keménységéről. A tulajdonképpeni bűn a szív megkeményítése; a többi tett csak ennek az első bűnnek folyománya. Ennek megfelelően a megtérés a szív meglágyulása. A bánat és a megtérés szempontjából mély kapcsolat van Krisztus szívének lándzsával való átszúrása és a „compunctio cordis" között. A „compunctio" nem Krisztus szíve szemlélésének egyszerű következménye; sokkal inkább maga a belépés ebbe a szemlélésbe: azzá válás, amit látok, a Keresztrefeszítettnek szentpáli „magamra öltése", az ő példájának követése.

A könyv módszere, hogy az alapvető mondanivalót különböző területekre alkalmazva, azok elemeivel gazdagítva ismételten kifejti, mintegy „variációk egy témára" formájában. A szeretet szempontjából nézve pl. így alakul a gondolatmenet: Félelmünket az élettől — életünk teljes élésétől — csak a szeretetnek valami rendkívüli születése,

megnyilatkozása képes legyőzni. Ezt a kinyilatkoztatást ajánlja fel a kereszténység. Bemutatja Jézust, az embert, akiben nem volt semmi rossz, s akit elpusztítottak egyszerűen azért, mert nem volt benne rossz. Arra hív fel bennünket, hogy ebben a klasszikus gyilkosságban önmagunkat fedezzük fel; hogy leleplezett gonoszságunkat, a halál-kívánást elismerjük gyilkosságnak, — és ebben az élményben először érezzük meg a szeretetet, amely legyőzi a gonoszt. Csak egy ilyen krízisen keresztül juthatunk el a teljes személyes léthez. Ebben a krízisben igazi önmagunk, amelytől eddig oly félve távol tartottuk magunkat, a szeretet szökőárjával árad belénk. „Aki bennem hisz, annak belsejében az élő víz forrása fog fakadni" (Jn 7,38). Ezt jelenti Jézusban hinni: megnyitni igazi önmagunk zsilipjeit. A Keresztrefeszítettben látjuk meg igazi önmagunk árát és elárulását, a szeretetben pedig, amely belénk árad, az árulás átalakulását az ár megfizetésévé. A keresztrefeszített Jézusban találkozunk Isten szeretetével, nem úgy, hogy mintegy egy külső indítóok hatására elfordulunk öngyűlöletűnktől, hanem úgy, hogy öngyűlöletünk ott érkezik el tetőpontjához, válságához, feloldódásához. Isten nemcsak okot, motívumot ad, hogy ne gyűlöljük magunkat: át is változtatja az öngyűlöletet szeretetté.

Ez a könyv alapvető meglátása: Isten nemcsak képes a rosszból jót „kihozni", de átöleli a rosszat. Isten az a valóság, amelyben a rossz titokzatosan átalakul. A rossz: része Isten tervének. Nem akadály, amelyet képes legyőzni, hanem eszköz a kezében.

A terjedelmére nézve vékony, de tartalmában igen gazdag könyv igényes és élvezetes olvasmány. Nem kényezteti olvasóit, soha nem lassulva halad új gondolatok kifejtésében. Tömören, szinte aforizmákban beszél. Némi kívánnivalót ugyan hagy maga után. Úgy érezzük, nem értékeli eléggé Jézus feltámadása jelentőségét, sőt helyenként úgy tűnik, mintha azonosítaná feltámadását halálával, mint „visszatérést az Atyához". Nincsen kellő hangsúly az emberi szabadság szerepén sem a bűnbeesés és megtérés folyamatában. De ezek a hiányok nem vesznek el semmit a könyv pozitív értékeiből. Az írás a kereszt szemléléséből és a kereszten függő Megváltó szeretetéből fakad, s afelé viszi olvasóit. Lapjain az evangélium szelleme lüktet, az örömhír üzenetével: „A megváltás, amelyet a teológusok titokzatosnak (mysterious) neveznek, zavarba ejtően egyszerű: olyan, mint az a felfedezés, hogy egy személy, akinek viselkedése felette különösnek tűnt, csak azért viselkedik így, mert szerelmes belém" (47).

Lelóczky Gyula

Gyémántmisék. Bali János szalézi atya, aki közel két évtizedig lelkipásztori munkakörben is dolgozott a veszprémi egyházmegyében, nov. 12-én a szokásos mindennapi koncelebrált szentmise keretében mutatta be gyémántmiséjét a pannonhalmi Szociális Otthon betegtermében, betegtársai, hozzátartozói és paptestvérei jelenlétében. Előtte felolvasták VI. Pál pápa, a szaléziak római generálisa és Kádár László megyéspüspök üdvözlő levelét.

Frindt Jenő apátkanonok, ny. plébános a jászberényi főtemplomban mutatta be gyémántmiséjét febr. 23-án.

Aranymisék. Horváth Kázmér ciszterci tanár aranymiséje júl. 17-én volt Fertődön. A szentbeszédet Halász Pius mondta.

Mózner László plébános Krisztus Király vasárnapján mondta aranymiséjét Pénzesgyőrött. Kézvezetője és szónoka Tóth László veszprémi segédpüspök volt.

HALOTTAINK

Dr. Baráth Béla pápai prelátus, kanonok, kolozsvári főesperes-plébános 1977. jún. 16-án (84,60)

Csendőr Jenő tb. kanonok, kézdivásárhelyi plébános júl. 8-án (76,,42)

Gergelyffy Nándor ny. esperes-pléb. Szamosújvárott aug. 11-én (76,54)

Ádám Imre szentszéki tanácsos, ny. pléb. Illyefalván aug. 27-én (82,58)

Dr. László Ferenc tb. kanonok, szentszéki tanácsos, ny. pléb. Szászváros szept. 7-én. Szülőfalujában, Görgényüvegcsűrön temették (81,59)

Fodor Gergely ny. esperes-plébános Csíkszentimrén (87,63)

Sarlós János ny. szuhonyi plébános szept. 29-én Esztergomban. Hejőkeresztúron temették (58,33)

Molnár Antal, Betlehem (USA) plébánosa, okt. 15-én. Előző plébániája Szt. István temetőjébe temették (64,40)

Holocsi Félix OFM hajóúton Buenos Aires-be okt. 23-án. Nov. 2-án temették

Wagner József Alajos O. Praem. ny. gimn. tanár, prépost, irodaigazgató nov. 4-én. Keszthelyen temették (89,65)

Esztergálos János Tibor OSB aranymisés főisk. tanár nov. 11-én Győrött. Pannonhalmán a Boldogasszony-kápolnában temették (75,57.51)

Dr. Müller Antal szentszéki bíró, ny. szatymazi esperespléb. nov. 16-án Budapesten. A rákoskeresztúri temetőbe temette Udvardy püspök (72,42)

Gábris Ferenc Grácián tb. kanonok, esperespléb. nov. 21-én. Farkasréten temették (73,44)

Somogyi Károly aranymisés esperes nov. 24-én. Sorkifaludon temették (82,56)

Vasas Imre Klárusz aranyfogadalmas ferences nov. 26-án Pannonhalmán (90)

Németh József magyar lelkész a svájci Davosban nov. 27-én (52,27)

Jambrich László Oszkár OCist. aranymisés tanár dec. 3-án. Zircen temették (82,63,56)

Dr. Gründner Simon váci megyés nov. 30-án Lindkirchenben (regensburgi egyházm.) (67,40)

Mentes István köröstarjáni c. esperespléb. dec. 1-én. A temetést Hutás Zoltán Pongrác nagyváradi kanonok, irodaig. végezte. 27-én koncelebráltak, köztük Mentes Ferenc szilágysomlyói esperes, az elköltözött testvére (64,40)

Bencze János püspöki tanácsos, pléb. dec. 3-án Dombóváron. Értényben temették (71)

Osztermann István ny. plébános dec. 5-én Nagyatádon. Nemesviden temették (71,45)

Zsidai István tb. kanonok, pléb. dec. 14-én. Karancskeszin temették (64,40)

Szép Zoltán, a Bp. Segítő Szűz Mária lelkészség lelkésze dec. 14-én. Óbudán temették (65,35)

Ferenczi György SJ misszionárius testvér dec. 17-én Isztanbulban (74,52)
Horváth Martinián ferences testvér, Youngstown (USA), dec. 19-én (70,42)
Dr. Danczi József Villebald OSB ny. házfőnök és ig. dec. 21-én. Győrött temették (67,46,41)
Huber Frigyes érseki tanácsos, ny. teol. tanár jan. 2-án a fehérvári papi otthonban (82,60)
Maczky Pál c. prépost, gyöngyöshalászi esperespléb. jan. 3-án (66,43)
Kovács Ferenc bácsi kisprépost jan. 3-án Kalocsán (77,55)
Ferencz Benjámin pápai prelátus, kanonok, csíkcsicsói pléb. jan. 3-án (68,45)
P. Harangozó János SDB aranymisés jan. 8-án Szombathelyen. A Szt. Kvirin templom kriptájába temették (85,64,55)
Fügedi István c. apát, ny. esperespléb. jan. 9-én Miskolcon (75,51)
Nagyváradi László OFM ezüstfogadalmas 10-én. Verőcemaroson temették.
Radó József diákonus, a pesti Hittudományi Akadémia hallgatója, kiránduláson egy szakadékba zuhant és jan. 11-én elhunyt. Szülővárosában, Sopronban temették.
Dr. Paróczay Sándor volt Bp.-széphalmi plébános Székesfehérvárott. Jan. 11-én temették.
Takáts Károly köröshegyi c. esperespléb. jan. 17-én (71,45)
Msgr. Dr. Ádám György szentszéki megbízott jan. 18-án Münchenben. Bécsben temették (65,40)
Gyulai Gábor ny. abodi gk. esperes, parókus jan. 26-án (63,39)
P. Lepkó Károly Gellért szervita, Bp.-albertfalvai segédlelkész febr. 2-án. Farkasréten temették (66,41,38)
Dr. Tóth Béla Péter csornai prem. kanonok febr. 11-én Budapesten. Rákoskeresztúron temették (77,54)
Mócza István SDB febr. 11-én Budapesten. Óbudán temették (64,48,36)
P. Koós Antal SJ febr. 13-án Pannonhalmán (77,54,41)

Elhunyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

+

Msgr. Dr. ÁDÁM GYÖRGY
a külföldi magyar katolikusok szentszéki képviselője
(1912—1978)

Halálával a külföldi magyar katolicizmus több, mint húsz éven át működő agilis és megbízható vezetőjét veszítette el. Mondhatni utolsó percig dolgozott. Még betegágyából is leveleket diktált.

Ádám György Budapesten született 1912. nov. 24-én. Budán végezte elemi és középiskoláit. 1931-ben a papi pályára lép. Mint az esztergomi főegyházmegye növendékét Bécsbe küldik teológiára. A Pázmáneumban nagy hatást tett rá Lepold Antal rektor. Itt szentelték pappá 1937. júl. 4-én. Ezután a felsővizivárosi Szent Anna-plébánián káplánkodott. 1938 januárjától 1945-ig a budai Szent Imre kollégium prefektusa volt. Itt ebben az időben Koszter atya a rektor. 1945-ben a még csak 33 éves fiatal pap a bécsi Pázmáneum spirituálisa lesz. Itt működött 1950-ig, azután pedig Németországba tette át

tartózkodási helyét. Haláláig a külföldi magyarok lelkipásztori munkájában kötelezte el magát. Nevéhez ill. közreműködéséhez fűződik ennek megszervezése: a Burg Kastl-i magyar gimnázium és két internátusa (ez különösen szívügye volt, utolsó kívánsága is az volt, hogy virág és koszorúk helyett erre adakozzanak), a müncheni, párizsi, kölni, hollandiai stb. magyar ház és több magyar misszió létrehozása (legutóbb Buenos Airesben), a müncheni Paulinum diákotthon, a „Pannonia Sacra" (majd „Életünk") c. újság és a MET megalapítása, a magyar cserkészet föllendítése, magyar hitoktatás és magyar iskolák létesítése világszerte. Mindezeket a létesítményeket erkölcsileg és anyagilag támogatta. Stadtmüller professzorral egyik megalapítója a müncheni Magyar Tudományos Intézetnek, Dr. Johannes Maurerrel a „Haus der Begegnung"-nak. Kezdeményezője és egyik alapítója a Németországi Magyar Egyesületek Központi Szövetségének ugyancsak Münchenben, Rómában pedig a Szent István háznak. Amellett élénk részt vett a német kulturális és egyházi életben is, amint ezt temetésén Ratzinger bíborosérsek képviselője is méltatta.

1952-ben, az „Exsul Familia" megjelenése után németországi főlelkész lett. 1967. nov. 24-én a Szentszék a „Pastoralis Migratorum Cura" instrukció értelmében megbízza az egész világon szétszórt magyar katolikusok szentszéki képviseletével. 1974-ben Németországban megkapta a Szociális Munka aranyérmét. 1977-ben a már súlyos beteg főlelkésznek Goppel bajor miniszterelnök személyesen adja át a Bajor Érdemrendet, dec. 20-án pedig Josef Ratzinger a pápai prelátusi kinevezést.

Már évekkel ezelőtt szívinfarktust kapott. Szerencsésen felépült, és folytatta túlfeszített munkáját. 1977 nyarának elején a feldafingi Schimmert-klinikán súlyos epeműtéten esett át: nemcsak köveket vettek ki, hanem az egész epejáratot, és művezetéket tettek a helyére. Az operáló orvosok előtt ekkor vált világossá, hogy eperákról van szó, amely áttevődött a vesére és a májra is, tehát nincsen remény. De a halálos beteg nem adta meg magát. Decemberben még Ausztriában és repülőgépen Rómában járt. Amikor visszajött, ragaszkodott ahhoz, hogy maga vezesse kocsiját a lakása és irodája közti közel 20 km-es úton, a nagyváros forgalmában. De végül is betelt rajta a rákbetegek kegyetlen határideje: félévvel az operáció után, január 10-én összeesett a lakásán, 39 fokos lázzal mentők szállították vissza a klinikára. Nyolc napra rá halott.

Kedves templomában, a müncheni Jó Pásztor nővéreknél búcsúztatták az ottaniak január 23-án délután. Már ide is sokan eljöttek a külföldi magyar papok közül. Temetésén pedig, január 26-én vagy nyolcvan paptársa vett részt a világ minden tájáról. A koncelebrált rekviem szerda este László István burgenlandi püspök vezetésével folyt le a Szent István dómban. Msgr. Gianone, a Pázmáneum rektora temette.

Höffner bíboros, a német püspöki kar elnöke, így méltatta részvéttáviratában: „Halála fájdalmas veszteség 14 lelkipásztori kerületének és az esztergomi érsekségnek éppúgy, mint a német katolikus egyháznak. A lelkipásztori élet fölépítése és ellátása érdekében nem ismert fáradságot. A rábízott vagy saját maga által létesített intézményeket nagy körültekintéssel és szaktudással vezette. Minden erejét az Egyházért emésztette föl, ezért megérdemelte mindannyiunk köszönetét."

R.

Dr. GOLENSZKY JÁNOS KANDID ciszterci
(1913—1977)

Született: 1913. máj 19, Nagykanizsa. Szentelése: 1938. jún. 29, Zirc. 1938—1950: ciszterci tanár Budapesten a Szent Imre Gimnáziumban. 1950/51: a XI. kerületi Szentlélek-kápolna kisegítő lelkésze. 1951-től haláláig ugyanott kápolnaigazgató. Elhunyt: 1977. júl. 7. Búcsúztatóját 18-án a Farkasréti temetőben Pálos Iván esztergomi segédpüspök tartotta. Temetése 21-én Székesfehérvárott volt. A ciszterci templom kriptájába helyezte örök nyugalomra Lékai László bíborosérsek.

Budapesten a XI. kerületben a Szent Imre plébániatemplom köré kitűnő lelkipásztori ötlettel több kis kápolnát is létesítettek, és ezeket az idő és az élet

igazolta (a Ménesi úti Emmausz, a Karolina úti Nagyboldogasszony, az Ulászló utcai Szentlélek, a Kruspér utcai Szt. Tádé lelkészség — ez ma már önálló — és a Szent Imre kápolna a Bartók Béla úton). A kerület viszonylag intellektuális, nagyszámú hivőjének lelkipásztori ellátásában ezeknek a kis kápolnáknak is igen nagy szerep jutott az elmúlt évtizedekben. A mai ember jobban igényli a közösséget, a bensőséget, s ez a kisebb helyeken talán jobban kialakítható. Ennek a hit-, ima-, eucharisztikus, liturgikus és szeretetközösségnek munkálásában buzgólkodott-fáradozott közel 40 esztendeig a Szentlélek lelkészség kápolnájában Kandid atya. Előtte sok éven át volt hittanár a gimnáziumban, és jóságos lelkiatyja lett nemzedékeknek. Sokan keresték fel öregdiákjai, lelkigyermekei később is. Sokakat indított el az életbe, adta rájuk a házassági áldást, keresztelte és nevelte gyermekeiket is. Mindnyájuk nevében küldte útravalóul hálából az „áldást" egyikük a farkasréti búcsúztatáskor.

Szívgyengesége már fiatalabb korában jelentkezett. Mivel 1968 telén szívinfarktust kapott és utána gyengélkedett, 1969 tavaszán Dr. Szabó Imre püspök, apost. kormányzó váratlanul kihelyezett melléje kisegítőül a szemináriumból hatodévről. Három és fél hónapig voltam ott mindössze, de benne mint kezdő pap a jólelkű atyát és buzgó lelkipásztort, az ima, békesség, derű, szeretet és jóság emberét ismerhettem meg, és ez nem volt hatástalan későbbi életemre sem. Igazán „napfényes" volt már első találkozásunk: márc. 14-én a tóparton a park egyik padján pihent, ragyogó tavaszi napsütésben, és kitárt karral fogadott: „Szeretettel köszöntelek! Mindent a legjobb belátásod szerint végezz majd a munkában, teljesen rád bízom . . . aztán meg majd mindent megbeszélünk."

A liturgia szeretete, liturgikus buzgóság jellemezte. A kápolnának, hogy úgy mondjam, saját, egyéni élete volt, s ez főleg a liturgikus élet és az ájtatosságok gazdag változatosságában nyilatkozott meg. Ő mindig figyelt mindenre, hogy rendezett, jól szervezett, szép legyen. Naponta liturgikus színbe öltözött az oltár is (antipendiumok). Minden „helyi rítust" előre megbeszéltünk, sőt írásban is kezünkbe adta, nehogy elvétsük, mert a liturgia szent dolog. Az oltár melletti „szemléltető táblákon" képszerűen megjelentek a hét vagy ünnepkör szimbólumai, evangéliumi főgondolata. Amikor a reform nyomán az új magyar misekönyv és olvasmányos könyvek kerültek az oltárra, első dolga volt szép és praktikus beköttetésük. (Előzőleg maga gépelt és állított össze magyar misekönyvet.) A közös részek új szövegei azonnal fölkerültek a mozgatható „fali karokra", és havonta változtatva lelkesen imádkozták a hívek. Szívügye volt az istentisztelet szép és komoly végzése, a hívek bekapcsolása, a liturgikus nevelés, hittanórákon is. Akárcsak a liturgiában, a hittanban is a szemléltetés híve volt, s így modern. Gazdag anyagát azonnal szívélyesen rendelkezésemre bocsátotta. Az ízléses „szent dekoráció" mestere volt. (Felejthetetlen hangulatú volt pl. a Pünkösd hét piros tűzlángjával az oltár körül.) Az imára, lelkiségre nevelést segítette elő az ízléses keresztút (Feszty Masa stációinak másolata), de még inkább a nagyböjt péntekjein mindig más-más szöveggel végzett keresztúti ájtatosságok, vagy Szt. Bernát képe előtt a rendalapító csodálatos imái. Az udvaron és a bejáratnál több liturgikus tábla volt. (Felhalmozott szemléltető anyagát hasznos volna közkinccsé tenni.) A szent énekeket is szerette. Gazdag volt a kápolna ima- és énekkincse; külön énekesfüzetek voltak, bő választékkal, és jó, lelkes kántor mellett lendületesen ment az ének. Élmény volt a gregorián dallamú, de már akkor magyar nyelvű Mária-antifónák, szép himnuszok, amit másutt sose hallottam így, se előtte, se utána. Ezért is volt stílusos búcsúztatásakor a gregorián Salve Regina. A liturgikus és keresztény művészetnek is nagy pártfogója volt, azok közé a papok közé tartozott, akiknek volt ízlésük, harmonikus érzékük, finomságuk. Fiatal korától felkarolta unokaöccsét, a Pécsett alkotó tehetséges szobrászművészt. Betegsége és idős kora ellenére állandóan fejlesztett, alakított valamit a kápolnán a teljes megújulásig. Sőt éppen ez volt életének utolsó nagy, eredményes vállalkozása. Nem mellőzhetjük a Szűzanya és a magyar szentek iránti lelkesedését; utóbbiak külön naptára és később, az 1975-ös szentévben képei is helyet kaptak a kápolnában.

Igazában az ima embere volt; nemcsak nevelt és buzdított rá, hanem az evangéliumi Jézusra hallgatva, szobájába zárkózva gyakran és hosszan beszélt rejtekben lévő Atyjához. Elmélkedve vitte elébe nagyszámú lelki gyermeke vagy a kápolna ügyét, vagy egyszerűen csak felnézett az ágya fölötti hatalmas feszületre. Szerette a csendet, az elmélkedést, az elmélyedést, a lelki irodalmat, és ebből gazdag könyvtára volt. Rendalapítójuk, Szent Bernát lelkiségét különösen szerette és kutatta. Egy alkalommal „Lucete et ardete!" (világoskodjatok és lángoljatok) c. válogatásának kis kötetét adta emlékbe. Élete utolsó évei szinte kizárólag a kápolna és félemeleti lakása között folytak le; imádsága adta a lelki hátteret hívei buzgóságához, lelkiségéhez, életéhez.

Otthonát külsőleg rend, finomság, művészi ízlés jellemezte; belsőleg csend, béke, derű és jóság lengte körül. Egyszerűen: jó volt nála leülni! A csendben, szemben vele. Az imában és szenvedésben alázatossá, szeretetteljessé, jóvá, békéssé és derűssé vált lelki atyával találkozott itt az ember. Arcáról nyugodt, szelíd mosoly áradt szinte mindig. Gondterheltnek csak lelki gyermekei, pasztorációs gondjai vagy paptestvérei miatt láttam; indulatosnak, haragosnak, bosszankodónak, keserűnek soha, — de úgy gondolom, mások sem! Mostani káplánja is mondta a temetésre menet: sohasem láttuk dühösnek. Egyszer valami elvi kérdésben összekülönböztünk. Mikor véleményemet fiatalos hevességgel tudattam vele, lehajtotta fejét, és csak ennyit mondott: „igazad van, máskor nem teszem." Óriássá nőtt szememben!

Szeretete az 1Kor 13 eleven illusztrációja volt. Ha fáradt volt is, mindig volt pár perce számunkra. Figyelmes és előzékeny volt. Ünnepi üdvözlő lapjain küldött meleg soraival később is mindig megelőzött. Szerette a virágokat, otthonában is, a kápolnában is, s így „rossz ember nem lehetett". A kápolna „a Gondviselésre bízva" egész nap nyitva állt a gyakran idejáró imádkozók számára. Családjához, rokonaihoz, rendtestvéreihez meleg szeretet fűzte, főleg az idősebbeket sokféle módon segítette. Különös szeretettel és tisztelettel vette körül paptársait. Odaadó gondozóját, a nem sokkal előbb elhunyt Róza nénit úgy becsülte, szerette, mint „második édesanyját", ahogy koszorújára íratta.

Utolsó éveit a gyengélkedés, a betegség, a halál jegyében élte, de mindig bízva a gondviselésben és tudva, hogy addig marad, ameddig kell. Fiatalos terveit véghezvitte, a kápolna megnyílt. Utolsó infarktusával már nem akart kórházba menni, mert „elege volt belőle". Talán tudta, hogy jobb így, ha csendben otthon elpihen. Odaátról tovább „világít és melegít" Jézus tanításával, szeretetével, — mert az igazság örök és a szeretet soha el nem múlik.

Bajcsy Lajos

Dr. MAKLÁRI LAJOS piarista
(1912—1977)

Az Isten népében a hivatás útján együtt zarándokoló társról akkor lehet nekrológot készíteni, ha alakja megfelelő távlatot kap. Maklári Lajos rendtársunk alakja körül Isten életet irányító távlata 1976 őszén kezdett kirajzolódni. A gyomorpanaszai nyomán megindult vizsgálatok a vesében fedeztek fel árnyékot. A sebész (volt tanítványa) kése eltávolította fél veséjét, de bepillantást engedett a végzetesen elrákosodott belső szervekbe is. És ekkor döbbentünk rá, hogy köztünk létét teremtő Istenünk kizárólag magának tartotta fenn. A köztünk szenvedő társban ekkor ragyogtak fel az evangélium legszebb erényei közül a türelem, az alázatosság, és akkor teljesedett hitének igazi értelme: 10 hónapon át készült a testi szenvedésben megtisztulva az Istennel való találkozásra. Hosszú agónia után pihent el végleg csendesen 1977. augusztus 13-án, szombaton éjjel, csaknem egy hónappal 65. születésnapja előtt.

16 éves korában lépett be a Piarista Rendbe. A teológiai stúdiumok és a papszentelés után 1937-ben földrajzból, természetrajzból és kémiából kapta tanári oklevelét a Pázmány Péter Tudományegyetemen, s ehhez 1940-ben a doktori diplomát csatolta. Ekkor már a Rend szegedi gimnáziumában tanított, és a doktorátus után az ottani egyetem ásványtani tanszékén kinevezett tanársegéd is volt. Ekkor irányult figyelme az énekoktatásra, s ettől kezdve minden állomáshelyén tanította az iskolai éneket. Ez

természetesen a karvezetői feladatot is magával hozta. Szegeden rögtön felismerte az énekpedagógia Bartók, Kodály pedagógiájára épülő és Bárdos Lajos népszerűsítette megújításának jelentőségét: a népzene tiszta forrásából meríteni a tiszta gyermeklélek számára. Énektanári és karvezetői tevékenysége 1946-ban a budapesti Piarista Gimnáziumban kapott újabb lendületet és fórumot. 1948-ban Sík Sándor megbízásából megalakította a Piarista Kápolna Kalazancius-kórusát a volt diákok és a szülők részére, 1952-ben újjászervezte az iskola egynemű diákkarát, majd kamarakórust szervezett.

Ezeknek a kórusoknak az élén alakította ki kapcsolatait a korszak kórus-szerzőivel: Mathia Károllyal, Kodály Zoltánnal, Bárdos Lajossal, Farkas Ferenccel, Rossa Ernővel. Ennek a kapcsolatnak zenetörténeti jelentősége, hogy mindegyiküktől kért és kapott új műveket, amelyeket ő mutathatott be. Közülük a legkiemelkedőbbek: Kodály—Vörösmarty: Magyarország címere, A nándori toronyőr, Emléksorok Fáy Andrásnak; Kodály: Sík Sándor Tedeuma; Bárdos Lajos: Missa quarta; Mathia Károly: Missa a Jesu Infante; Farkas Ferenc: Szent András-mise, Szent Margit-mise; Rossa: Iam lucis orto . . . stb.

Ezeknek a kórusoknak az élén kezdeményezte a gimnáziumban Vörösmarty halálának 100 éves jubileumi ünnepségét, Kodály tanár úr 75. és 80., valamint Bárdos Lajos 60., 65., és 70. születésnapjának megünneplését. Az énekpedagógus tudja igazán, hogy a külső sikerek mögött mennyi szívós munka, mennyi lelkesedés, mennyi megújulási igény húzódott meg. Ennek lemérhető eredménye, hogy tanítványai között ma több egyházi karnagy, énekművész van, és le nem mérhető a zenét szerető, kórusokban éneklő generációk sokasága.

Számára a muzsika művelése nem szereplés vagy kizárólag művészi igény volt, hanem Isten szolgálata. A liturgia szolgálatába állította pedagógiai és karvezetői munkáját. Mindig az „aki énekel, kétszeresen imádkozik" jeligével formálta a vezényelt műveket, a megújuló liturgiához alkalmazta tevékenységét. Ehhez akart segítséget nyújtani az élete utolsó éveiben szerkesztett „Daloljunk az Úrnak" című OMC kiadvánnyal. Ennek előszavában fejtette ki művészi hitvallását: ő maga és munkatársai is „lelkes hívei az örökértékű gregorián dallamoknak, a magyar népénekeknek . . . de nem felejtik el az ismert elvet, hogy nem a ‚vagy-vagy' a katolikus kötőszó — jelen esetben vagy gregorián, vagy népének, vagy polifónia —, hanem a ‚nemcsak . . . hanem is'. Az egyetemes Egyház az ökumenizmus pünkösdjében ezen az úton halad."

Az iskolában karvezetői hattyúdala az 1972. tavaszán rendezett Kodály-emlékműsor volt az iskola kápolnájában és a Mátyás-templomban. Az évi munkáról készített beszámolóját ezekkel a szavakkal zárta: „A karvezető most meghatott s a Gondviselés iránt hálás lélekkel tesz pontot 35. énekkari beszámolójának a végére. Átadja helyét, s megfáradt kezéből a vezénylő pálcát az utódnak: fiaim, csak énekeljetek!" S nevelt utódokat, hiszen másfél évtizeden át a rendi kispapok énektanára is volt. S így lettek, akik helyébe lépjenek a katedrán és a karvezetői dobogón egyaránt.

Maklári Lajos színes, gazdag egyéniség volt. Szerette a társaságot, a baráti érzést hűségesen ápolta, tanítványai széles körével tartott kapcsolatot. Eközben is Isten szolgája volt. Ki tudná megszámolni, hány diákjának, barátjának, énekes és karvezető társának esküvőjét, családi jubileumát áldotta meg, gyermekét keresztelte, hánynak volt lelkivezetője, hányat kísért utolsó útjára? — A tanári katedrán, a hangversenyek összekötő szövegein átsütött nagy irodalmi műveltsége, eredeti stílusa. Szeretett volna irodalomtanár lenni, de irodalombarát mindig maradt.

Mindezt végiggondolva jogosnak érezzük a budapesti Piarista Gimnázium évkönyvében róla szóló megemlékezés záró szavait: „Nemcsak a karvezetésben, hanem az énektanítás fárasztó robotjában, szaktárgyainak a tanításában is hűséges fia volt Kalazanciusnak. Nyáron, betegsége elhatalmasodása idején így sóhajtott fel remegő kezei láttán: ‚És én még azt hittem, hogy jövőre visszamehetek az iskolába!' Úgy hisszük, hogy ez a vágya, ha másként is, mint gondolta volna, teljesült: emléke, munkássága, egyénisége, alkotása itt él bennünk, még hosszú évtizedekig felelevenedik diákjainak találkozóján. A többit pedig adja meg neki hivatásának atyja, az Isteni Mester."

Confrater

KERÉNYI LAJOS OLAF OSB
(1912—1977)

1912. okt. 8-án született katolikus tanítócsaládból a Sopron megyei Kapuvárott. Többször emlegette, hogy nemcsak szülőhelye, de családjának ősi neve: Kránicz is kapcsolatban van a határt őrző besenyő ősökkel. A norvég szent király, Olaf neve viszont, amit a beöltözéskor kapott, nagyon illett nordikus testalkatához és kimért, hűvösnek látszó megjelenéséhez.

A szombathelyi premontrei gimnáziumban elvégzett hat év után bencésnek jelentkezett. De mindig tisztelettel és hálával gondolt vissza premontrei tanáraira. Pannonhalmi oblátus éveiben prefektusa, Szelecz Arnold (aki mellett most pihen) és noviciusmestere, Niszler Teodóz volt legnagyobb hatással lelki és szellemi fejlődésére. 1931-ben öltözött be, 1937-ben szentelték pappá. Magyar—latin szakos tanári oklevelének megszerzése után első beosztását a pápai gimnáziumba kapta. Kezdetben félt Pápától, de hamarosan megszerette, a pápaiak is őt. Mert nemcsak a szűkebb Rábaköz gyermeke volt, hanem valódi dunántúli lélek, aki értett ahhoz, hogyan kell a különböző kultúrájú emberekkel beszélni. Hivatástudata világosan állt előtte; életét és tevékenységét valóságérzék, önzetlenség, felelősségtudat, emberismeret, a kiegyezés művészete, becsvágy, de ugyanakkor önuralom és elvszerűség jellemezte. Ismerte és szerette a magyar népet, nemcsak Kapuvár környéki rokonsága és vakációs tapasztalatai révén, hanem tanulmányai alapján is.

Pápán virágzott ki az ifjúság iránti rajongó szeretete is. Főként a magyar nyelv tanításában vigyázott a nyelv tisztaságára, helyességére; magyarosságra, pontosságra szoktatta növendékeit is. A nyelvhelyesség iránti figyelme írásaiban is megmutatkozik. Amikor átvette a „Pápa és vidéke" szerkesztését, azonnal meglátszott a lapon szelleme és keze hatása.

Mint házgondnok, felejthetetlen napokat tudott szerezni rendtársainak. De a háború vége felé mint tábori lelkészt kórházi szolgálatra hívták be. Hadikórházával együtt került nyugatra. A bajorországi Beuron kolostora adott neki új otthont; lelkivilága itt új ihletet nyert, amit később Sao Paulo-ban mint noviciusmester kamatoztatott. A művészetek iránti fogékonysága is mély hatásokat kapott itt. A Sao Paulo-i új kolostor és Szent Imre kollégium évekig tartó közös tervezgetésénél sok hasznát vette ezeknek a meglátásainak. Mindig tekintéllyel szólt esztétikai kérdésekhez.

Pár hónapi beuroni tartózkodás után, 1947. aug. 13-án érkezett meg Sao Paulo-ba. Itt már a háború előtti időktől működő rendtársai örömmel fogadják, s két hét múlva már ő mondja a Szent István-napi szentmisét és beszédet. Halála évében volt tehát ideérkezésének 30., pappászentelésének 40. és főlelkészségének 15. évfordulója. Ennek nyilvános megünneplésére betegsége miatt már nem került sor.

Brazíliai rendtársai között azonnal megtalálta helyét és munkáját. Hamarosan átvette a Délamerikai Magyar Hirlap szerkesztését, megszervezte a vasárnapi magyar rádióórákat, és erőteljesen bekapcsolódott a lelkipásztori munkába. Mint brazíliai magyar főlelkész kiadta a Pax c. könyomatos egyházközségi lapot hívei részére. Szelleme állandóan mélyül, érdeklődése egyre inkább a lelkiekre irányul. Ezt már a DMH-ban is figyelemmel kísérhetjük, amelynek szerkesztését 1967-ben adta át utódjának. Ennek évkönyveibe értékes tanulmányokat írt. Az utolsó volt: „Egy magyar bencés egységmunkája: Guzmics Izidor bakonybéli apát" (1967).

Neki is főcélja volt a magyar és vallási alapon nyugvó egység megteremtése. Ezen a téren szép és maradandó sikereket ért el. De támadások is érték. Voltak kételyei, aggodalmai, sötéten látó pillanatai is, főleg betegsége idején. Vágyait és álmait sem sikerült mind megvalósítani. Talán legnagyobb bánata volt, hogy egyházközsége központi kápolnáját és a Szent Imre-házat nem sikerült felépítenie.

Életvitelében mindig szem előtt tartotta noviciusmesterének tanítását a „kis dolgok fontosságáról". Szobájának, irodájának berendezése, írásai, öltözködése, megjelenése mintaképe volt a választékosságnak és rendezettségnek.

Sao Paulo-ban sokféle tevékenységet végzett. Volt tanár a gimnáziumban, noviciusmester, alperjel a kolostorban, lelkipásztor a kolóniában, több egyesület vezetője. Fölelkészsége alatt nagy gondja volt a betegekre. Lelkesen végezte a szeretetház gondozását, az évenkénti lelkigyakorlatokat, ápolta a társemigrációkkal és egyházakkal való kapcsolatot, rengeteget foglalkozott az ifjúsági és más egyesületekkel. Túlságosan megbízott másokban, emiatt is számos csalódás érte. Kiegyensúlyozott, mértéktartó eljárása ellenére mindig volt benne bizonyos romantika.

Hosszú, súlyos, de türelemmel viselt betegség után, 1977. aug. 24-én hunyt el. Másnap, a keresztségben kapott védőszentje ünnepén temették, Dom Mauro kerületi püspök vezetésével, a rendtársaitól közösen celebrált szentmise után az Araça-temető bencés kriptájába, a nagy számban összegyült magyar hivősereg mély részvéte mellett. Szépre vágyódó, fogékony lelkét a Végtelen Szépség látása boldogítsa egy örökléten keresztül!

(ha)

BARCZA JÓZSEF KORNÉL OSB
(1900—1977)

Pápán született 1900. márc. 14-én, ott is tanult a bencés gimnáziumban. A VI. o. elvégzése után jelentkezett Pannonhalmára, utolsó két évét már itt végezte. Békés, barátságos természetével nehézség nélkül illeszkedett bele a közösségbe; tehetséggel és komoly hivatástudattal végezte tanulmányait. Szaktárgyaiul a magyar és latin nyelvet választotta. Talán mert hatott rá a régi sztoikus filozófusok felfogása, vagy Kazinczy és Faludi Ferenc derűs világnézete. Az ő egyénisége is mindig ezt a nyugodt lelkületet tükrözte. Nem izgatta fel semmi, de ő sem zavart soha senkit. — Vizsgáit szép eredménnyel tette le, fölszentelése után pedig készséggel vállalta a kijelölt lelkipásztori és tanári munkahelyeket.

Tanári működését soproni gimnáziumunkban kezdte, majd egy évig győrszentiváni káplán volt. 1926-ban Győrbe, 1931-ben Pápára került. 1938 és 1948 között újra Győrött tanár. Utána két évig lelkészi munkát végzett, de közben a győri kisszemináriumban tanította a kispapokat is. 1950-ben újra visszakerült Győrbe, de fokozatosan romló látása és egészsége miatt 1952-ben nyugalomba kellett vonulnia. Így került Pannonhalmára, ahol 1960-ig még kisebb munkakörökben dolgozott.

Jellemvonásai már kispap korában megmutatkoztak. Piknikus testalkat, ciklotim temperamentum, szélsőségektől mentes kedély, kevés, de megfontolt beszéd, tempós járás, lassú dinamizmus, szellemességre, humorra fogékony észjárás jellemezte. Minden munkakörben alapos és lelkiismeretes volt. Óráira gondosan készült, sokat olvasott, állandóan művelte magát, mindig lépést tartott az irodalom fejlődésével és a korszerű tanítási módszerekkel. Nem törekedett látványos sikerekre. Tanítványaival szemben mindig jóindulatú volt, de sohasem személyválogató. Értékeléseiben törekedett az igazságra. Ezért tanítványai mindig nagyon tisztelték és becsülték. Pannonhalmán is gyakran fölkeresték.

Rendjében mint egyszerű közlegény kívánt szolgálni, nem vezette érvényesülési vágy; kerülte a pártoskodást, szerette a békés, családi együttlétet. Majdnem 24 évet töltött Pannonhalmán nyugalomban, de sohasem zúgolódott sorsának ilyen alakulása miatt. Nappali fényben buzgón végezte a kórusimádságot; csendes délutáni sétáin az otthonbeli öregekkel vagy szintén nyugdíjas rendtársaival szokta megtárgyalni az eseményeket. Sokszor volt a beszélgetés tárgya a mindnyájunkra váró örök nyugalom, amire buzgón készült.

Amint egész életében nem volt senkinek terhére, olyan volt halála is. Az utolsó délután még előimádkozott az öregek kórusán, este is együtt volt rendtársaival. Szinte észrevétlenül vitte el tőlünk az Úr — bízunk benne: egyenesen az örök boldogságba.

Confrater

RUCK GYÖRGY
(1912—1977)

Az Arad megyei Elek községben született 1912. febr. 13-án. Középiskoláit a gyulai róm. kat. gimnáziumban kezdte meg, és mint a csanádegyházmegyei kisszeminárium növendéke Szegeden a piaristáknál fejezte be. A teológiát is ott végezte, míg 1935/36-ban főpásztora Frankfurtba nem küldte. 1937. máj. 2-án szentelte pappá Glattfelder püspök Szegeden. Segédlelkészként működött több helyen Szeged környékén, majd mint hitoktató és újsomogyitelepi külkáplán Szegeden. 1946. márc. 5-én temették Eleken édesanyját; ő nem tudott idejében odaérkezni. Amikor édesapját és testvéreit kitelepítették Németországba, önként csatlakozott hozzájuk. Szerelvényük 1946. ápr. 24-én indult Elekről, és Hockenheimben állapodott meg. Jelentkezett a Freiburg/Breisgau-i püspökségen. „Amikor megérkeztünk, negyedmillió ember — mondotta később —, a püspök azt kérdezte: hol vannak a papjaik?"

Mint káplán kapott beosztást Hockenheimben, majd St. Leon-ban. 1949-ben Eutingen/Baselban lett plébános; itt plébániát, óvodát és templomot épített, és három filiát látott el. Ezek egyikében is szép templomot állított. 1962-ben Wöschbach (über Karlsruhe) plébánosa lett. (A helység neve előző számunk névlistájában elírás folytán sajnos tévesen szerepel!) A háborús kárt szenvedett templomot rendbehozta. Az ő nevéhez fűződik az új óvoda és az egyházközségi centrum létesítése.

Édesapját haláláig istápolta. Testvéreinek nagy segítségére volt idegenben az új élet kezdésében. Amikor a háborúban elesett fivérének három árvája édesanyját is elvesztette, magához vette őket, és mély életérzékkel nevelte komoly férfiakká. A kitelepítést követő nehéz esztendőkben nem kis vigasztalást nyújtott földijeinek, amikor évenként megünnepelte velük az eleki Sarlósboldogasszony templombúcsút Heidelbergben.

1964. júl. 11-én látogatott el először szülőfalujába, Mihály bátyjához. Boldog volt, hogy imádkozhatik édesanyja sírjánál, és újra misézhet az eleki templomban, amelyhez papi hivatásának ébredése fűződik, és ahol első szentmiséjét is bemutatta. Most boldogan gyújtotta meg ezüstjubileumának díszes emlékgyertyáját a Szeplőtelen szobra előtt. Azóta minden esztendőben meglátogatta szülőfaluját. Templomáról sohasem feledkezett meg. Beszédes bizonyítékai ennek a miseruhák, ministránsruhák. Lehetővé tette a templom villanyberendezésének falba süllyesztését, Herforder harangozógépek beszerzését és üzembe helyezését. Nem volt kérés, amit ne teljesített volna.

1973 nyarának végén látta utoljára szülőföldjét. Már nem mert gépkocsin jönni, mert látása nagyon gyöngült. Hazatérése után a plébániát átadta utódjának, ő maga Pforzheimba költözött. Kezelőorvosa tanácsára szemműtétnek vetette alá magát (zöldhályog), de sajnos nem nyerte vissza látását. A templomban készséggel vállalta így is a gyóntató szerepét. 1976 elején gyermeki bizalommal a lourdes-i Szent Szűzhöz zarándokolt. Az év májusától kezdve angyali lelkű gondviselőjénél tartózkodott Szentendrén, aki már évek óta kint is hűségesen ápolta. Innen ment érettségi találkozóra, itt fogadta szeretettel paptársait. Neves orvosok konzultálása után is az olvasó maradt a breviáriuma. Egészségi állapota szemlátomást gyengült. 1977 januárjában sietve tért vissza Pforzheimba. Ott rövidesen agyvérzés érte. Kórházba került. Mesterségesen táplálták. A külvilágról alig vett tudomást. Július 10-én csendesen elszenderült az Úrban. Júl. 14-én temették, végakarata szerint az eutingeni temetőben, a kápolna közelében. A nyári szünidő és a kedvezőtlen időjárás ellenére is sokan kísérték utolsó útjára, eleki és wöschbachi hívei közül is. A rekviemen eutingeniekből és nieferniekből (az egyik filia) álló mintegy 70 tagú énekkar működött közre. Végakaratában hálásan emlékezett meg keresztelőtemplomáról, azzal a kéréssel, hogy ott tíz szentmisét mutassanak be lelke üdvéért.

Confrater

Dr. DUNAY ANTAL
(1915—1977)

Váratlanul halt meg pünkösdvasárnapra virradó éjjel. Előző délután még esketett. Reggel hiába várták 8 órai szentmiséjére. Holtan találták ágyában. Bár már évek óta

betegeskedett — cukorbaj kínozta, néhány lábujját le is kellett operálni érszűkület miatt —, hirtelen halála fájdalmas meglepetésként érte híveit.

Dunay (Demetrovics) Antal 1915-ben született a Vas megyei Nagykölked faluban. Szülei földművesek voltak. Négy gimnáziumot végzett a kőszegi bencéseknél, majd mint esztergomi kisszeminarista fejezte be középiskoláit ugyancsak a bencéseknél. Püspöke 1934-ben a bécsi Pázmáneumba küldte; a hittudományi fakultáson 1948-ban teológiai doktorátust szerzett. A Pázmáneum kápolnájában szentelte pappá Kamprath Ferenc bécsi segédpüspök 1939. júl. 9-én. Tehetségét mutatja, hogy az újonnan szentelt pap mindjárt Budapestre kapott beosztást. A Zugligetben Mihalovics Zsigmond mellett volt káplán, majd a Szent Anna- és a Szentlélek-templomban. 1948 óta volt külföldön. Salzburgban egy évig magyar lelkipásztorként működött, majd 1949-ben Amerikába ment, ahol már fivére is élt. A pennsylvaniai Northamptonban, a Magyarok Nagyasszonya templomban káplánkodott egészen 1963-ig. Itt jól érezte magát. Csendes, zárkózott embernek és buzgó lelkipásztornak ismerték hívei. Amikor azután a passaici Szent István-templom, az egyik legnagyobb amerikai magyar kolónia központja Gáspár János halálával megüresedett, ő került oda plébánosnak.

Új működési helyén sok nehézség várt rá. Át kellett hidalnia a stílusváltozással kapcsolatos emberi nehézségeket, minthogy ő modernebb stílusban próbálta kezelni a plébániát. Kibővítette a magyar iskolát nagy költséggel, a hívők lelkes részvételével. Nagy gondot jelentett anyagilag és létszám tekintetében is ennek fenntartása. Az utolsó években a magyar nővérek elhagyták őket, mert nem volt utánpótlásuk. Bele kellett mennie az összevont iskolarendszerbe. Közben új püspök érkezett az egyházmegyébe, aki elődjének tartozásait a plébánosok segítségével akarta mielőbb végleg letörleszteni. Az egyházközségek súlyos adóztatás alá kerültek. Őt is 20 000 dollárral terhelte meg, épp az iskolaszentelés utáni időben. Már-már arra gondolt, hogy visszamegy Pennsylvániába. A problémák egyre nőttek, és egyre jobban kikezdték egészségét. Sok meg nem értést kellett elviselnie, de igyekezett még ellenfeleivel is kedvesen, mosolygósan bánni. Nagyra értékelte buzgó híveit, és szenvedett a lanyhák magatartása miatt.

Feltámadási miséjét jún. 1-én a magyar papság koncelebrálta templomában, élükön egykori káplántársával, Vidóczy István northamptoni plébánossal. Másnap mintegy 60 pap misézett együtt a patersoni egyházmegye püspöki helynökével, Msgr. Brestellel, mert súlyos beteg püspöke — azóta meg is halt — nem tudott eljönni. Az angol beszédet káplánja mondta, a magyart pedig régi barátja, P. Szabó Szerén, az Amerikában élő budai kapisztránusok rendfőnöke.

Kedves, szerény egyéniségű, derék, tiszta életű pap volt, jó és gondos lelkipásztor. A testvéri vendégszeretet is jellemezte: szívesen befogadott papokat, azok pedig szívesen voltak ottlétük alatt segítségére.

Végakarata szerint Northamptonba vitték. Teste most az ottani temetőben nyugszik.

(R)

FERENCZ BÉNI pápai prelátus, kanonok
(1909—1978)

Január 3-án halt meg egyházmegyénk egyik legjelesebb papja. Csíkpálfalván született 1909. dec. 10-én. 1932. jún. 12-én szentelték. Rövid segédlelkészi szolgálat után éveket töltött a budai Vöröskereszt kórházban a nagybeteg Majláth püspök mellett. Utóbb helyettes irodaigazgató volt. 1949—1964 között nem működött a pasztorációban. 1965-től haláláig Csíkcsicsóban plébánoskodott. Közel két évig volt szinte teljesen magatehetetlen beteg. Lassan őrölte fel szervezetét a rák. Utolsó hónapjaiban már csak a morfium adott valamelyes enyhülést. Néhány hónappal halála előtt jártam nála, és akkor állandóan azt mondogatta: „Arra kérem a jó Istent, hogy adjon elég erőt a türelmes szenvedéskez." Hosszú beszélgetésünk végén úgy jöttem el, hogy az volt a meggyőződésem: Egy szenttel találkoztam.

Confrater